

ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΕΣ

Περιοδικό του ΣΑΔΑΣ-ΠΕΑ ■ τεύχος 39 – περίοδος Β ■ Μάιος/Ιούνιος 2003

Περιεχόμενα

18 «Σημείωμα της σύνταξης»

ΕΠΙΚΑΙΡΑ

20 «Δραστηριότητες Δ.Σ. ΣΑΔΑΣ-ΠΕΑ»

26 **Μ. Λεφαντζής**, «Ο μεγάλος ναοδόμος Γεώργιος Νομικός»

28 «Ένας χρόνος χωρίς τον Δημήτρη Μπίρη»

29 **Ε. Καλαφάτη**, «Βιβλιοθήκη Κ. Α. Δοξιάδη»

31 **Μ. θεοδώρου**, «Athens-Scape»

ΑΦΙΕΡΩΜΑ

Αθήνα: ± 2004

50 **Κ. Πιπίνης**, «Το στοίχημα των Ολυμπιακών υποδομών»

53 **Θ. Δοξιάδης**, «Η επίδραση των Ολυμπιακών Αγώνων στη μορφή και τη λειτουργία της Αθήνας»

55 **Ε. Β. Μαρμαράς**, «Αναζητώντας το στρατηγικό στόχο της μετα-Ολυμπιακής Αθήνας»

60 **Ε. Λαϊνά**, «Ολυμπιακές πόλεις: Συγκριτική ανάλυση στη διοργάνωση “mega-events”»

63 **Μ. Λεφαντζής**, «Αθήνα 1954-2004: Εν μέσω δύο ανασυγκροτήσεων»

66 «Συζήτηση για τα Ολυμπιακά έργα» συμμετέχουν οι *Ι. Καρανίκας, Ρ. Κλουτσινιώτη, Γ. Σαρηγιάννης, Ε. Λαϊνά, Α. Κωτσάκη*

70 **Γ. Μ. Σαρηγιάννης**, «Ολυμπιακά έργα και Αθήνα»

73 **Μ. Δεκλερής**, «Η Αθήνα και τα Ολυμπιακά έργα»

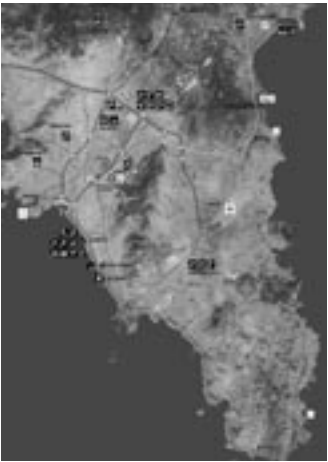
76 **Π. Κόκκορης**, «Ολυμπιάδα και Αρχιτεκτονική»

78 **Γ. Σχίζας**, «Πολεοδομικός εμπειρισμός και Ολυμπιακά έργα»

ΕΙΔΗΣΕΙΣ

80 **Γ. Μ. Σαρηγιάννης**, «Διεθνές Συνέδριο: Σύγχρονα συστήματα τραμ και επιφανειακού μετρό»

80 «Πανελλήνια απεργία Μηχανικών»

Στο εξώφυλλο: *To master plan των Ολυμπιακών Αγώνων-Αθήνα 2004*
[πηγή: Από την έκθεση του ΤΕΕ στο 20ό Συνέδριο της UIA στο Πεκίνο]

ΣΥΝΤΑΚΤΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ

Μιχάλης Α. Βιδάλης
Φάνια Δορκοφύκη
Γιάννης Ζερβός
Διονύσης Καννάς
Ειρήνη Κουφέλη
Αμαλία Κωτσάκη
Έλενα Λαϊνά
Μιχάλης Λεφαντζής
Βασιλική Παναγιωτοπούλου
Αναστασία Πεπέ
Κυριάκος Πιπίνης
Γιώργος Μ. Σαρηγιάννης

Γραμματεία Σ.Ε.: Στέλλα Ρίζου

Επιθυμία του Συλλόγου είναι, να αξιοποιήσει τις απόψεις όλων των συναδέλφων μέσα από τις σελίδες του περιοδικού. Είναι δυνατόν, όλες οι συνεργασίες που θα αποστέλλονται στο περιοδικό, είτε υπό μορφή παρουσιάσεων έργων, θέσεων και επιστολών να καταχωρούνται στις σελίδες του.

Η Σ.Ε. ενημερώνει όλους τους συναδέλφους που επιθυμούν να αποστείλουν υλικό, να τηρούν τις αναγκαίες τεχνικές προδιαγραφές που ισχύουν για το περιοδικό.

ΤΑ ΚΕΙΜΕΝΑ ΠΡΕΠΕΙ ΝΑ ΕΙΝΑΙ ΑΠΟΘΗΚΕΥΜΕΝΑ ΣΕ ΔΙΣΚΕΤΑ ΚΑΙ ΝΑ ΣΥΝΟΔΕΥΟΝΤΑΙ ΑΠΟ PRINT-OUT ΚΑΙ ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΚΟ ΥΛΙΚΟ. ΓΙΑ ΑΡΘΡΑ ΑΦΙΕΡΩΜΑΤΩΝ Η ΕΚΤΑΣΗ ΤΟΥΣ ΠΡΕΠΕΙ ΝΑ ΚΥΜΑΙΝΕΤΑΙ ΑΠΟ 1000-1200 ΛΕΞΕΙΣ (ΣΥΜΠΕΡΙΛΑΜΒΑΝΟΜΕΝΩΝ ΤΩΝ ΠΑΡΑΠΟΜΠΩΝ Ή ΤΩΝ ΣΗΜΕΙΩΣΕΩΝ), ΓΙΑ ΑΡΘΡΑ ΕΠΙΚΑΙΡΩΝ 700 ΛΕΞΕΙΣ ΚΑΙ ΓΙΑ ΕΠΙΣΤΟΛΕΣ 400 ΛΕΞΕΙΣ. ΕΙΝΑΙ ΑΠΑΡΑΙΤΗΤΗ ΠΡΟΫΠΟΘΕΣΗ ΓΙΑ ΠΕΡΑΙΤΕΡΩ ΕΠΕΞΕΡΓΑΣΙΑ ΑΠΟ ΤΗΝ Σ.Ε. ΤΟ ΥΛΙΚΟ ΝΑ ΑΠΟΣΤΕΛΛΕΤΑΙ ΜΟΝΟ ΣΤΗΝ ΓΡΑΜΜΑΤΕΙΑ ΤΟΥ ΣΑΔΑΣ-ΠΕΑ. ΤΟ ΙΔΙΟ ΙΣΧΥΕΙ ΚΑΙ ΣΤΗΝ ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ ΤΩΝ ΒΙΒΛΙΩΝ ΓΙΑ ΒΙΒΛΙΟΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ.

Θα είναι πολύ χρήσιμο για όλους το περιοδικό να ΔΙΑΒΑΖΕΤΑΙ και να ασκείται κριτική για το περιεχόμενο και την εμφάνισή του από όλους τους συναδέλφους.

ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ ΣΥΛΛΟΓΟΥ ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΩΝ

ΔΙΠΛΩΜΑΤΟΥΧΩΝ ΑΝΩΤΑΤΩΝ ΣΧΟΛΩΝ

ΠΑΝΕΛΛΗΝΙΑΣ ΕΝΩΣΗΣ ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΩΝ

Βρυσακίου 15 & Κλάδου, 105 65 Αθήνα

τηλ.: 210 3215 146/ fax: 210 3215 147

e-mail: sadas-pea@tee.gr • www.sadas-pea.gr

‘ARCHITEKTONES’

JOURNAL OF THE ASSOCIATION OF GREEK ARCHITECTS

Issue 39, Cycle B, May/June 2003

Vrysakiou 15 & Kladou, 105 55 Athens

tel.: +30 210 3215 146/ fax: +30 210 3215 147

ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΟ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ

Πρόεδρος: Παναγιώτης Γεωργακόπουλος

Αντιπρόεδρος: Παναγιώτης Δεσποτόπουλος

Γεν. Γραμματέας: Θανάσης Παππάς

Ταμίας: Βασίλης Καλλιονάτης

Ειδ. Γραμματέας: Αλέκος Βράκας

Μέλη: Μηνάς Αγγελίδης

Δημήτρης Αναστασιάδης

Δημήτρης Μαραβέας

Κώστας Μπαρδάκης

Κώστας Μπελιμπασάκης

Παντελής Νικολακόπουλος

Ειρήνη Σιγάλα-Μαγιάφα

Αλέκος Χαλικιάς

Βασίλης Χατζηκίδης

Φραγκίσκα Χρυσολούρη

ΙΔΙΟΚΤΗΤΗΣ-ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ

ΣΥΜΦΩΝΑ ΜΕ ΤΟ ΝΟΜΟ

Παναγιώτης Γεωργακόπουλος

Τα ενυπόγραφα άρθρα εκφράζουν τις απόψεις των συντακτών τους. Οι επίσημες θέσεις του ΣΑΔΑΣ και των άλλων Συλλόγων Αρχιτεκτόνων δημοσιεύονται στη στήλη Δραστηριότητες του συλλόγου.

Τιμή τεύχους 0,003 €

ΕΚΔΟΤΗΣ

Σωτήρης Δημακόπουλος

ΠΑΡΑΓΩΓΗ ΕΚΔΟΣΗΣ-ΔΙΑΦΗΜΙΣΕΙΣ

ΕΚΔΟΤΙΚΗ 3D Ρ. Δημακοπούλου & ΣΙΑ ΕΕ

Βουλιαγμένης 49, 116 36 Αθήνα

τηλ.: 210 9931 839, 9235 487

fax: 210 9222 743

ΣΥΝΤΟΝΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ ΕΚΔΟΣΗΣ

Όλγα Εμμανουηλίδου

ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΚΗ ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ

Γιώργος Καλομνινίδης

ΔΙΟΡΘΩΣΗ ΚΕΙΜΕΝΩΝ

Κυριάκος Κοσμάς

ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ ΔΙΑΦΗΜΙΣΕΩΝ

Λάμπης Δορλής

ΔΙΑΦΗΜΙΣΕΙΣ

Βάνα Διαμαντοπούλου, Αρετή Κατή,

Μέλπω Παπαδοπούλου, Τζένη Κουτρή,

Ουρανία Καββαδά

ΓΡΑΜΜΑΤΕΙΑ

Νίκη Δανιηλίδου

DTP SERVICE

Φίλωνος 64 Δάφνη, τηλ.: 210 9709 586

ΕΚΤΥΠΩΣΗ-ΒΙΒΛΙΟΔΕΣΙΑ

Περαντινός-Κανάκης ΟΕ

Φίλωνος 64 Χαραυγή, τηλ.: 210 9716 847

ΑΠΟΣΤΟΛΗ: Ευάγγελος Μοσχόφης

Το φιλόδοξο «mega-project» των Ολυμπιακών Αγώνων, το οποίο ξεκίνησε με τις καλύτερες οικονομικοπολιτικές συγκυρίες και προϋποθέσεις, είναι αμφίβολο αν εντέλει καταφέρει να αντεπεξέλθει των προσδοκιών του, όχι σε επίπεδο τέλεσης των Αγώνων –το οποίο μάλλον θα επιτευχθεί– αλλά σε επίπεδο «κληρονομιάς» που θα αφήσει στην πόλη των Αθηνών. Οι Ολυμπιακοί Αγώνες μεταμορφώνουν την Αθήνα. Το αποτέλεσμα; Είναι πολύ νωρίς για εκτιμήσεις, οι οποίες διαφαίνονται αντιδιαμετρικές. Τα συν και τα πλην...

Στο τεύχος αυτό προσπαθήσαμε να διερευνήσουμε, μέσω της πορείας η οποία ακολουθήθηκε από το 1997 έως σήμερα, τους λόγους για τους οποίους αυτό το μείζον πολεοδομικό εγχείρημα εξελίχθηκε προβληματικά. Η συλλογή πληροφοριών και δεδομένων συχνά συνάντησε σκοπέλους. Ένα χρόνο πριν την τέλεση των Ολυμπιακών Αγώνων δύσκολα εντοπίζεται κάποιος πρόθυμος να μιλήσει για τα τεκταινόμενα. Παρ' όλες τις αντιξοότητες, το περιοδικό *ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΕΣ* προτίμησε να ασχοληθεί με το καίριο θέμα των Ολυμπιακών Αγώνων έστω αυτή την ύστατη στιγμή, αποβλέποντας στην αφύπνιση κάποιων συνειδήσεων. Λίγο αργότερα, όλοι θα σπεύσουν να ασκήσουν κριτική εκ του ασφαλούς.

Ανάμεσα στα εμπεριστατωμένα και συχνά αντικρουόμενα άρθρα που περιλαμβάνονται στο τεύχος, ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζει η συζήτηση που έγινε με συναδέλφους αρχιτέκτονες, στηριγμένη σε ερωτήματα που τέθηκαν από τη Συντακτική Επιτροπή του περιοδικού. Αιχμηρές ήταν οι τοποθετήσεις και ρηξικέλευθες οι θέσεις που εκφράσθηκαν, θίγοντας καίρια προβλήματα του περιβάλλοντος, της αρχιτεκτονικής αλλά και του ίδιου του επαγγέλματος.

Το τεύχος αυτό ασφαλώς δεν έχει τη δυνατότητα να προσεγγίσει επαρκώς όλες τις πτυχές ενός τόσο σύνθετου εγχειρήματος. Η επίδρασή του στο φυσικό και δομημένο περιβάλλον του Λεκανοπέδιου της Αθήνας είναι ανυπολόγιστη. Καλύπτοντας ένα ευρύ φάσμα προσεγγίσεων, αλλά και πολεμικής, περιορίζει τις προσδοκίες του στη συμβολή για τον προβληματισμό του αρχιτεκτονικού και τεχνικού κόσμου πάνω στην αινιγματική απαξίωση της αρχιτεκτονικής και των αρχιτεκτόνων στους Ολυμπιακούς του 2004.

Ο προγραμματισμός του περιοδικού ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΕΣ για τα επόμενα τεύχη περιλαμβάνει τα εξής αφιερώματα:

Τεύχος Νο 40: Το αρχιτεκτονημένο σύμπαν ως «disneyland»

Τεύχος Νο 41: Αρχιτεκτονική εκπαίδευση

Τεύχος Νο 42: Επαγγελματικοί χώροι

Η ελληνική έκθεση «Athens-Scape» στη RIBA στο Λονδίνο

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΙΣΜΟΣ ΔΡΑΣΗΣ ΤΟΥ ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΟΥ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΥ ΓΙΑ ΤΗ ΔΙΕΤΙΑ 2003-2004

Απόφαση του Διοικητικού Συμβουλίου στη συνεδρίαση της 09/04/2003.

A. ΓΕΝΙΚΑ

Ο ρόλος της αρχιτεκτονικής ήταν και παραμένει εξαιρετικά επίκαιρος. Αποτελεί γνώρισμα της ιστορίας, του πολιτισμού και της ίδιας της ζωής σε κάθε χώρα της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Η αρχιτεκτονική ποιότητα και η συγκεκριμένη φύση των αρχιτεκτονικών υπηρεσιών πρέπει να λαμβάνονται υπόψη σε κάθε πολιτική, μέτρο και πρόγραμμα.

Οι επιβεβαιωμένες θέσεις που αποτελούν αποφάσεις του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου για την αρχιτεκτονική ποιότητα του αστικού και αγροτικού περιβάλλοντος, συνιστούν το πλαίσιο για τις εθνικές πολιτικές για την άσκηση της αρχιτεκτονικής και το ρόλο του αρχιτέκτονα.

Ο ΣΑΔΑΣ-ΠΕΑ προσπαθεί ώστε να δημιουργηθούν οι προϋποθέσεις για την ανάδειξη της διακεκριμένης επιστημονικής ταυτότητας του κλάδου και τη διασφάλιση των επαγγελματικών δικαιωμάτων των αρχιτεκτόνων.

Η προοπτική είναι αυτή της ανάδειξης του Πανελλήνιου Συλλογικού μας φορέα, ως εκφραστή όλων των προσπαθειών για τη διεκδίκηση της άσκησης των θεσμικών και επαγγελματικών μας δικαιωμάτων. Γι' αυτό οι προσπάθειες του Δ.Σ. εστιάζονται στο να καταστεί η Πανελλήνια Ένωση Αρχιτεκτόνων ο πόλος ανάπτυξης και προβολής της αρχιτεκτονικής στη χώρα μας και ο ουσιαστικός παράγοντας της πανελλαδικής έκφρασης του κλάδου.

Απαιτείται επομένως, η ανάληψη συγκεκριμένων πρωτοβουλιών και μιας κοινά αποδεκτής και σταθερής προσπάθειας με στόχους:

- Το μετασχηματισμό του Πανελλήνιου φορέα έκφρασης των Αρχιτεκτόνων σε ένα αποτελεσματικότερο και λειτουργικότερο σχήμα, με ευέλικτη και ουσιαστική δομή, με οικονομική αυτοτέλεια και προσδιορισμένες αρμοδιότητες.
- Την ύπαρξη των τεκμηριωμένων θέσεων κι απόψεων πάνω σε θέματα άσκησης του επαγγέλματος του Αρχιτέκτονα στη χώρα μας, σε σχέση με τη νέα παγκόσμια αλλά και Ευρωπαϊκή πραγματικότητα, με αιχμή την επίλυση των θεσμικών μας προβλημάτων.
- Τη θέσπιση ενός κώδικα αρχών –μιας εθνικής συμφωνίας με την πολιτεία σε θέματα παραγωγής της Αρχιτεκτονικής και των επιλογών της τελευταίας– για το δομημένο περιβάλλον και οι οποίες εν πολλοίς αποφασίζονται ερήμην ή και αντίθετα προς τις απόψεις μας.

✓ Επομένως, ο τρόπος οργάνωσης του κλάδου, οι θεσμικές παρεμβάσεις και πρωτοβουλίες για την ανάδειξη της αρχιτεκτονικής, η ενιαία παρουσία του κλάδου έναντι των μεγάλων επαγγελματικών προβλημάτων, αποτελούν προβλήματα που χρήζουν αντιμετώπισης, τώρα στην έναρξη της νέας περιόδου για το ΣΑΔΑΣ-ΠΕΑ.

B. ΟΡΓΑΝΩΤΙΚΗ ΔΟΜΗ ΤΟΥ ΣΑΔΑΣ-ΠΕΑ

Η σημερινή δομή του ΣΑΔΑΣ-ΠΕΑ σε συνδυασμό με την ανυπαρξία ουσιαστικής πανελλαδικής συνεννόησης και συνεργασίας, απαιτεί διορθωτικές κινήσεις, ώστε σε συνδυασμό με τα θέματα του Θεσμικού Πλαισίου Άσκησης του επαγγέλματος, να οδηγηθούμε σε ένα νέο μοντέλο για τη δομή και λειτουργία του ΣΑΔΑΣ-ΠΕΑ και των Αρχιτεκτονικών Συλλόγων της χώρας.

Η συντονισμένη προσπάθεια των αρχιτεκτόνων της χώρας πρέπει να λάβει συγκεκριμένο περιεχόμενο, καθώς η έλλειψη ενός πανελλαδικού προγράμματος συνοχής του ΣΑΔΑΣ-ΠΕΑ, σε συνδυασμό με τις άκαρπες και αραιές συνεδριάσεις της Αντιπροσωπείας, πρέπει να μας ωθήσουν σε διερεύνηση εναλλακτικών και βιώσιμων λύσεων για την αντιμετώπιση του προβλήματος.

Θεωρούμε λοιπόν, πως πρέπει να ισχυροποιηθεί η ουσιαστική συμμετοχή των Συλλόγων και Τμημάτων μέσω της ενίσχυσης της περιφερειακής δομής του ΣΑΔΑΣ-ΠΕΑ, που πέραν από εκλογικές διαδικασίες, οφείλει να εκφράσει και να ενώσει τους Συλλόγους/τμήματα αλλά και τους αρχιτέκτονες της χώρας γενικότερα, προωθώντας δραστηριότητες Πανελλαδικής εμβέλειας και συνδυάζοντας την επιχειρησιακή ικανότητα με την επιστημονική καταξίωση του κλάδου.

Η ανασυγκρότηση της Πανελληνίας Ένωσης των Αρχιτεκτόνων αποτελεί μονόδρομο για την επίτευξη των παραπάνω στόχων κι αναγκαιότητα προκειμένου ο κλάδος να ανακτήσει το χαμένο έδαφος.

Γ. ΘΕΣΜΙΚΑ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ

Το νομοθετικό πλαίσιο που καθορίζει αρμοδιότητες για την άσκηση του επαγγέλματος του αρχιτέκτονα αλλά και τις αρμοδιότητες – επαγγελματικά δικαιώματα άλλων κατηγοριών πτυχιούχων ΑΕΙ – ΤΕΙ, βρίσκεται στο επίκεντρο του ενδιαφέροντος.

Οι επεξεργασμένες θέσεις μας πρέπει να τεθούν στο επίκεντρο και να συσχετισθούν με θεματικές περιοχές που αναφέρονται:

- Στην αναθέωση κοινοτικών οδηγιών για την ελεύθερη διακίνηση των επαγγελματών στο χώρο της Ε.Ε.
- Στο επάγγελμα – Εκπαίδευση.
- Πρόσβαση στο επάγγελμα και πρακτική εξάσκηση του αρχιτέκτονα στα κράτη μέλη της Ε.Ε.
- Στα επαγγελματικά δικαιώματα.
- Οδηγία 89/48/ΕΟΚ – Προβλήματα.
- Π.Δ. 385/2002 (Τροποποίηση του 165/00).
- Στην πρόταση Οδηγίας για την αναγνώριση των επαγγελματικών προσόντων.

Στόχος είναι η αρχιτεκτονική κοινότητα σε όλες της τις εκφάνσεις, να θέσει και να κατακτήσει ως κεντρική επιδίωξη την ανατροπή της σημερινής κατάστασης, που διαιωνίζει τη θεσμική ασυναρτησία του 1930, και την άσκηση της αρχιτεκτονικής από τους αρχιτέκτονες.

Δ. ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΑ ΘΕΜΑΤΑ

Βασικές ενότητες θεματικών περιοχών που αναφέρονται:

- Στα επαγγελματικά προβλήματα – θέματα επιμόρφωσης
- Στα θέματα πολεοδομίας- χωροταξίας, πρέπει να αποτελέσουν πεδίο ενασχόλησης τόσο του Δ.Σ. όσο και ειδικών Ο.Ε., που πρέπει να συσταθούν –για την επεξεργασία των θεμάτων αυτών– και υποβοήθηση των επεξεργασιών του Δ.Σ.

Η λειτουργία των πολεοδομικών γραφείων, τα θέματα των ΕΠΑΕ, το θεσμικό πλαίσιο ανάθεσης μελετών, η συνεχιζόμενη εκπαίδευση και επιμόρφωση, τα προγράμματα σπουδών και μεταπτυχιακών, τα θέματα απασχόλησης και ασφάλισης νέων μηχανικών, τα θέματα παραγωγής ιδιωτικών έργων, αμοιβών και ταυτόχρονα τα θέματα χωροταξικού και πολεοδομικού σχεδιασμού, ανάθεσης πολεοδομικών μελετών, θεσμικού πλαισίου, τα θέματα διαχείρισης μητροπολιτικών περιοχών, πρέπει να ιεραρχηθούν και να αποτελέσουν το προνομιακό πεδίο ενασχόλησης των Συλλόγων και του ΔΣ της Πανελληνίας Ένωσης.

Ε. ΘΕΜΑΤΑ ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΗΣ

Η αρχιτεκτονική και η προβολή του έργου των αρχιτεκτόνων πρέπει να αποτελέσουν σημαντικό μέρος των δράσεων του ΣΑΔΑΣ-ΠΕΑ.

Οι κατευθύνσεις μας σχετικά με:

✓ Την πολιτιστική αναβάθμιση – παρεμβάσεις για την αρχιτεκτονική.

✓ Την προβολή της αρχιτεκτονικής δημιουργίας – επικοινωνιακή πολιτική, επιβάλουν την εξειδίκευση δράσεων –ώστε η συλλογική μας προσπάθεια για τη διεύρυνση της ποιοτικής αρχιτεκτονικής, τη διάχυσή της στην ελληνική κοινωνία και την προβολή του έργου των αρχιτεκτόνων– να βρίσκει έκφραση σε συγκεκριμένο προγραμματικό πλαίσιο. Συγκεκριμένα:

1. Θεσμικές πρωτοβουλίες ΣΑΔΑΣ-ΠΕΑ για την αρχιτεκτονική και την προβολή της.

Τριενάλε αρχιτεκτονικής

- Πανελλήνια έκθεση αρχιτεκτονικού έργου.
- Βραβεία αρχιτεκτονικής ΣΑΔΑΣ-ΠΕΑ, από θεσμικά όργανα της Πολιτείας (ΥΠΠΟ-Δίκτυο αρχιτεκτονικής, ΥΠΕΧΩΔΕ).

Τα Βραβεία έχουν στόχο την προβολή του σύγχρονου αρχιτεκτονικού έργου (κτίρια, πολεοδομικές διαμορφώσεις, εκδόσεις, πολιτιστικές εκδηλώσεις, κατασκευές) στην Ελλάδα και την αναγνώρισή του σ' ένα ευρύ κοινωνικό περιβάλλον. Αποτελούν μία σημαντική στιγμή στην προσπάθεια αναβάθμισης της παρουσίας του ΣΑΔΑΣ-ΠΕΑ και της συμβολής του στην υπόληψη της αρχιτεκτονικής σε πολιτικό και

κοινωνικό επίπεδο. Όλα τα βραβεία είναι τιμητικά (αναμνηστική πλακέτα και δίπλωμα). Συγκεκριμένα προτείνεται η απονομή των παρακάτω βραβείων:

• *Βραβεία σύγχρονου έργου/Άρρ Κωνσταντινίδη*

Σε έργα αρχιτεκτονικής που χαρακτηρίζονται από υψηλή ποιότητα (χωρική, μορφολογική, εκφραστική) σε σχέση με το περιβάλλον. Στην κατηγορία αυτή απονέμονται 1 βραβείο και 2 έπαινοι.

• *Βραβεία αρχιτεκτονικής δημόσιου ανοικτού χώρου-τοπίου/Δημήτρη Πικιώνη*

Σε έργα ή μελέτες αρχιτεκτονικής τοπίου και σχεδιασμού δημόσιου χώρου, σε πολεοδομικές μελέτες και σε βραβεία αρχιτεκτονικών διαγωνισμών δημόσιου χώρου. Στην κατηγορία αυτή απονέμονται 1 βραβείο και 1 έπαινος.

• *Βραβείο Παναγιώτη Μιχελή*

Σε κείμενο, έκδοση (βιβλίο), πολιτιστική εκδήλωση (έκθεση) και τηλεοπτική εκπομπή ή κινηματογραφική παραγωγή ή σχολικό πρόγραμμα που προάγουν την αρχιτεκτονική.

Στην κατηγορία αυτή απονέμονται 1 βραβείο και 2 έπαινοι.

• *Βραβείο Ευπαλίνος*

Σε κατασκευαστική εταιρεία για την υλοποίηση ενός έργου υψηλής ποιότητας και για τη συνεργασία με τον/τους αρχιτέκτονα/ες μελετητή/ές.

Στην κατηγορία αυτή απονέμονται 1 βραβείο και 1 έπαινος.

Προγραμματισμός 11ου Πανελλήνιου Αρχιτεκτονικού Συνεδρίου.

- Επιτροπή προπαρασκευής με στόχο τον καθορισμό ημερομνίας, θέματος και πανελλήνιας οργανωτικής επιτροπής.

«*Παρατηρητήριο» ΣΑΔΑΣ-ΠΕΑ και Σχολών Αρχιτεκτονικής*

- Ειδική επιτροπή κοινής επεξεργασίας και δράσης
- Εκπόνηση προγράμματος κοινών δράσεων
- Υλοποίηση υποτροφίας «Γιώργου Σημαιοφορίδη»

2. Δράσεις για την Αρχιτεκτονική

Θεματολογία για το Δίκτυο Αρχιτεκτονικής του ΥΠΠΟ

✓ Οριοθέτηση πλαισίου εθνικής πολιτικής και θεσμικής ρύθμισης για την Ελληνική Αρχιτεκτονική από το κράτος

✓ Έκδοση οδηγού άσκησης επαγγέλματος «Το επάγγελμα του αρχιτέκτονα»

✓ Ίδρυση και λειτουργία ΚΕΝΤΡΟΥ ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΗΣ με έδρα τη Θεσσαλονίκη

✓ Εκδηλώσεις αρχιτεκτονικής – εκθέσεις.

• Φιλοξενία έκθεσης για το Ευρωπαϊκό Βραβείο Mies van der Rohe

• EUROΠΑΝ 7 «Προαστιακή πρόκληση, ενίσχυση της αστικότητας, οικιστική διαφοροποίηση». Προγραμματισμός δημοσιοποίησης εκδηλώσεων

• Έκθεση-εκδήλωση: «Η σχεδιασμένη πόλη» αποτελέσματα Αρχιτεκτονικών Διαγωνισμών

Εποπτεία θεσμού Αρχιτεκτονικών Διαγωνισμών

- ✓ Συγκρότηση ειδικής Ο.Ε.
- Παρακολούθηση θεσμού, διακηρύξεων
- Συνεργασία με Συντακτική Επιτροπή Περιοδικού ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΕΣ, για την προβολή των Διαγωνισμών, παρουσίαση βραβείων
- Δημιουργία αρχείου, παρουσίαση στο site

Προστασία – ανάδειξη ελληνικής αρχιτεκτονικής

- ✓ Συγκρότηση ειδικής Ο.Ε.
- Προστασία αξιόλογων κτιρίων και συνόλων
- Πρωτοβουλίες – προτάσεις ΣΑΔΑΣ-ΠΕΑ
- Συνεργασία με φορείς για προστασία αρχιτεκτονικού πλούτου
- Θέματα παρεμβάσεων σε αντιπροσωπευτικά δείγματα αρχιτεκτονικής.

Έλεγχος για προστασία, αξιολόγηση παρεμβάσεων. Προληπτικά μέτρα

3. Εθνικό Συμβούλιο Αρχιτεκτονικής

Η αναζήτηση, εξειδίκευση δράσεων για την ανάδειξη της αρχιτεκτονικής,

με τη συνεργασία όλων των συντελεστών της, πρέπει να στοχεύει στην διατύπωση ενός εθνικού προγράμματος για την αρχιτεκτονική. Η συγκρότηση ενός Συμβουλίου θα δώσει ώθηση τόσο για την αναζωογόνηση της αρχιτεκτονικής, όσο και για την επίλυση των δομικών-θεσμικών προβλημάτων.

Η θεσμική ρύθμιση του άρθρου 2 του νέου ΓΟΚ επιτρέπει την επεξεργασία θεμάτων που σχετίζονται με τον αρχιτεκτονικό-πολεοδομικό σχεδιασμό από το ΑΠΑΣ (Ανώτατο Πολεοδομικό και Αρχιτεκτονικό Συμβούλιο), εισπυόμενο ρυθμίσεις προς τον Υπουργό ΠΕΧΩΔΕ.

Το ΑΠΑΣ, με την άμεση και ουσιαστική συμμετοχή του Συλλόγου, μπορεί και πρέπει, σε αυτή τη φάση, να παίξει το ρόλο του Εθνικού Συμβουλίου, καθώς με τη δραστηριότητά του μπορεί να αναδείξει θέματα, να προβεί σε επεξεργασίες, να υποβάλει προτάσεις, με στόχευση την ενίσχυση της αρχιτεκτονικής και τη θεσμοθέτηση ρυθμίσεων προς όφελός της.

ΣΤ. ΥΛΟΠΟΙΗΣΗ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΙΣΜΟΥ. ΟΡΓΑΝΩΤΙΚΑ	
- Διενέργεια εκλογών 30.06.2002 * Εκλογή πανελλαδικής αντιπροσωπείας.	
- Γ.Σ. Αντιπροσωπείας.....01.02.2003 * Εκλογή προεδρείου Αντιπροσωπείας * Εκλογή 15μελούς ΔΣ	
- Συγκρότηση σε σώμα του ΔΣ.....12.03.2003 * Εκλογή προεδρείου	

1. ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΟ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ	ΣΥΝΘΕΣΗ
Πρόεδρος:	Γεωργακόπουλος Παναγιώτης
Αντιπρόεδρος:	Δεσποτόπουλος Παναγιώτης
Γενικός Γραμματέας:	Παππάς Θανάσης
Ταμίας:	Καλλονιάτης Βασίλης
Ειδ.Γραμματέας:	Βράκας Αλέκος
Μέλη:	Αναστασιάδης Δημήτρης
	Αγγελίδης Μηνάς
	Μαραβέας Δημήτρης
	Μπαρδάκης Κώστας
	Μπελιμπασάκης Κώστας
	Νικολακόπουλος Παντελής
	Σιγάλα-Μαγιάφα Ρένα
	Χαλικιάς Αλέκος
	Χατζηκίδης Βασίλης
	Χρυσολούρη Φραγκίσκα

2. ΤΟΜΕΙΣ ΕΥΘΥΝΗΣ ΜΕΛΩΝ Διοικητικού Συμβουλίου	
Οργανωτικά θέματα ΣΑΔΑΣ-ΠΕΑ	
Λειτουργία Συντονιστικού	
Επαφές με κλαδικούς Συλλόγους Μηχανικών	
<i>Υπεύθυνοι ΔΣ: Μπελιμπασάκης Κώστας, Χαλικιάς Αλέκος</i>	
Διασύνδεση με αντίστοιχη ΜΕ οργανωτικών θεμάτων	

Δημόσιες σχέσεις ΣΑΔΑΣ-ΠΕΑ

Ανάπτυξη σχέσεων – συνεργασίας με Τ.Α.

Σχέσεις με Ενώσεις δημοσιογράφων

Σχέσεις με Σχολές Αρχιτεκτονικής. Σχέσεις με φορείς ενδιαφέροντος Αρχιτεκτόνων

Υπεύθυνοι ΔΣ: Προεδρείο ΔΣ

Διεθνείς σχέσεις

Συνεργασία με Ενώσεις Αρχιτεκτόνων CAE, UIA, UΜΑR, ICOMOS, Ευρωπαϊκές Ενώσεις Αρχιτεκτόνων, Εκπροσωπήσεις ΣΑΔΑΣ-ΠΕΑ

Θεσμικό Πλαίσιο Άσκησης Επαγγέλματος

Κοινοτικές Οδηγίες

Υπεύθυνοι ΔΣ: Δεσποτόπουλος Παναγιώτης, Αγγελίδης Μηνάς, Βράκας Αλέξανδρος

Διασύνδεση με αντίστοιχη ΜΕ και γραφείο CAΕ του ΣΑΔΑΣ-ΠΕΑ

Διασύνδεση με ΜΕ διεθνών σχέσεων

Συγκρότηση ειδικής ΟΕ με νομική υποστήριξη

Περιοδικό ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΕΣ	
Πολιτικές για την ανανέωση, εμπλουτισμό και διεύρυνση της ύλης του περιοδικού	
<i>Υπεύθυνοι ΔΣ: Γεωργακόπουλος Παναγιώτης,Παππάς Θανάσης, Χρυσολούρη Φραγκίσκα</i>	
Διασύνδεση με αντίστοιχη ΜΕ (Συντακτική Επιτροπή)	

Οικονομική αυτοδυναμία

Θέματα συνδρομών/πολιτικές

Χορηγίες – ενίσχυση οικονομικών

Σχέσεις με ΤΕΕ

Υπεύθυνος ΔΣ: Καλλονιάτης Βασίλης

Οικονομικός υπεύθυνος του ΔΣ

Θέματα πολεοδομίας – χωροταξίας

Διασύνδεση με Εθνικό Συμβούλιο

Υπεύθυνοι ΔΣ: Χατζηκίδης Βασίλης, Χρυσολούρη Φραγκίσκα, Αγγελίδης Μηνάς

Διασύνδεση με αντίστοιχη ΜΕ

Επαγγελματικά θέματα

Θέματα θεσμικού πλαισίου Μελετών

Αμοιβές ιδιωτικών έργων

Θεσμικό Πλαίσιο ιδιωτικών έργων

Ασφαλιστικά θέματα

Θέματα ιδιωτικών υπαλλήλων. Συμβάσεις εργασίας

Θέματα εκπαίδευσης, προγραμμάτων σπουδών, άδεια άσκησης επαγγέλματος, πρακτική άσκηση προπτυχιακά, συνεχιζόμενη εκπαίδευση

Υπεύθυνοι ΔΣ: Μπαρδάκης Κώστας, Βράκας Αλέξανδρος, Χατζηκίδης Βασίλης, Αναστασιάδης Δημήτρης

Διασύνδεση με αντίστοιχη ΜΕ

Αναγκαιότητα συγκρότησης ΟΕ ανά ειδικότερο αντικείμενο

Επιμόρφωση, σεμινάρια, κέντρα συνεχιζόμενης εκπαίδευσης

Πανεπιστημίων

Λειτουργία πολεοδομικών γραφείων ΕΠΑΕ

Υπεύθυνοι: Ο.Ε. για ΕΠΑΕ

Ο.Ε. για θεσμικό πλαίσιο μελετών

Ο.Ε. για μπτρώο ιδιωτικών έργων

Ο.Ε. για τρόπο έκδοσης οικοδομικών αδειών

Θέματα Αρχιτεκτονικής Προστασίας & Περιβάλλοντος

Υπεύθυνος ΔΣ: Νικολακόπουλος Παντελής

Διασύνδεση με αντίστοιχη ΜΕ

Θέματα Αρχιτεκτονικών Διαγωνισμών

Υπεύθυνοι ΔΣ: Νικολακόπουλος Παντελής, Σκαμνάκη Ιφιγένεια

Διασύνδεση με αντίστοιχη ΜΕ

Θέματα αρχιτεκτονικής

Προβολή αρχιτεκτονικής δημιουργίας

Δίκτυο Αρχιτεκτονικής

Εκδηλώσεις Αρχιτεκτονικής

Υπεύθυνοι ΔΣ: Γεωργακόπουλος Παναγιώτης, Παππάς Θανάσης

Διασύνδεση με συνιστώμενες ειδικές ΟΕ

Ο.Ε. για την εποπτεία του θεσμού των αρχιτεκτονικών διαγωνισμών

Ο.Ε. για την προστασία-ανάδειξη της ελληνικής αρχιτεκτονικής

Ο.Ε. για παρατηρητήριο ΣΑΔΑΣ-ΠΕΑ και Σχολών Αρχιτεκτονικής

Ο.Ε. προπαρασκευής για 11ο Πανελλήνιο Αρχιτεκτονικό Συνέδριο

3. ΜΟΝΙΜΕΣ ΕΠΙΤΡΟΠΕΣ	
3/1.	ΜΕ Οργανωτικών Θεμάτων – θεσμικού πλαισίου
	Υπεύθυνοι από ΔΣ: Μπελιμπασάκης Κ./Χαλικιάς Α.
3/2.	ΜΕ Διεθνών Σχέσεων
	Υπεύθυνοι από ΔΣ: Δεσποτόπουλος Π./Αγγελίδης Μ./Βράκας Α.
3/3.	ΜΕ Περιοδικού ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΕΣ (Συντακτική Επιτροπή)
	Υπεύθυνοι από ΔΣ: Γεωργακόπουλος Π./Παππάς Θ./Χρυσολούρη Φ.
03/4.	ΜΕ Πολεοδομίας – Χωροταξίας
	Υπεύθυνοι από ΔΣ: Χατζηκίδης Β./Χρυσολούρη Φ./Αγγελίδης Μ.
3/5.	ΜΕ Επαγγελματικών Θεμάτων
	Υπεύθυνοι από ΔΣ: Μπαρδάκης Κ./Βράκας Α.
	ΧατζηκίδηςΒ./Αναστασιάδης Δ
3/6.	ΜΕ Αρχιτεκτονικής Προστασίας & Περιβάλλοντος
	Υπεύθυνος από ΔΣ: Νικολακόπουλος Π.
3/7.	ΜΕ Αρχιτεκτονικών Διαγωνισμών
	Υπεύθυνος από ΔΣ: Νικολακόπουλος Π.
3/8.	ΜΕ Αρχιτεκτονικής – Δικτύου Αρχιτεκτονικής
	Υπεύθυνοι από ΔΣ: Γεωργακόπουλος Π./Παππάς Θ.

4. ΠΡΟΣΚΛΗΣΗ ΕΝΔΙΑΦΕΡΟΝΤΟΣ ΓΙΑ ΣΥΜΜΕΤΟΧΗ ΜΕΛΩΝ	
4/1. Ανανέωση - επικαιροποίηση καταλόγου για τις επιτροπές κρίσης αρχιτεκτονικών διαγωνισμών και οριστικοποίησή του από το Δ.Σ.	
4/2. Ανανέωση εκπροσώπων για τις ΕΠΑΕ σε Πανελλαδικό επίπεδο. Πρόσκληση, επιλογή και οριστικοποίηση της σύνθεσης, μετά από εισήγηση της ειδικής Ο.Ε.	
4/3. Συμμετοχή μελών μας στις ΜΕ, σύμφωνα με τον προγραμματισμό, επεξεργασία του καταλόγου και οριστικοποίησης της σύνθεσης από το Δ.Σ.	

Στην πορεία της υλοποίησης του προγραμματισμού και μέσω δημοσιοποίησης, μετά από απόφαση του Δ.Σ., θα συγκροτούνται οι ειδικές Ο.Ε.

5. ΘΕΜΑΤΑ ΓΙΑ ΤΟ SITE	
* «Τεχνικά θέματα» επικοινωνίας – συμμετοχής και προβολής αρχιτεκτόνων στο site.	

Α. Μπτρώο μελών

Οριστικοποίηση πανελλαδικού μπτρώου μελών ΣΑΔΑΣ-ΠΕΑ.

Δ/νσεις – e-mail.

Β. Επικοινωνία

Β/1. Αίτηση εγγραφής ηλεκτρονικά

Σύνδεση με βασικές πηγές π.χ. Πανεπιστήμια, Δημ. Υπηρεσίες κλπ, για εγγραφή μελών

Β/2. Ερωτηματολόγιο, με στόχο τη διαμόρφωση εικόνας για την κατάσταση του κλάδου

- Έλεγχος – επεξεργασία
- Επικοινωνία για προώθηση και συμπλήρωση

Β/3. Παρουσία αρχιτεκτόνων με βιογραφικό

- Πλαίσιο παρουσίας του προφίλ αρχιτεκτόνων μέσα στο site
- «Κίνητρα» για διασύνδεση με τη σελίδα των αρχιτεκτόνων
- Επιστασία για «εφαρμογή».

Γ. FORUM

Γ/1. Παραγωγή δομημένου περιβάλλοντος

Γ/2. ΕΠΑΕ

Γ/3. Πολεοδομικά γραφεία

Γ/4. Σημαντικά θέματα αρχιτεκτονικής.

- Βελτίωση – Τυποποίηση επέκταση θεματικών περιοχών
- Δημοσιοποίηση και προτροπή για χρήση με στόχο την άμεση επι-κοινωνία των αρχιτεκτόνων με την Πανελλήνια Ένωση

* Με βάση το νέο λογότυπο του ΣΑΔΑΣ-ΠΕΑ, προώθηση της διαδικασίας για την καθιέρωση ειδικού σήματος μέλους ΣΑΔΑΣ-ΠΕΑ και αποστολή στα μέλη του.

ΨΗΦΙΣΜΑ

Το Διοικητικό Συμβούλιο του ΣΑΔΑΣ-Πανελλήνιας Ένωσης Αρχιτεκτόνων εκφράζει τη βαθύτατη οδύνη του για τον ξαφνικό χαμό του αγαπημένου μας συναδέλφου και μέλους της Αντιπροσωπείας του Συλλόγου μας Σωκράτη Πεφάνη.

Ο επικίδειος του Προέδρου του ΣΑΔΑΣ-ΠΕΑ

Αγαπημένε φίλε,

Το πείσμα σου, η ευαισθησία σου και τα όνειρά σου εναρμόνιζαν την αρχι-τεκτονική σου παιδεία με την κοινωνική σου δράση. Αγώνες με πολλές προσδοκίες για την αναβάθμιση της δημόσιας διοίκη-σης και του ρόλου του αρχιτέκτονα σε μια κοινωνία πιο δίκαιη, πιο ανθρω-πινή. Φεύγεις νωρίς, φίλε μου, και αυτό είναι μεγάλη απώλεια για όλους μας. Ένας μεγάλος πόνος στην ψυχή μου. Θα μου λείψεις και θα λείψεις σε όλους μας. Όμως το πείσμα σου, οι αγωνίες, η ευαισθησία σου, το έργο σου, θα μας δίνουν δύναμη για να συνεχίζουμε το έργο που μας άφησες.

Αγαπημένε μου Σωκράτη σε χαιρετώ.

Ο Σύλλογος Αρχιτεκτόνων και οι φίλοι σου σε χαιρετούν.

ΔΕΛΤΙΟ ΤΥΠΟΥ

Συνεδρίασε το Συντονιστικό Όργανο των Συλλόγων και Τμημάτων του ΣΑΔΑΣ-Πανελλήνιας Ένωσης Αρχιτεκτόνων, στη Θεσσαλονίκη το διήμερο 17-18 Μαΐου 2003.

Το Σάββατο 17.5.03 πραγματοποιήθηκε από το Σύλλογο Αρχιτεκτόνων Θεσσαλονίκης (ΣΑΘ), σε συνεργασία με το ΤΕΕ Τ.Κ.Μ. και την ΕΜΔΥΔΑΣ, εκδήλωση με θέμα «Νέα Δημόσια Αρχιτεκτονική στη Θεσσαλονίκη» στον κινηματογράφο ΟΛΥΜΠΙΟΝ με μεγάλη επιτυχία και συμμετοχή αρχιτεκτό-νων, πολιτών και εκπροσώπων των φορέων της πόλης.

Την Κυριακή 18.5.03 έγινε η συνεδρίαση του Συντονιστικού οργάνου στην οποία συμμετείχαν οι Πρόεδροι και εκπρόσωποι από τους παρακάτω Συλ-λόγους και Τμήματα:

1. Το ΣΑΔΑΣ-Πανελλήνια Ένωση Αρχιτεκτόνων.
2. Το Σύλλογο Αρχιτεκτόνων Ν. Αχαΐας.
3. Το Σύλλογο Αρχιτεκτόνων Ν. Ευβοίας.
4. Το Σύλλογο Αρχιτεκτόνων Ν. Ημαθίας.

5. Το Σύλλογο Αρχιτεκτόνων Θεσσαλονίκης.
6. Το Σύλλογο Αρχιτεκτόνων Ν. Καβάλας.
7. Το Σύλλογο Αρχιτεκτόνων Κέρκυρας.
8. Το Σύλλογο Αρχιτεκτόνων Ν. Λάρισας.
9. Το Σύλλογο Αρχιτεκτόνων Ν. Μαγνησίας.
10. Το Σύλλογο Αρχιτεκτόνων Ν. Σερρών.
11. Το Σύλλογο Αρχιτεκτόνων Ν. Χαλκιδικής.
12. Το Τμήμα Αρχιτεκτόνων Χανίων.

Στη συνεδρίαση έγινε εκτενής συζήτηση για τα θέματα:

Α) Πανελλαδικός Προγραμματισμός Δράσεων του ΣΑΔΑΣ-Πανελλήνιας Ένωσης Αρχιτεκτόνων.

Β) Θεσμικές ρυθμίσεις – νομοσχέδια – σ/ν για τα πολεοδομικά γραφεία.

Γ) Αλληλοενημέρωση από Συλλόγους – Τμήματα.

Το ΣΥΝΤΟΝΙΣΤΙΚΟ ΟΡΓΑΝΟ, εκτίμησε πως απαιτείται η ενεργοποίηση του σώματος των αρχιτεκτόνων της χώρας για την προβολή της αρχιτεκτονικής και την ευαισθητοποίηση της κοινωνίας, για το ρόλο της αρχιτεκτονικής στην ποιοτική αναβάθμιση του δομημένου περιβάλλοντος. Η δυναμική παρέμβαση των Ελλήνων αρχιτεκτόνων, για τη βελτίωση των συνθηκών παραγωγής του αρχιτεκτονικού έργου, για την αντιμετώπιση των συνεπειών των ρυθμίσεων που προωθούνται από την πολιτεία, σε όλο το πλέγμα της μελέτης και κατασκευής δημοσίων και ιδιωτικών έργων, επιβάλλει την στοιχειοθέτηση μιας πολιτικής ρήξεων και συμμαχιών με στόχο την υιοθέτηση μιας εθνικής πολιτικής για την αρχιτεκτονική και την εξάσκηση του αρχιτεκτονικού επαγγέλματος στη χώρα.

Το ΣΥΝΤΟΝΙΣΤΙΚΟ ΟΡΓΑΝΟ πρόκρινε ορισμένες ενέργειες – δράσεις – στό-χους, που πρέπει άμεσα να εξειδικευτούν από τα συλλογικά όργανα του κλάδου:

I. Τη συγκρότηση του Ανώτατου Πολεοδομικού και αρχιτεκτονικού Συμ-βουλίου (ΑΠΑΣ) στο ΥΠΕΧΩΔΕ για τη στοιχειοθέτηση μιας εθνικής πολιτι-κής για την αρχιτεκτονική και το αστικό περιβάλλον.

II. Την απόκρουση των προτεινόμενων ρυθμίσεων για το θεσμικό πλαίσιο μελετών και τη λειτουργία των πολεοδομικών γραφείων –που προωθού-νται από την πολιτική ηγεσία του ΥΠΕΧΩΔΕ– και τη διατύπωση των τελικών θέσεων του κλάδου από το Διοικητικό Συμβούλιο και την Πανελλαδική Αντιπροσωπεία.

III. Την προώθηση πανελλαδικών δράσεων – εκδηλώσεων για την αρχιτε-κτονική με:

- Τη μεταφορά της έκθεσης για την εφήμερη αρχιτεκτονική σε πόλεις της χώρας με την ευθύνη των Συλλόγων και τη συνεργασία με το Δίκτυο Αρχι-τεκτονικής του ΥΠΠΟ.

- Την πραγματοποίηση Τριενάλε Αρχιτεκτονικής με Πανελλήνια Έκθεση αρχιτεκτονικού έργου και την προώθηση της πρότασης του Συλλόγου Αρχι-τεκτόνων Αχαΐας για την υλοποίηση του θεσμού στην ΠΑΤΡΑ, με την ταυτό-χρονη θέσπιση βραβείων αρχιτεκτονικού έργου, σε συνεργασία με το ΥΠΠΟ και το Δίκτυο Αρχιτεκτονικής.

- Τον προγραμματισμό του 11ου Πανελληνίου Αρχιτεκτονικού Συνεδρίου και τη συγκρότηση πανελλαδικής επιτροπής για την προπαρασκευή του.

IV. Την υποστήριξη πρωτοβουλιών των τοπικών Συλλόγων και Τμημάτων που αναβαθμίζουν το κύρος του Συλλόγου και προωθούν την αρχιτεκτο-νική παρέμβαση στις τοπικές κοινωνίες, όπως:

- Την εκπόνηση μελετών και αξιοποίηση του κληροδοτήματος του Γηροκο-μείου Βέροιας για τη στέγαση του Συλλόγου Αρχιτεκτόνων Ημαθίας.

- Τη συντονισμένη παρέμβαση της αρχιτεκτονικής κοινότητας και κυρίως του Συλλόγου Αρχιτεκτόνων ΧΑΝΙΩΝ για τη λειτουργία του Κέντρου Αρχι-τεκτονικής Μεσογείου (ΚΑΜ).

- Την ολοκληρωμένη διαχείριση, με τη μέριμνα του Συλλόγου Αρχιτεκτό-νων ΜΑΓΝΗΣΙΑΣ, του Ξενώνα Στάμου Στούρνα, με στόχο την αξιοποίησή του και τη διασύνδεση της αρχιτεκτονικής με την κοινωνία.

- Την πρωτοβουλία του Συλλόγου Αρχιτεκτόνων Θεσσαλονίκης (ΣΑΘ) και την ίδρυση Κέντρου Αρχιτεκτονικής πανελλαδικής εμβέλειας στη Θεσσα-λονίκη.

V. Τη συμμετοχή των αρχιτεκτόνων της χώρας στις προγραμματισμένες δράσεις του ΣΑΔΑΣ-Πανελλήνιας Ένωσης Αρχιτεκτόνων και ειδικότερα την υποβολή ενδιαφέροντος για:

- Την ανανέωση του καταλόγου των κριτών για τους αρχιτεκτονικούς δια-γωνισμούς.

- Την ανανέωση των εκπροσωπήσεων για τις ΕΠΑΕ σε όλη τη χώρα.

- Τη συμμετοχή στις Μόνιμες Επιτροπές και Ομάδες Εργασίας και κυρίως στη Μ.Ε. οργανωτικών θεμάτων, που θα επεξεργαστεί την οργανωτική ανασυγκρότηση του κλάδου, θέμα που θα συζητηθεί σε ειδική – επόμενη συνεδρίαση του Συντονιστικού Οργάνου.

VI. Την τελική επεξεργασία των θεσμικών και επαγγελματικών προβλημά-των του κλάδου, με στόχο τον προγραμματισμό στο προσεχές διάστημα της Πανελλαδικής Γενικής Συνέλευσης της Αντιπροσωπείας.

ΔΕΛΤΙΟ ΤΥΠΟΥ

Επίσκεψη στην Κύπρο στις 24 και 25 Μαΐου πραγματοποίησε αντιπροσω-πεία του ΣΑΔΑΣ-Πανελλήνιας Ένωσης Αρχιτεκτόνων, αποτελούμενη από το Γενικό Γραμματέα Θανάση Παππά και το μέλος του Δ.Σ. Κωνσταντίνο Μπε-λιμπασάκη, μετά από πρόσκληση του Συλλόγου Αρχιτεκτόνων Κύπρου.

Αφορμή αποτέλεσε η πραγματοποίηση της 21ης Ετήσιας Γενικής Συνέλευ-σης του Συλλόγου Αρχιτεκτόνων Κύπρου και η απονομή του αρχιτεκτονι-κού βραβείου 2003 και τιμητικών διακρίσεων. Το αρχιτεκτονικό βραβείο 2003 απονεμήθηκε «στον αείμνηστο Έλληνα αρχιτέκτονα Γιώργο Σημαιο-φορίδη» και η παρουσία του ΣΑΔΑΣ-ΠΕΑ στην εκδήλωση ήταν φόρος τιμής για τον Ειδικό Γραμματέα του ΣΑΔΑΣ-ΠΕΑ στην προηγούμενη περίοδο.

Ο Γενικός Γραμματέας στην προσφώνησή του αναφέρθηκε στους στόχους του νέου ΔΣ του Συλλόγου και σημείωσε πως «...με εφελτήριο το πρωτό-κολλο συνεργασίας που συνάφθηκε μεταξύ των Συλλόγων μας, πρέπει να ενδυναμώσουμε τη συνεργασία μας, τόσο στα πλαίσια του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου Αρχιτεκτόνων (CAE) όσο και μεταξύ μας».

Την Κυριακή πραγματοποιήθηκε συνάντηση εργασίας, όπου προσδιορίστη-καν άξονες συνεργασίας για πραγματοποίηση δράσεων και εκδηλώσεων, ενώ επιβεβαιώθηκαν οι ακατάλυτοι δεσμοί μεταξύ των δύο Συλλόγων.

πάνω: Ο Πρόεδρος του ΣΑΚ Κ. Κωνσταντής
κάτω: Ο Γεν. Γραμματέας του ΣΑΔΑΣ-ΠΕΑ Θ. Παππάς

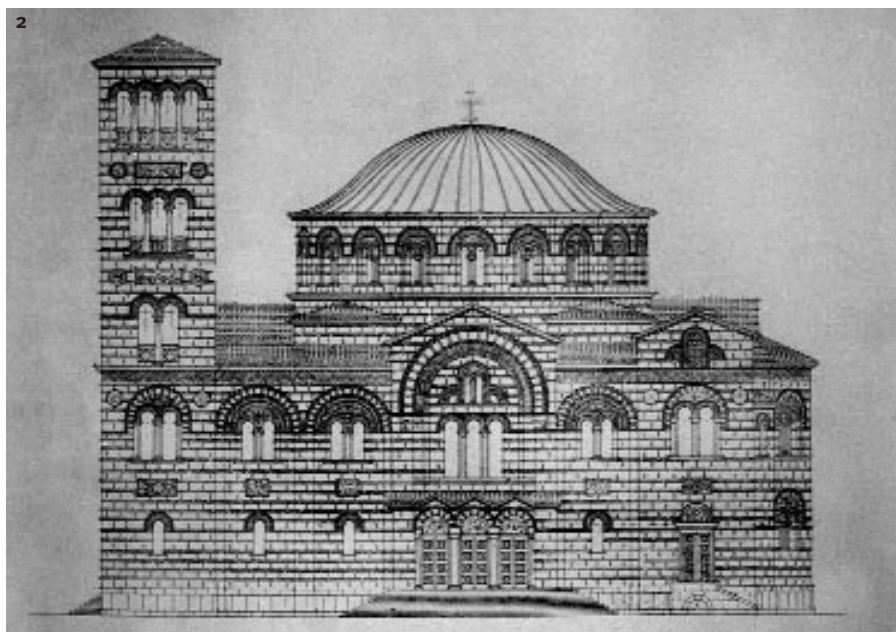
δίπλα: Η συνεδρίαση του Συντονιστικού Οργάνου του ΣΑΔΑΣ-ΠΕΑ

Ο μεγάλος ναοδόμος Γεώργιος Νομικός

Μιχάλης Λεφαντζής, αρχιτέκτων

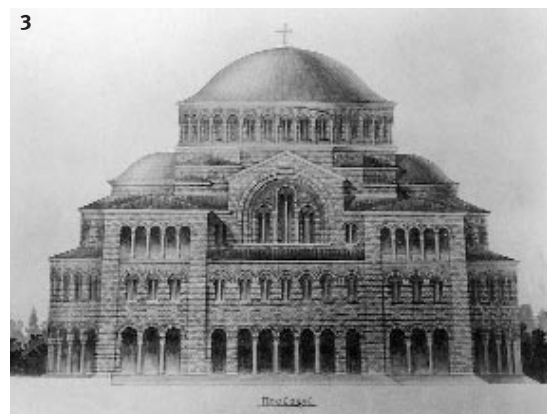
Εικ. 1: Ο Γεώργιος Νομικός σε μια πρόσφατη φωτογραφία
Εικ. 2: Πρόταση για τον Ιερό Ναό Αγ. Τριάδος Πειραιώς (το πρώτο του έργο), 1928
Εικ. 3, 4: Συμμετοχές στον αρχιτεκτονικό διαγωνισμό για το Ναό της Νέας Ευαγγελιστρίας Τήνου

Πρωτεργάτης του οράματος της ορθόδοξης ναοδομίας

Είναι δύσκολο να συνοψίσει κανείς σε λίγες γραμμές το έργο του εκπληκτός αρχιτέκτονα Γεωργίου Νομικού, και ακόμα δυσκολότερο να προσδιορίσει το μέγεθος της προσφοράς του στην ορθόδοξη ναοδομία του εικοστού αιώνα. Το πλήθος των ναών και των εκκλησιαστικών κτιρίων που έχει μελετήσει και κατασκευάσει, αποτελεί πια ιστορικό τεκμήριο μιας αρχιτεκτονικής μαρτυρίας που σφραγίζει ολόκληρο τον ελλαδικό χώρο. Μιας αρχιτεκτονικής μαρτυρίας που εμπεριέχει την εμπειρία και τη γνώση της εξηντάχρονης δημιουργικής του πορείας, συνυφασμένης και σχεδόν ταυτόσημης με τη βυζαντινού ύφους μορφολογική γραφή. Γεννήθηκε στην Αθήνα το 1905, γιος του ξυλογλύπτη εκκλησιαστικών έργων Στεφάνου Νομικού, σπούδασε Αρχιτεκτονική στο ΕΜΠ και από πολύ νωρίς ασχολήθηκε με τη ναοδομία. Δούλεψε αρχικά ως αρχιτέκτων στην υπηρεσία Αναστηλώσεων και Εκκλησιαστικής Αρχιτεκτονικής του υπουργείου Παιδείας υπό τους Κουρουγιώτη και Ορλάνδο, στη συνέχεια προσελήφθη με ειδική σύμβαση στην αρχιτεκτονική υπηρεσία του ιδίου υπουργείου, επί υπουργίας Γ. Παπανδρέου και πρωθυπουργίας Ελευθερίου Βενιζέλου, για να μελετήσει την επέκταση του Εθνικού Αρχαιολογικού Μουσείου της οδού Πατισίων. Το ξεκίνημά του στο χώρο των εκκλησιαστικών έργων διέπεται από τις αισθητικές και μορφο-

λογικές αναφορές στο έργο του Αριστοτέλη Ζάχου (1872-1939), γνώρισμα το οποίο του έδωσε τελικά την πρώτη του μεγάλη διάκριση, τελειόφοιτου ακόμη της Αρχιτεκτονικής. Μας διηγείται ο ίδιος τα γεγονότα εκείνης της εποχής: «Όταν στα 1928 έγινε ο διαγωνισμός της Αγίας

Τριάδος Πειραιώς (Εικ. 2), έλαβαν μέρος πολλοί, ακόμη και καθηγητές πανεπιστημίου... Εγώ εμιμήθηνα το στυλ του Ζάχου εις την μελέτην, και μου 'δωσαν το πρώτο βραβείο εμένα, νομίζοντας πως είναι του Ζάχου, δε βράβευσαν το σχέδιο, βράβευσαν το άτομο... Μου έδωσαν λοιπόν το πρώτο βραβείο, και τελειώνοντας τα πρακτικά του διαγωνισμού, ζήτησαν με περιέργεια, όλη η επιτροπή, να ανοίξει ο φάκελος της βραβευθείσας μελέτης για να φανούν τα ονόματα... Με έκπληξη ανακαλύπτουν το όνομα Γεώργιος Νομικός, τελειόφοιτος Αρχιτεκτονικής και αναφωνούν: «Τι λες, σε τελειόφοιτο θα δώσουμε να κάνει τη Μητρόπολη του Πειραιώς;» Παρ' όλα αυτά, βρέθηκε ο αρχιτέκτονας Εμμ. Κριεζής, ένας τιμιότατος άνθρωπος, ο οποίος είπε: «Κύριοι, τον εβραβεύσαμε ή δεν τον εβραβεύσαμε, τόσο ώρα δεν τον επαίνουσαμεν, τώρα γιατί αλλάζετε γνώμην;» Και με την επιμονή του τελικά μου το 'δωσαν το βραβείο...» Συνολικά, ασχολήθηκε με τη μελέτη και επί-

βλεψη περισσότερων από 200 ναών σε ολόκληρη την Ελλάδα και το εξωτερικό, διαφόρων μορφών, τύπων και μεγεθών. Ανάμεσα σ' αυτούς, είναι: Αγ. Διονύσιος Πειραιώς, Αγ. Δημήτριος Σύρου, Αγ. Δημήτριος Άρτας, Αγ. Παντελεήμων Αθηνών, Αγ. Νικόλαος Άργους, Τίμιος Σταυρός Αιγάλεω, Αγ. Νικόλαος Τρικάλων, Αγ. Ανάργυροι Καραβά, Ζωοδόχος Πηγή Αγρινίου, Αγ. Ανδρέας Πατρών (Εικ. 5), Αγ. Νικόλαος Καισαριανής, Αγ. Αναστασία Περισσού, Ναός Ελισσαβετουπόλεως Βελγικού Κογκό, Παλουριώτισσα Λευκωσίας, Αγ. Νείλος Πειραιώς, Αγ. Θεράπων Ζωγράφου, Μαρμαριώτισσα Χαλανδρίου, Μεταμόρφωση Κοκκινιάς, Παναγία Θεοτόκος Μπραχαμίου, Ευαγγελισμός Ν. Ευθραίας, Αγ. Νεκτάριος Αγίνης, Κοίμηση Θεοτόκου Καλαμακίου κ.ά. Ανάμεσα στα μητροπολιτικά μέγαλα και εκκλησιαστικά κτίσματα που μελέτησε και επέβλεψε την κατασκευή τους, είναι και το Αρχιεπισκοπικό Μέγαρο Κύπρου. Πιο συγκεκριμένα, το 1953 κατόπιν αποτυχίας του αρχιτεκτονικού διαγωνισμού, του ανετέθη η μελέτη του μεγάλου αυτού έργου, από τον Αρχιεπίσκοπο Μακάριο, στο οποίο είχε και την εποπτεία της ανεγέρσεως. Το μέγαρο περιλαμβάνει επιπλέον και Μουσεία, Πινακοθήκη, Αίθουσες διαλέξεων, Ξενώνες κ.λπ. Κατά τη διάρκεια μιας συνέντευξης το 1995, ο Γ. Νομικός ερωτήθηκε από τον γράφοντα αν είχε ποτέ σχεδιάσει μοντέρνο ναό. Η απάντησή του, ήταν μια ακόμη ενδιαφέρουσα διήγηση: «Μια φορά, προκηρύχθη αρχιτεκτονικός διαγωνισμός για το ναό Νέας Ευαγγελιστρίας Τήνου. Εγώ μελέτησα βυζαντινό, καθαρό βυζαντινό σχέδιο (Εικ. 3) το οποίο πάντα η επιτροπή έβρισκε ότι είναι δικό μου, λέγανε μάλιστα με σιγουριά: “αυτό είναι σίγουρα του Νομικού”... Έκανα λοιπόν και ένα άλλο σχέδιο, κλιμακωτό, μοντέρνο, το οποίο ήταν πάρα πολύ καλό (Εικ. 4). Ο Ορλάνδος και άλλοι καθηγητές, μου λένε μετά “το είδαμε, το είδαμε το δικό σου, υπάρχει όμως κι άλλο ένα καλό σχέδιο, αριστούργημα...” Μου το περιγράφουν και τι ήταν; το δικό μου, το μοντέρνο “Μάθετε τίνος είναι”, μου λένε, κι εγώ ρωτώ “τι σας ενδιαφέρει, εσείς δε βραβεύετε τα παραδοσιακά;” Κι αυτοί επαίνουσαν αυτό το σχέδιο, λέγοντας ότι θα πάρει το βραβείο... Εν πάση περιπτώσει, γίνονται οι κρίσεις και το μοντέρνο δεν παίρνει τίποτα. Ρωτώ τελικά τον Ορλάνδο, “σχετικά μ' αυτό, τι έγινε;” και μου απαντά ότι “τελικά δε μάθαμε τίνος είναι”, όταν λοιπόν του είπα ότι είναι δικό μου, παραλίγο να λιποθυμήσει!...» Το έργο του Νομικού έχει τόσο δοκιμαστεί στο πέρασμα του χρόνου, που έχει πια σχεδόν αποκοπεί από το δημιουργό και όπως έλεγε και ο ίδιος τα τελευταία χρόνια: «Τα δικά μου μνημεία γίνανε κάρτ ποστάλ και πωλούνται στον τουρισμό...» Σ' αυτό το σημείο και με βάση όλα τα παραπάνω, τίθεται πλέον το ερώτημα ύπαρξης ενός οράματος, του οράματος μιας σύγχρονης ορθόδοξης ναοδομίας, που σήμερα δυστυχώς καθίσταται ακόμα πεδίο αδιερεύνητο. Μιας σύγχρονης ορθόδοξης ναοδομίας, η οποία δεν έχει ου-

σιαστικούς συνεχιστές και δεν διδάσκεται στις ελληνικές σχολές αρχιτεκτονικής, μιας ναοδομίας που πρέπει να βρει το δρόμο της, σηματοδοτώντας τα τέλη αυτού του καθοριστικού για τον πολιτισμό μας αιώνα.

Τα κομμάτια κειμένου στα εισαγωγικά, προέρχονται από ηχογραφημένα αποσπάσματα μιας συνέντευξης που ο γράφων πήρε από τον Γ. Νομικό, στις 28/12/1995 για λογαριασμό της εφημερίδας Καθημερινής. (Βλ. κυριακάτικο φύλλο 18/2/1996)

Εικ. 5: Πρόταση για τον Αγ. Ανδρέα Πατρών (υλοποιήθηκε άλλη πρόταση του ίδιου αρχιτέκτονα)
Εικ. 6: Οικία καθηγητή Γ. Οικονόμου στην οδό Ηρακλείτου στο Κολωνάκι (το πρώτο σπίτι που κατασκεύασε), 1930 [Όλες οι φωτογραφίες του άρθρου είναι από το αρχείο του Στ. Νομικού]

Ένας χρόνος χωρίς τον Δημήτρη Μπίρη

Συμπληρώθηκε ένας χρόνος από το θάνατο του Δημήτρη Μπίρη, Αρχιτέκτονα, Επίκουρου Καθηγητή της Σχολής Αρχιτεκτόνων του ΕΜΠ. Το περιοδικό *ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΕΣ*, τιμώντας τη μνήμη του εκλεκτού συναδέλφου, ταξιδεύει μέσα από τις σκέψεις του αδελφού του Αρχιτέκτονα και Καθηγητή της Αρχιτεκτονικής Σχολής ΕΜΠ Τάσου Μπίρη, όπως αυτές ξεδιπλώθηκαν μέσα στο κείμενο, που απέστειλε ο τελευταίος στο περιοδικό και που, ολόκληρο, δημοσιεύτηκε στο Ενημερωτικό Δελτίο ΤΕΕ.

Και η Σχολή γινόταν ένα γιατί...

...Τα τελευταία χρόνια, γύρω στα μέσα κάθε Απρίλη, παρατηρούσε κανείς τα πρώτα δείγματα μιας ευχάριστης ταραχής στη φυσιολογική ζωή της Σχολής Αρχιτεκτόνων. Ήταν το προμήνυμα ενός συλλογικού δρώμενου, κάτι ανάμεσα σε μάθημα και γιορτή...
...Και ξάφνου τα μολύβια έδιναν τη θέση τους σε τρυπάνια, δράπανα, σφυριά και πριόνια. Ο εκκωφαντικός τους θόρυβος τάραζε την ηρεμία του νεοκλασικού κτιρίου. Οι χειριστές τους, σπουδαστές και σπουδάστριες, μεταμορφώνονταν από σχεδιαστές και σχεδιάστριες σε μάστορες και μαστόρισσες. Και η Σχολή γινόταν ένα γιατί...

Ένας ψηλός ασπρομάλλης...

...Μέσα στο βουερό πανηγύρι ένας ψηλός ασπρομάλλης, αν και όχι μεγάλης ηλικίας, καθηγητής παρακολουθούσε με τους συνεργάτες του τις σπουδαστικές ομάδες «επί το έργον». Συμβούλευε, συζητούσε, μαστόρευε ο ίδιος, γελούσε, σοβάρευε, θύμωνε. Απορροφημένος και αυτός, όπως και οι σπουδαστές και οι σπουδάστριές του, από τη σαγήνη του μαθήματος, γινόταν ένα μ' αυτό· διευθυντής ορχήστρας, μουσικός, όργανο και ήχος ταυτόχρονα. Ήταν ο αρχιτέκτονας Δημήτρης Μπίρης, εμπνευστής και υπεύθυνος δάσκαλος αυτού του ζωντανού αρχιτεκτονικού εργαστηρίου, αυτής της πολύ διδακτικής γιορτής...

Από ιστία και αρματωσιές καϊκιών...

...Ο Δημήτρης Μπίρης ήθελε, εφάρμοζε και δίδασκε μια αρχιτεκτονική ελαφριά, οικολογική, αναστρέψιμη, που να μη δεσμεύει αναγκαστικά επί αιώνες με την παρουσία της τον τόπο· φτιαγμένη με κατασκευαστική οικονομία, αλλά και με ιδιαίτερα υψηλή αισθητική, από υλικά ελαχίστου βάρους και όγκου, φυσικά και γήινα. Είχε γι' αυτό γεμίσει το νου και την ψυχή του με εικόνες από πάνινες τέντες πλανόδιων αγορών και πανηγυριών, από ιστία και αρματωσιές καϊκιών, από

ελαφριά ξύλινα στέγαστρα πρόχειρων αγροτικών καταλυμάτων. Χωρίς να πέφτει στις παγίδες, τόσο της σκληρής τεχνοκρατίας, όσο και του εύκολου γραφικού λαϊκισμού, που συχνά προδίδουν ή παραμορφώνουν την κακοπαθμένη έννοια της «Ελληνικότητας»...

Η Αρχιτεκτονική δε χρειάζεται βοηθήματα...

...Πέραν του εκπαιδευτικού, πραγματοποιήσε έτσι ο Δημήτρης Μπίρης και αναγνωρισμένο ομαδικό και ατομικό αρχιτεκτονικό έργο με έντονη προσωπική σφραγίδα
...Η βραβευμένη με Β' βραβείο πρόταση στο Διεθνή αρχιτεκτονικό διαγωνισμό για το «Μουσείο Ακρόπολης», η βραβευμένη με Α' βραβείο σε πανελλήνιο αρχιτεκτονικό διαγωνισμό πρόταση για τα «Ολυμπιακά Κολυμβητήρια» στο Ο.Α.Κ.Α., και κυρίως το πιο πρόσφατο, το «μικρό υπαίθριο ξύλινο θέατρο στην Πολυτεχνειούπολη Ζωγράφου», μαζί με πολλά άλλα. Είναι μάλιστα ενδεικτικό του χαρακτήρα του ότι, αν και χάραξε αυτό το ισχυρό προσωπικό διδακτικό και αρχιτεκτονικό ίχνος, ο Δημήτρης Μπίρης προτίμησε να το κρατήσει κάπως μακριά από τα κανάλια της έντονης δημοσιότητας. Και τούτο γιατί πίστευε ότι η αρχιτεκτονική δεν χρειάζεται βοηθήματα επεξηγηματικά ή επικοινωνιακά για να δικαιωθεί, μια και τούτο γίνεται ή δεν γίνεται εκ των πραγμάτων, καθώς αυτή παρακολουθεί μέσα στο χρόνο το φυσικό κύκλο της ζωής...

Στην κόψη του ξυραφιού και του χρόνου...

...Μια νύχτα του περασμένου Οκτώβρη το σπουδαστικό τμήμα του Ε.Μ.Π. και οι διδάσκοντες της περιοχής της Οικοδομικής, οργάνωσαν μια θεατρική παράσταση στο μικρό ξύλινο υπαίθριο θεατράκι, στην Πολυτεχνειούπολη Ζωγράφου, το πιο πρόσφατο και αγαπημένο προσωπικό έργο του Δημήτρη Μπίρη. Σε μια στιγμή που τα κρουστά χτύπαγαν δαιμονισμένα, μου φάνηκε ξαφνικά ότι ξαναείδα τον αδελφό μου σ' ένα από τα ξύλινα μπαλκόνια του κοίλου του θεάτρου. Έδειχνε χαρούμενος. Ίσως γιατί το έργο του ζούσε πια τη δική του ιστορία, γεμάτο από αγαπητούς φίλους, δασκάλους και σπουδαστές, γεμάτο από φωνές και μουσική. Θαρρώ ότι μου έκλεισε συνθηματικά το μάτι, μισογελώντας αινιγματικά μέσα από τα γένια του, όπως συνήθιζε. Είχε αυτή τη γνωστή «αθώα», αλλά και κάπως περιπαικτική έκφραση, του μικρού παιδιού που παρά τις συμβουλές και νουθεσίες, είχε ξαναδοκιμάσει κρυφά το «απαγορευμένο γλυκό». Είχε ξαναγγίξει την ιδέα του, τη βαθιά μυστική επιθυμία του· ακροπατώντας στην κόψη του ξυραφιού και του χρόνου...

Βιβλιοθήκη Κ.Α. Δοξιάδη

Ελένη Καθαφάτη, αρχιτέκτων

Η βιβλιοθήκη του Αθηναϊκού Κέντρου Οικιστικής στο ΕΜΠ

Στις 13 Μαρτίου 2003 το Εθνικό Μετσόβιο Πολυτεχνείο τίμησε σε ειδική τελετή τη μνήμη του αρχιτέκτονα και πολεοδόμου Κωνσταντίνου Δοξιάδη και απένειμε στην κα Έμμα Κωνσταντίνου-Δοξιάδη αναμνηστικό μετάλλιο, αναγνωρίζοντας έτσι την εξαιρετική σημασία της δωρεάς στο ΕΜΠ από την οικογένεια Δοξιάδη της Βιβλιοθήκης του Αθηναϊκού Κέντρου Οικιστικής. Ο Κωνσταντίνος Δοξιάδης (1913-1975) αποφοίτησε το 1935 ως αρχιτέκτονας-μηχανικός από το Εθνικό Μετσόβιο Πολυτεχνείο, διετέλεσε Προϊστάμενος της Πολεοδομικής Υπηρεσίας της Διοικήσεως Πρωτευούσης (1937-1938) και αργότερα (1940-44) οργάνωσε και διύθυνε το Γραφείο Χωροταξίας και Πολεοδομικών Μελετών του Υπουργείου Συγκοινωνιών (μετέπειτα Δημοσίων Εργων). Από το 1946-1948 διετέλεσε Υφυπουργός και αργότερα Γενικός Διευθυντής Ανοικοδομήσεως στο Υπουργείο Ανοικοδομήσεως. Από το 1948-1951 ως υφυπουργός στο Υπουργείο Συντονισμού, οργάνωνει και διευθύνει την Υπηρεσία Εφαρμογής Σχεδίου Ανασυ-

γκροτήσεως, υπεύθυνος για το συντονισμό και την προώθηση και παρακολούθηση της εφαρμογής των προγραμμάτων στα πλαίσια του σχεδίου Μάρσαλ. Το 1953 ίδρυσε το «Γραφείον Δοξιάδη - Σύμβουλοι δι' Ανάπτυξιν και Οικιστικήν», του οποίου υπήρξε πρόεδρος μέχρι το θάνατό του το 1975. Το Γραφείο Δοξιάδη αναδείχθηκε σε έναν από τους σημαντικότερους οργανισμούς μελετών διεθνώς, εκπονώντας αναπτυξιακές και οικιστικές μελέτες ενός ευρέως φάσματος σε 46 χώρες. Με πρωτοβουλία του Γραφείου Δοξιάδη και με τη συμπαράσταση σημαντικών διανοητών όπως ο Ευάγγελος Παπανούτσος, ο Κ. Θ. Δημαράς, ο Γιάννης Παπαϊωάννου κ.ά., ιδρύθηκε το 1958 ο Αθηναϊκός Τεχνολογικός Όμιλος, ένας μη κερδοσκοπικός οργανισμός, που είχε για σκοπό «την παροχή βασικής τεχνικής εκπαίδευσης στην ελληνική νεολαία, τη μεταπτυχιακή εκπαίδευση επιστημόνων από όλο τον κόσμο στον κλάδο της Οικιστικής, καθώς και την πραγματοποίηση ακαδημαϊκής έρευνας στον τομέα της οικιστικής και της ανάπτυξης γενικότερα». Η «Οικιστική» (Ekistics) υιοθετείται ως όρος

πάνω: Ο Δημήτρης Κ. Μπίρης
μέση: Σκίτσα για μια προκατασκευασμένη ξύλινη κατοικία (Α' βραβείο Αρχιτεκτονικού Διαγωνισμού Ιδεών ΥΠΕΧΩΔΕ)
κάτω: Σκίτσο του «Ανοιχτού ξύλινου θεάτρου» της Πολυτεχνειούπολης Ζωγράφου

πάνω: Η Βιβλιοθήκη Κ. Α. Δοξιάδη που στεγάζεται στον Ε΄ όροφο του κτιρίου Μπουμπουλίνας του Συγκροτήματος Πατισίων του ΕΜΠ

από τον Κ. Δοξιάδη και τους συνεργάτες του περί τα μέσα της δεκαετίας του 1950, για να δηλώσει την «επιστήμη των ανθρώπινων οικισμών», η οποία έχει ως σκοπό «να συντονίση και τελικώς να συνθέση τας απόψεις και ειδικότητάς της αρχιτεκτονικής, πολεοδομίας, τεχνολογίας, με τας θεωρήσεις της οικονομίας, κοινωνιολογίας, διοικήσεως, γεωγραφίας, μαθηματικών και των άλλων επιστημών και τεχνών, οι οποίοι έχουν άμεσον ή έμμεσον σχέση με την ανάλυσιν, την αναγνώρισιν προβλημάτων, την λειτουργίαν και την εφαρμογήν προγραμμάτων δια την ανάπτυξιν των ανθρώπινων οικισμών» Το διεθνώς αυξανόμενο ενδιαφέρον για την Οικιστική, οδήγησε το 1963 στην ίδρυση, στα πλαίσια του Αθηναϊκού Τεχνολογικού Ομίλου, του Αθηναϊκού Κέντρου Οικιστικής ως φορέα για την ανάπτυξη της έρευνας, εκπαίδευσης, τεκμηρίωσης και διεθνούς συνεργασίας σε όλα τα μείζονα θέματα που σχετίζονται με την εξέλιξη των οικισμών.

Η βιβλιοθήκη που δωρίθηκε στο Πολυτεχνείο υποστήριξε την ερευνητική και εκπαιδευτική δραστηριότητα του Αθηναϊκού Τεχνολογικού Ομίλου και του Αθηναϊκού Κέντρου Οικιστικής, καθώς και τη μελετητική δραστηριότητα του Γραφείου Δοξιάδη. Αποτέλούσε για δεκαετίες βασική αναφορά του τεχνικού κόσμου της χώρας και θεωρείται ιδιαίτερα σημαντική στο είδος της διεθνώς.

Η συλλογή περιλαμβάνει:

- Μονογραφίες: περίπου 16.000 τόμους,

- Περιοδικά (590 ξενόγλωσσους και 58 ελληνικούς τίτλους, κυρίως περίοδου 1960-1980),
- χάρτες και αεροφωτογραφίες,
- Κυβερνητικές εκδόσεις,
- Τεχνικές και πολεοδομικές μελέτες,
- Πληροφοριακό υλικό,
- Φακέλους με αρχείο αποκομμάτων.

Δεδομένης της διεπιστημονικής προσέγγισης της Οικιστικής, το υλικό αναφέρεται στο σύνολο σχεδόν των επιστημονικών κλάδων, ιδιαίτερα όμως στις κοινωνικές επιστήμες, τις φυσικές επιστήμες και τα μαθηματικά, τις εφαρμοσμένες επιστήμες, την πολεοδομία και αρχιτεκτονική, τη γεωγραφία και ιστορία. Ενώ γεωγραφικά, λόγω της έκτασης των μελετητικών δραστηριοτήτων του Γραφείου Δοξιάδη, καλύπτονται και οι πέντε ήπειροι.

Το ΕΜΠ διαθέτοντας τους αναγκαίους πόρους για την αξιοποίηση της συλλογής, θέτει ξανά στη διάθεση του Τεχνικού κόσμου της Χώρας μια βασική γνωσιολογική αναφορά, όπως άλλωστε ήταν η επιθυμία του ιδρυτή της Βιβλιοθήκης.

Η δωρεά στεγάζεται ως ειδική συλλογή υπό τον τίτλο «Βιβλιοθήκη Κ. Α. Δοξιάδη», στον Ε΄ όροφο του κτιρίου Μπουμπουλίνας του Συγκροτήματος Πατισίων του ΕΜΠ (τηλ. 210 7723732), ενώ ολοκληρώνεται η καταλογογράφηση του υλικού σε ηλεκτρονική μορφή, στον ανακαινισμένο χώρο της παλαιάς βιβλιοθήκης του Συγκροτήματος Πατισίων. Οι τίτλοι της Βιβλιοθήκης Κ. Α. Δοξιάδη είναι αναζητήσιμοι μέσω του ηλεκτρονικού καταλόγου της Κεντρικής Βιβλιοθήκης του ΕΜΠ στη διεύθυνση www.lib.ntua.gr.

Παράλληλα με τη δωρεά της βιβλιοθήκης, η Οικογένεια Δοξιάδη ανέλαβε και υποστήριξε σταθερά τα τελευταία χρόνια μια δεύτερη σημαντική πρωτοβουλία με σκοπό τη διατήρηση, τη μελέτη και την προβολή της κληρονομιάς του Κ. Α. Δοξιάδη. Συγκεκριμένα, με ευθύνη του Αρχείου Κ. Α. Δοξιάδη, συγκεντρώθηκαν και καταλογογραφήθηκαν τα κατάλοιπα της προσωπικής του δραστηριότητας αλλά και της δραστηριότητας των οργανισμών των οποίων υπήρξε ιδρυτής και εμπνευστής με στόχο τη δημόσια χρήση και την αξιοποίησή τους από την έρευνα. Πληροφορίες για το Αρχείο Δοξιάδη, καθώς και ο ηλεκτρονικός κατάλογος μεγάλου μέρους του αρχειακού υλικού, φιλοξενούνται στη διεύθυνση www.doxiadis.org

Athens-Scape

Μαρία Θεοδώρα, Δρ αρχιτέκτων, συντονίστρια Δικτύου Αρχιτεκτονικής ΥΠΠΟ

**Το μεταβαλλόμενο τοπίο της Αθήνας:
Οι Ολυμπιακοί του 2004 και ο μεταβολισμός
της πόλης**

Μια ελληνική έκθεση που πραγματοποιήθηκε στη RIBA στο Λονδίνο (21/4-24/5 2003) και είχε σαν θέμα τη μεταβολή της Αθήνας με αφορμή τους ολυμπιακούς αγώνες του 2004, προσέλεικε το ενδιαφέρον του κοινού και του Τύπου για την ελληνική αρχιτεκτονική δραστηριότητα και στην ουσία άνοιξε το δρόμο για μια συστηματική προβολή των Ελλήνων αρχιτεκτόνων στο εξωτερικό.

Η έκθεση οργανώθηκε στο πλαίσιο της Ελληνικής Προεδρίας από τη Γενική Γραμματεία Ολυμπιακών Αγώνων του Υπουργείου Πολιτισμού σε συνεργασία με το Δίκτυο Αρχιτεκτονικής και εντάχθηκε στις δραστηριότητες Greece in Britain του Ιδρύματος Ελληνικού Πολιτισμού στο Λονδίνο. Ένα ευρύ φάσμα αρχιτεκτονικών δραστηριοτήτων του ΥΠΠΟ παρουσιάστηκε διαρθρωμένο σε τρεις ενότητες:

Η πρώτη ενότητα με τίτλο *Στο Όριο της Μεταβολής*, αφορούσε τις μεταμορφώσεις του αστικού, του φυσικού και του τοπίου σκέψης στη σύγχρονη Αθήνα και συμπεριλάμβανε μεταξύ άλλων: Μουσείο Ακρόπολης, Ενρποποίηση Αρχαιολογικών χώρων, αστικές υποδομές μεταφορών, δραστηριότητες Δικτύου Αρχιτεκτονικής, αρχιτεκτονες +40, Terraventure, και αρχιτεκτονικές δράσεις Πολιτιστικής Ολυμπιάδας.

Η δεύτερη ενότητα με τίτλο *Αθλητισμός και Εναλλακτικό Παρόν* αφορούσε τις αθλητικές υποδομές ευθύνης ΓΤΟΑ, ενώ η τρίτη ενότητα με τίτλο *Εφήμερες Παρεμβάσεις*, παρουσίαζε τα βραβευμένα έργα –αλλά και όλες τις επιβολές σε ψηφιακή μορφή– του διαγωνισμού Εφήμερες Κατασκευές της Πολιτιστικής Ολυμπιάδας.

Στην έκθεση παρουσιάστηκε συνολικά το έργο περισσότερων από 157 αρχιτεκτόνων, ενώ κάθε μία από τις τρεις ενότητες πλαισιώθηκε από ενδιαφέρουσες διαλέξεις/συζητήσεις: Ζέγγελης, Μ. Cousins, Μ. Mostafavi, Μ. Θεοδώρου, Ρ. Hirst για τις Εφήμερες Κατασκευές, Β. Tschumi, Δ. Παντεμαλής, Δ. Πορφύριος για το Μουσείο Ακρόπολης, Α. Τομπάκης, Α. Μαρκοπούλου, Δ. Sharp για τα Ολυμπιακά Έργα.

Ο αρχιτεκτονικός σχεδιασμός της έκθεσης έγινε από την ομάδα Tessera, ενώ την γενική ευθύνη της επιμέλειας είχε η Μ. Θεοδώρου, η οποία παρουσιάζει το σκεπτικό της όλης παρουσίασης στο εισαγωγικό κείμενο του φυλλαδίου

που συνόδευε την έκθεση και το οποίο παραθέ-
τουμε.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η έκθεση δεν έχει στόχο να εξυμνήσει τις αιώ-
νιες/παγκόσμιες, Ολυμπιακές/αθλητικές αξίες,
αξίες τόσο αγαπητές –γιατί τόσο καθουσαστι-
κές– από πληθυσμούς παγκοσμίως. Στόχος της
είναι να υπενθυμίσει ότι η αγωνιστικότητα δεν
πρέπει να περιορίζεται μόνο στα αθλήματα. Η
«αγωνιστική διάθεση» προδιέγραφε έναν
τρόπο ζωής στην κλασική αρχαιότητα ο οποίος
καθόριζε την «παραγωγή» της τέχνης και την
«παράσταση» της φιλοσοφίας. Μια Αθηναϊκή
«επιστροφή» στις αθλητικές απαρχές είναι λοι-
πόν ένα σύνθετο ζήτημα, που συνεπάγεται την
επανεξέταση πρακτικών, της αρχιτεκτονικής
πρακτικής συμπεριλαμβανομένης.

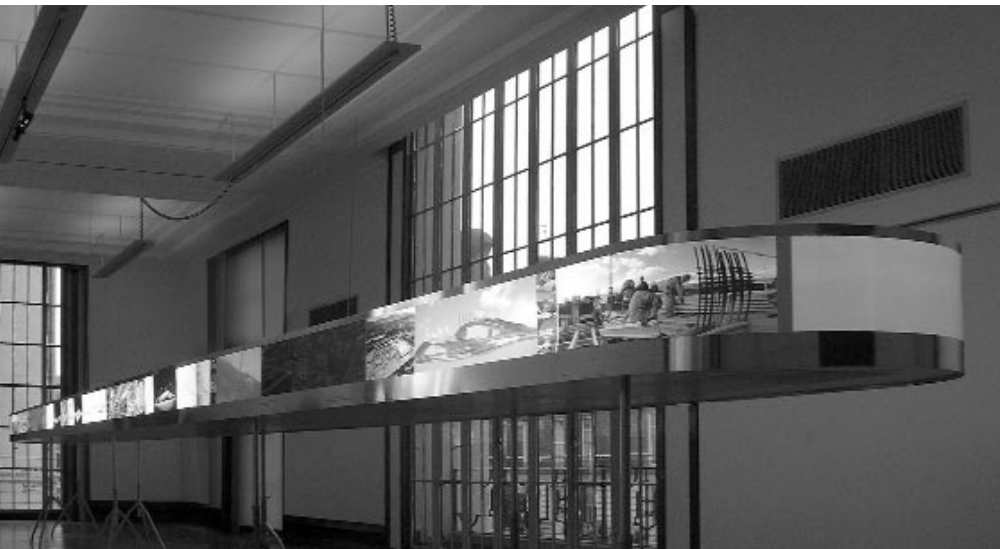
Η ΕΠΙΣΤΡΟΦΗ ΤΗΣ ΑΘΗΝΑΣ

«Το μεταβαλλόμενο τοπίο της Αθήνας» (Athensscape), είναι μια ιδιόμορφη έκθεση όσον αφορά το περιεχόμενο, την παρουσίαση και τις προθέσεις της, αλλά το ίδιο συμβαίνει και με την Αθήνα στην παρούσα κατάστασή της. Σε αναμονή του Ολυμπιακού μέρλλοντος του 2004, η πόλη –που φημίζεται για το παρελθόν της– είναι εντατικά απασχολημένη και εστιασμένη στο παρόν. Η «επιστροφή των Αγώνων στον τόπο καταγωγής τους», φαίνεται να προκάλεσε ένα παραγωγικό αναχρονισμό που πυροδοτεί τη διαδικασία μεταβολισμού, τόσο των κατοίκων όσο και του κτισμένου περιβάλλοντος της Αθήνας.

Η έκθεση περιγράφει την παρούσα κατάσταση της πόλης. Η ίδια η περιγραφή όμως αποσυνθέτει κάθε προσπάθεια να παρουσιαστεί μια συνεκτική εικόνα πόλης ως πόλη-σύμβολο και αναπόφευκτα προδιαγράφει το περιεχόμενο της έκθεσης ως «το μεταβαλλόμενο τοπίο της Αθήνας» (Athenscape), δηλαδή, ως την περιγραφή μιας κατάστασης συνεχούς μεταβολής και αλλαγών. Όροι όπως το «μεταβαλλόμενο τοπίο της πόλης» (cityscape), «το μεταβαλλόμενο φυσικό τοπίο» (landscape) και «το μεταβαλλόμενο τοπίο σκέψης» (mindscape) χρησιμοποιούνται για να ανιχνεύσουν καταστάσεις/διαδικασίες μεταβολής που υπερβαίνουν την μετατροπή περιοχών σε υποδομές ολυμπιακών δραστηριοτήτων.

Η έκθεση αποπειράται να δημιουργήσει μια «φωτογραφία της Αθήνας» εκεί όπου το μεταβαλλόμενο τοπίο δεν συνθέτει παρά μια αποσπασματική εικόνα. Ό,τι δεν υπάρχει, μπορεί

πάντα να εφευρεθεί. Κάθε όμως προσπάθεια να εφευρεθεί μια συνεκτική εικόνα της Αθήνας στην παρούσα κατάσταση, θα συμβίβαζε την υπάρχουσα δυναμική και θα καταργούσε τις αντιφατικές δυνάμεις που βρίσκονται εν δράσει. Η αποσπασματικότητα που χαρακτηρίζει την έκθεση είναι ιδιαίτερα αισθητή στη θεματική ενότητα «Στο όριο της μεταβολής», γιατί είναι ακριβώς η αναδυόμενη ορατότητα της ετερογένειας που δημιουργεί τις συνθήκες μεταβολής.

Η αρχιτεκτονική δραστηριότητα που παρουσιάζεται στην έκθεση αφορά κυρίως τις πρωτοβουλίες του Υπουργείου Πολιτισμού, που συνδέονται άμεσα ή έμμεσα με την Ολυμπιακή προετοιμασία. Η ποικιλία των γεγονότων, συνεδρίων, σεμιναρίων, εκθέσεων διαλέξεων, διαγωνισμών, κτιρίων, αστικών μελετών, υποδομών μεταφοράς, αθλητικών και άλλων ολυμπιακών υποδομών, συνδυάζεται όμως με μια ποικιλομορφία προσεγγίσεων. Ο διαγωνισμός των Εφήμερων Κατασκευών συμπληρώνει την κληρονομιά των μόνιμων υποδομών των Αγώνων. Οι δράσεις «ευαισθητοποίηση του κοινού για την αρχι-

τεκτονική» που περιελάμβανε την παρουσίαση καθιερωμένων αρχιτεκτόνων, παρουσιάζεται παράλληλα με την καθόλου καθησυχαστική έκθεση των προαστίων της Αθήνας. Ο απόλυτος ρεαλισμός του Ελληνικού περιπτέρου στη Μπιενάλε της Βενετίας αντιπαραβάλλεται με την προσπάθεια του Μ. Φιλιππίδη να προσδιορίσει μια συνεκτική «ομάδα» αρχιτεκτόνων η οποία καταλήγει να ορίσει την ηλικία ως κοινό τους παρανομαστή.

Ο κατάλογος συμμετεχόντων στην έκθεση είναι μακρύς και υποδεικνύει τη δημιουργία ενός νέου αρχιτεκτονικού περιβάλλοντος, στο οποίο νεότεροι και παλαιότεροι, τοπικοί και διεθνείς, περιθωριοποιημένοι και αναγνωρισμένοι αρχιτέκτονες συμμετέχουν και συνδέονται με ιδρύματα, το κοινό και τα ΜΜΕ. Η εγκαθίδρυση μιας νέας κατάστασης για την αρχιτεκτονική επείγει βέβαια στο ελληνικό περιβάλλον, στο οποίο η αρχιτεκτονική αντιμετωπίζεται με δυσπιστία τόσο από τα ιδρύματα όσο και από τους ιδιώτες και όπου επιπλέον η απουσία αρχιτεκτονικής κριτικής καθιστά την αρχιτεκτονική εύχρηστο εργαλείο για λαϊκιστική ρητορία.

Η δημιουργία ενός νέου αρχιτεκτονικού περιβάλλοντος είναι εξ ίσου σημαντική για μια πόλη όπως η Αθήνα, της οποίας η αρχιτεκτονική παραμένει ακινητοποιημένη σε ένα ρητορικό δικασμό: η αντιδιαστολή παρόντος/μέλλοντος φαίνεται να χρησιμοποιείται ως άλλοθι από όλα τα εμπλεκόμενα μέρη κατά περίπτωση. Μια σειρά επεμβάσεων όμως σε κοινόχρηστους χώρους –όπως η ενοποίηση των αρχαιολογικών χώρων, το νέο μουσείο της Ακρόπολης και εν μέρει η δημόσια έκθεση αρχαιολογικών ευρημάτων στους σταθμούς του μετρό– επιχειρούν να ακυρώσουν αυτή τη φαινομενική αντίφαση. Η πόλη εμφανίζεται να εγκαθιδρύει μια διαφορετική σχέση με το παρελθόν της, το οποίο δεν συνιστά πλέον μόνο μια συλλογική μνήμη, αλλά παράγει εν δυνάμει εξατομικευμένες φαντασιώσεις και προσωπικές αφηγήσεις.

Δεν είναι τυχαίο ότι η έκθεση Athenscape οργανώνεται στο πλαίσιο των πολιτιστικών γεγονότων που σχετίζονται με την προεδρία της Ελλάδος το 2003 στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Η Ευρώπη έχει προ πολλού αναγνωρίσει και τοποθετήσει το παρελθόν της στην Αθήνα: η πόλη συνιστά μια χρονικά τοποθετημένη αναφορά παρά ένα πραγματικό τόπο. Ο παραγωγικός αναχρονισμός που βρίσκεται σήμερα σε εξέλιξη δεν είναι λοιπόν παρά «η επιστροφή» της Αθήνας στην Ευρώπη ως «παρόν». Αυτή όμως η διαδικασία συνεπάγεται τη μετατροπή της Αθήνας σε τόπο «εντατικό», όπου οι ανιερές της κατασκευές φιλοξενούν ζωηρές συζητήσεις και γεγονότα και επωάζουν ένα μέλλον για την αρχιτεκτονική. Με αυτή την έννοια, αυτό που ακόμα αναμένεται είναι το πλέον σημαντικό και πολυπόθητο αντικείμενο αυτής της έκθεσης.

αφιέρωμα

Το συγκρότημα ΟΑΚΑ στο Μαρούσι [πηγή: www.athens2004.com]

Αθήνα: ± 2004

Το στοίχημα

των Ολυμπιακών υποδομών

του **Κυριάκου Πιπίνη**, αρχιτέκτονα

Οι σύγχρονοι Ολυμπιακοί Αγώνες δε θυμίζουν τίποτε από αυτά που ξέρουμε για τους αρχαίους Ολυμπιακούς Αγώνες. Η ανάθεσή τους και μόνο στην εκάστοτε διοργανώτρια πόλη γιορτάζεται σαν ο πρώτος λαχνός, σαν η πρώτη και η τελευταία ευκαιρία για πολεοδομική ανασυγκρότηση, στρατηγικό σύστημα μεταφορών, υπερσύγχρονες υποδομές και λαμπερή, διεθνή προβολή πόλης και χώρας. Η τιμή της ανάληψης της ευθύνης διοργάνωσης του σημαντικότερου αθλητικού γεγονότος στον πλανήτη, κρύβει τη θλιβερή παραδοχή της ανεπάρκειας μιας κοινωνίας να εκσυγχρονηστεί με αυτονομία, χωρίς διεθνείς πατερίτσες. Η ανάθεση των Ολυμπιακών αγώνων εκτονώνει την ενέργεια μιας ατομικής βόμβας σε μια πόλη, καθώς η τελευταία μεταμορφώνεται για αρκετά χρόνια σε απέραντο γιαιτί.

Η μεγάλη αυτή ευκαιρία, όπως καλείται, είναι ουσιαστικά ένα μεγάλο στοίχημα. Οι απαιτούμενες υποδομές για τη διεξαγωγή ολυμπιακών αγώνων αποτελούν τη μαγιά για τη νέα πόλη. Οι υποδομές μένουν και αποδίδονται στους πολίτες. Θα είναι πλήρεις, ποιοτικές και λειτουργικές; Πόσα χρήματα θα έχουν ξοδευτεί και ποιος θα ελέγξει αν απέδωσαν σαν επενδύσεις με απόλυτη, κοινωνική απήχρηση; Τυχόν διογκωμένοι προϋπολογισμοί στα έργα πρέπει να μεταφράζονται σε ακόμα μεγαλύτερο κοινωνικό όφελος, ενώ οι περιβαλλοντικές επιπτώσεις πρέπει να έχουν προεκτιμηθεί, πάλι με γνώμονα το δημόσιο συμφέρον. Είναι λοιπόν η μετα-ολυμπιακή απόδοση και χρήση των υποδομών, που κρίνει την επιτυχία της προετοιμασίας

και όχι μόνο η άρτια λειτουργία της πόλης και των φορέων κατά τη διάρκεια των αγώνων. Το περιοδικό *APXITEKTONEΣ* προχώρησε σε μια κατεργασμένη αποδελτίωση των δημοσιευμάτων των τελευταίων ετών, που συνθέτουν της εικόνα της πορείας των ολυμπιακών υποδομών και της περαιτέρω χρήσης και απόδοσής τους, χωρίς να ακροβατήσσει μεταξύ άμετρης κατάφασης και ύποπτης κινδυνολογίας και απαξίωσης. Η, εν δυνάμει, νικήτρια... στήλη των συμπερασμάτων ας είναι ένα χρήσιμο εργαλείο για την πλοήγηση του αναγνώστη – συναδέλφου στα άρθρα διακεκριμένων προσώπων, που πλούτισαν αυτό το αφιέρωμα.

«Δεν μπορούμε να μην είμαστε έτοιμοι. Θα έχουμε συνέπειες!»

Η πολυετής προετοιμασία της Αθήνας για το καλοκαίρι του 2004 χαρακτηρίστηκε από σημαντικές καθυστερήσεις, τόσο στις αναθέσεις και εκπονήσεις μελετών, όσο και στις δημοπρατήσεις και κατασκευές των έργων. Στιγματίστηκε από την απουσία, ή ακόμα χειρότερα, από την απαξίωση των αρχιτεκτονικών διαγωνισμών, αναλώνοντας σημαντικό τμήμα του αρχιτεκτονικού δυναμικού της χώρας σε στελεί-ωτες μελέτες εφαρμογής, αντίθετα με τις λαμπερές δεξιώσεις για τη χωροθέτηση των πολύ ακριβών κατασκευών του, αληθινά, άξιου Ισπανού συναδέλφου Σαντιάγκο Καλατράβα. Παρασύρθηκε από την αμφιλεγόμενη και «δασκαλίστικη» ελεγκτική συμπεριφορά των στελεχών της ΔΟΕ,

οδηγώντας τους Έλληνες συντονιστές σε έκπτωση ποιότητας και πληρότητας υποδομών και αύξηση προϋπολογισμών, λόγω της όλο και μεγαλύτερης ανεπάρκειας του χρόνου, με ένα και μόνο στόχο, να είναι έτοιμη η Αθήνα το καλοκαίρι του 2004.

Η δημοσιογραφική ανάλυση και η αντίστοιχη αποδελτίωση αποδεικνύει ότι πράγματι τη στιγμή, που γράφεται αυτό το άρθρο, η Αθήνα έχει ξεφύγει από το μότο «Δεν προλαβαίνουμε» και έχει περάσει στο «Θα είμαστε έτοιμοι, ότι και να γίνει». Το αληθινό μότο είναι «Δεν μπορούμε να μην είμαστε έτοιμοι. Θα έχουμε συνέπειες!» Εδώ κρύβεται και ο αληθινός φόβος. Μήπως για να είναι έτοιμη η Αθήνα, θα αναγκαστεί να θυσιάσει μεγάλο μέρος του μετα-ολυμπιακού οφέλους; Τα test-events, που ξεκινούν από το προσεχές καλοκαίρι θα καταδείξουν πολλά σφάλματα, που έτσι κι αλλιώς θα διορθωθούν. Για τη μετα-ολυμπιακή χρήση δεν προβλέπεται test event ή test drive, ούτε καν crash-test...

Η αγνότητα των στόχων – Το ρίγος των συνεπειών

Ο ημερήσιος και εβδομαδιαίος, πολιτικός και οικονομικός τύπος διαρρέει καθημερινά εκατοντάδες δημοσιεύματα για την πορεία των ολυμπιακών έργων, τόσο στην Αθήνα, όσο και στις άλλες ολυμπιακές πόλεις, Θεσσαλονίκη, Βόλος Ηράκλειο και Πάτρα. Η κοινή κουκίδα μελανιού σε όλα τα δημοσιεύματα εντοπίζεται στο τρίπτυχο στόχων:

- Ομαλή ένταξη των έργων σε αρχιτεκτονικό, πολεοδομικό και κοινωνικό επίπεδο.
- Πληρότητα παράπλευρων έργων αναπλάσεων και κυκλοφοριακών συνδέσεων.
- Πραγματικό κοινωνικό όφελος συγκριτικά με το επιχειρηματικό κέρδος.

Η κοινή ανησυχία αφορά στα αντίστοιχα αποτελέσματα αυτών ακριβώς των στόχων!

- Συνεχιζόμενη δυσλειτουργία της πόλης – Ανωνυμία της Δημόσιας Αρχιτεκτονικής – Κοινωνικές αποκλίσεις.
- Αμηχανία λόγω σημειακών παρεμβάσεων και απόδοση απλού σκηνικού για τους αγώνες.
- Ανισότητα κέρδους μεταξύ κοινωνικού συνόλου και επιχειρηματικών lobby.

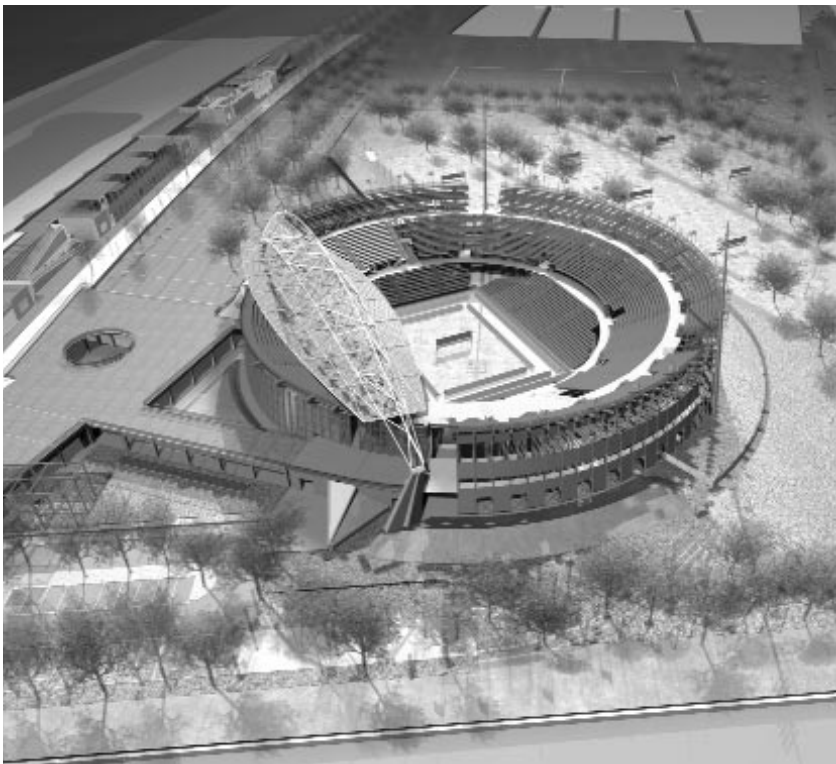
Αθήνα – 2004 και μισό

Ο νέος κυκλοφοριακός χάρτης της Αττικής κυκλοφορεί, ήδη, σε διάφορα περιοδικά και φυλλάδια. Δε θυμίζει όμως τον αρχικό, που οι φορείς υποσχέθηκαν στους πολίτες. Το ενιαίο σύστημα μεταφορών χαρακτηρίζεται, όχι από έλλειψη, μα από ανεπάρκεια μητροπολιτικής φιλοσοφίας. Μπορεί το τροχαίο υλικό να είναι υπερσύγχρονο, όμως το δίκτυο δεν είναι από τους τυχερούς κληρονόμους των ολυμπιακών κονδυλίων... Ο προαστιακός σιδηρόδρομος κατασκευάζεται με ελλείψεις υποδομής σε εργολαβίες –εξτρές στο τμήμα Πειραιάς– Τρεις Γέφυρες, ενώ θ' αργήσει χαρακτηριστικά να προσεγγίσει στο Λαύριο, κλείνοντας το ιδανικό ημικύκλιο για το λεκανοπέδιο. Για το τμήμα ΣΚΑ-Κιάτο, κανείς δεν υπόσχεται τίποτα! Το Μετρό θα παρακάμψει σημαντικούς σταθμούς για να φτάσει γρήγορα στο Σταυρό και να διεκδικήσει πελάτες από το Διεθνές Αεροδρόμιο της Αθήνας, ολοκληρώνοντας μικρά μόνο τμήματα των επεκτάσεών του από τα νευραλγικά τέρμιναλ της Δάφνης και των Στεπολίων, προς Ηλιούπολη και Άγιο Αντώνιο Περι-

κάτω: Φωτορεαλιστική αναπαράσταση του τραμ στη Λ. Ποσειδώνος [πηγή: www.yme.gr (η ιστοσελίδα του Υπουργείου Μεταφορών)]

Α/Α	ΕΡΓΟ	ΠΕΡΙΟΧΗ	ΦΟΡΕΑΣ
1	ΟΛΥΜΠΙΑΚΟ ΚΩΔΗΜΑΤΟΔΡΟΜΙΟ	ΕΛΛΗΝΙΑΣ	ΥΠΕΡΩΔΕΣ
2	ΚΑΝΟΕΣΛΙΝΑΚ - ΣΤΑΔΙΟΝ	ΕΛΛΗΝΙΚΟ	ΥΠΕΡΩΔΕΣ
3	ΜΠΙΤΣ-ΒΟΛΕΪ - ΠΑΡΑΟΛΥΜΠΙΚΗ ΣΟΜΗ ΦΑΛΗΡΟΥ - ΑΝΑΠΛΑΣΗ ΦΑΛΗΡΕΩΝ ΜΕΤΟΠΙΟΥ - ΤΑΞ ΚΙΝΗΣΗ ΠΟΛΥΧΑΝΘΙΒΑΛΛ	ΦΑΛΗΡΟ	ΥΠΕΡΩΔΕΣ
4	ΟΛΥΜΠΙΑΚΟ ΚΕΝΤΡΟ ΒΕΤΟΝΙΟΝΑΣ	ΑΓΙΟΣ ΠΑΥΛΟΣ	ΥΠΕΡΩΔΕΣ
5	BASEBALL-SOFTBALL-HOCKEY BASKETBALL-HANDBALL-ΕΙΣΟΔΙΑ	ΕΛΛΗΝΙΚΟ	ΥΠΕΡΩΔΕΣ
6	ΟΛΥΜΠΙΑΚΟ ΣΥΓΚΡΟΤΗΜΑ ΓΟΥΔΙΟΥ ΠΕΝΤΑΘΛΟ-ΜΕΤΑΝΤΕΜΝΟΝ	ΓΟΥΔΙ	ΥΠΕΡΩΔΕΣ
7	ΔΙΕΘΝΕΣ ΚΕΝΤΡΟ ΡΑΔΙΟΤΗΛΕΟΡΑΣΗΣ (ΕΟΕ)	ΜΑΡΟΥΣΙ	ΓΕΝ. ΓΡΑΜ. ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ
8	ΚΕΝΤΡΟ ΓΡΑΠΤΟΥ ΥΠΟΥ (ΕΡΕ)	ΜΑΡΟΥΣΙ	ΓΕΝ. ΓΡΑΜ. ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ
9	ΟΛΥΜΠΙΑΚΟ ΚΑΙΣΕΤΟ ΓΥΜΝΑΣΤΗΡΙΟ	ΟΛΥΑ	ΓΕΝ. ΓΡΑΜ. ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ
10	ΟΛΥΜΠΙΑΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ ΕΙΣΟΔΕΣ ΚΑΤΑΔΕΥΕΙΣ	ΟΛΥΑ	ΓΕΝ. ΓΡΑΜ. ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ
11	ΟΛΥΜΠΙΑΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ ΕΙΣΟΔΕΣ ΚΑΤΑΔΕΥΕΙΣ	ΟΛΥΑ	ΓΕΝ. ΓΡΑΜ. ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ
12	ΟΛΥΜΠΙΑΚΟ ΚΑΙΣΕΤΟ ΓΥΜΝΑΣΤΗΡΙΟ	ΟΛΥΑ	ΓΕΝ. ΓΡΑΜ. ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ
13	ΟΛΥΜΠΙΑΚΟ ΚΕΝΤΡΟ ΑΝΤΙΠΑΡΑΡΕΣΗΣ	ΟΛΥΑ	ΓΕΝ. ΓΡΑΜ. ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ
14	ΟΛΥΜΠΙΑΚΟ ΚΕΝΤΡΟ ΥΠΟΥ ΣΤΙΒΟΥ	ΟΛΥΑ	ΓΕΝ. ΓΡΑΜ. ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ
15	ΟΛΥΜΠΙΑΚΟ ΠΟΛΥΧΑΝΘΙΒΑΛΛΟ	ΟΛΥΑ	ΓΕΝ. ΓΡΑΜ. ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ
16	ΟΛΥΜΠΙΑΚΟ ΓΥΜΝΑΣΤΗΡΙΟ	ΓΑΛΑΤΕΙ	ΓΕΝ. ΓΡΑΜ. ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ
17	ΟΛΥΜΠΙΑΚΟ ΓΥΜΝΑΣΤΗΡΙΟ	ΑΝΘ.ΛΟΔΙΑ	ΓΕΝ. ΓΡΑΜ. ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ
18	ΟΛΥΜΠΙΑΚΟ ΑΡΧΙΤ. ΒΑΡΕΩΝ	ΜΙΚΡΑ	ΓΕΝ. ΓΡΑΜ. ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ
19	ΣΤΑΔΙΟ ΕΡΕΤΗΝΗΣ ΚΑΙ ΦΙΛΙΑΣ	ΝΕΟ ΦΑΛΗΡΟ	ΓΕΝ. ΓΡΑΜ. ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ
20	ΠΑΛΑΙΟΦΡΟΝΙΟ ΣΤΑΔΙΟ	ΚΕΝΤΡΟ ΑΘΗΝΑΣ	ΓΕΝ. ΓΡΑΜ. ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ
21	ΟΛΥΜΠΙΑΚΟ ΚΕΝΤΡΟ ΕΠΙΛΟΓΙΑΣ ΝΕΩΣ ΕΠΙΔΕΡΜΟΧΕΙ	ΜΑΡΕΣΣΕΛΛΟ ΜΕΣ	ΓΕΝ. ΓΡΑΜ. ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ
22	ΟΛΥΜΠΙΑΚΟ ΚΕΝΤΡΟ ΕΞΟΠΛΩΣΗΣ	ΜΑΡΕΣΣΕΛΛΟ ΜΕΣ	ΓΕΝ. ΓΡΑΜ. ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ
23	ΠΡΟΤΕΚΤΑΙΣ ΠΡΑ. ΑΘΛΗΤΕΩΝ		ΓΕΝ. ΓΡΑΜ. ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ
24	ΚΑΥΤΑΝΤΣΕΛΛΟ ΣΤΑΔΙΟ	ΒΕΣΤΙΑΔΟΝΕΣ	ΓΕΝ. ΓΡΑΜ. ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ
25	ΠΑΜΦΕΣΣΕΛΛΟ ΣΤΑΔΙΟ	ΒΕΛΟΥΣ	ΓΕΝ. ΓΡΑΜ. ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ
26	ΠΑΜΦΕΣΣΕΛΛΟ ΣΤΑΔΙΟ	ΠΑΤΡΑ	ΓΕΝ. ΓΡΑΜ. ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ
27	ΠΑΤΡΟΤΕΚΤΑΙΣ ΠΡΑ. ΑΘΛΗΤΕΩΝ	ΗΡΑΚΛΕΙΟ	ΓΕΝ. ΓΡΑΜ. ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ
28	ΑΝΑΤΟΛΙΚΟΣ ΚΛΑΔΟΣ ΟΛΥΜΠΙΑΚΟΥ ΔΑΚΤΥΛΟΥ		ΥΠΕΡΩΔΕΣ
29	ΔΥΤΙΚΟΣ ΚΛΑΔΟΣ ΟΛΥΜΠΙΑΚΟΥ ΔΑΚΤΥΛΟΥ		ΥΠΕΡΩΔΕΣ
30	ΝΟΤΙΟΣ ΚΛΑΔΟΣ ΟΛΥΜΠΙΑΚΟΥ ΔΑΚΤΥΛΟΥ		ΥΠΕΡΩΔΕΣ
31	ΕΠΕΚΤΑΣΗ ΑΕΡΟΔΡΟΥ ΚΥΜΗΣ		ΥΠΕΡΩΔΕΣ
32	ΑΕΡΟΔΡΟ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΠΟΛΙΤΑΡΕΟΥ		ΥΠΕΡΩΔΕΣ
33	ΑΕΡΟΔΡΟ ΒΑΡΕΣ-ΚΟΡΟΠΟΥ		ΥΠΕΡΩΔΕΣ
34	ΟΛΥΜΠΙΑΚΗ ΣΥΝΑΓΩΓΗ ΕΠΙΧΕΙΡ. ΚΕΝΤΡΟΥ		ΥΠΕΡΩΔΕΣ
35	ΣΥΝΑΓΩΓΗ ΣΚΟΠΙΑΡΕΟΥ		ΥΠΕΡΩΔΕΣ
36	ΣΥΝΑΓΩΓΗ ΓΑΛΑΤΕΩΝ		ΥΠΕΡΩΔΕΣ
37	ΣΥΝΑΓΩΓΗ ΚΙΝΗΤΩΝ		ΥΠΕΡΩΔΕΣ
38	ΣΥΝΑΓΩΓΗ ΑΝΘ.ΛΟΔΙΑΣ		ΥΠΕΡΩΔΕΣ
39	ΣΥΝΑΓΩΓΗ ΣΚΟΠΕΥΤΗΡΙΟΥ		ΥΠΕΡΩΔΕΣ
40	ΑΝΑΒΑΝΗΝΗ ΜΑΡΑΘΩΝΙΑΣ ΔΙΑΔΡΟΜΗΣ		ΥΠΕΡΩΔΕΣ
41	ΣΥΝΑΓΩΓΗ ΣΤΑΥΡΟΥ-ΡΑΦΗΝΑΣ		ΥΠΕΡΩΔΕΣ
42	ΣΥΣΤΗΜΑ ΔΙΑΔΕΡΜΟΧΕΙ ΚΥΚΛΟΔΡΟΜΙΑΣ ΕΚΣΥΝΤΡ. ΦΟΤΕΙΝΗΣ ΣΦΑΙΡΟΔΡΟΜΙΑΣ		ΥΠΕΡΩΔΕΣ
43	ΕΠΕΚΤΑΣΗ ΓΡΑΜΜΗΣ ΜΕΤΡΟ 2 ΔΑΦΝΗ-ΗΛΙΟΥΠΟΛΗ		ΥΠΕΡΩΔΕΣ
44	ΕΠΕΚΤΑΣΗ ΓΡΑΜΜΗΣ ΜΕΤΡΟ 2 ΣΙΣΤΟΛΙΑ-ΠΕΡΙΣΤΕΡΙ		ΥΠΕΡΩΔΕΣ
45	ΕΠΕΚΤΑΣΗ ΓΡΑΜΜΗΣ ΜΕΤΡΟ 3 ΕΒΗΝΗ-ΑΜΥΝΙΑ-ΣΤΑΥΡΟΣ		ΥΠΕΡΩΔΕΣ
46	ΕΠΕΚΤΑΣΗ ΓΡΑΜΜΗΣ ΜΕΤΡΟ 3 ΜΟΝΑΣΤΗΡΑΣ-ΛΙΓΛΙΕΣ		ΥΠΕΡΩΔΕΣ
47	ΠΡΟΑΣΤΙΑΚΟΣ ΣΚΑ-ΑΕΡΟΔΡΟΜΙΟ		ΥΠΕΡΩΔΕΣ
48	ΠΡΟΑΣΤΙΑΚΟΣ ΤΡΕΙΣ ΓΕΦΥΡΕΣ-ΣΚΑ		ΥΠΕΡΩΔΕΣ
49	ΠΡΟΑΣΤΙΑΚΟΣ ΠΕΙΡΑΙΑΣ-ΤΡΕΙΣ ΓΕΦΥΡΕΣ		ΥΠΕΡΩΔΕΣ
50	ΤΡΑΜ ΓΡΑΜΜΗ 1 ΖΑΠΤΕΙΟ - ΝΕΟ ΦΑΛΗΡΟ-ΗΤΑΠ		ΥΠΕΡΩΔΕΣ
51	ΤΡΑΜ ΓΡΑΜΜΗ 2 ΝΕΟ ΦΑΛΗΡΟ-ΗΤΑΠ-ΑΣΤΥ-ΠΕΙΟ		ΥΠΕΡΩΔΕΣ
52	ΟΛΥΜΠΙΑΚΟ ΧΩΡΙΟ Α' ΕΡΓΟΛΑΒΙΑ	ΘΡΑΚΟΜΑΚΕΔΟΝΕΣ	
53	ΟΛΥΜΠΙΑΚΟ ΧΩΡΙΟ Β' ΕΡΓΟΛΑΒΙΑ	ΘΡΑΚΟΜΑΚΕΔΟΝΕΣ	
54	ΟΛΥΜΠΙΑΚΟ ΧΩΡΙΟ Γ' ΕΡΓΟΛΑΒΙΑ	ΘΡΑΚΟΜΑΚΕΔΟΝΕΣ	
55	ΟΛΥΜΠΙΑΚΟ ΧΩΡΙΟ Δ' ΕΡΓΟΛΑΒΙΑ	ΘΡΑΚΟΜΑΚΕΔΟΝΕΣ	
56	ΤΡΙΜΕΤΡΟΝ-ΠΟΛΥΔΑΛΙΑ	ΕΣΤΑΤΙΜΕΝΗ	ΓΕΝ. ΓΡΑΜ. ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ
57	ΠΟΛΥΔΑΛΙΑ-ΕΡΕΤΗΝΗ	ΠΑΡΗΣΙΑ	ΓΕΝ. ΓΡΑΜ. ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ
58	ΠΟΛΥΔΑΛΙΑ-ΕΡΕΤΗΝΗ	ΚΕΝΤΡΟ ΑΘΗΝΑΣ	ΓΕΝ. ΓΡΑΜ. ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ
59	ΠΟΛΥΔΑΛΙΑ-ΟΛΥΜΠΙΑΚΟ ΧΩΡΙΟ	ΘΡΑΚΟΜΑΚΕΔΟΝΕΣ	ΥΠ. ΥΠΕΡΩΔΕΣ-ΑΕΡΟΔΡΟΜΙΟ
60	Δεν γίνεται να περιληφθούν οι δημόσιες υποδομές		

πάνω: Το Ολυμπιακό Χωριό στους Θρακομακεδόνες [πηγή: www.michaniki.gr (η ιστοσελίδα της Μηχανικής ΑΕ)]
μέση: Το γήπεδο μπιτς-βόλεϊ στο Φαληρικό Όρμο [πηγή: Αρχιτεκτονικό γραφείο «Θύμιος Παπαγιάννης και Συνεργάτες ΑΕΜ»]

στερίου. Το τραμ χαράμιζει τις απεριόριστες δυνατότητές του σε δύο γραμμές ημι-προαστιακού και τοπικού χαρακτήρα, απέχοντας μακριά από το πλήρες δίκτυο, που είχε προταθεί, όταν επιτεύχθηκε η ανάθεση των Ολυμπιακών Αγώνων. Η Αττική Οδός θα ολοκληρωθεί. Θα έχει όμως τις όλες τις απαραίτητες τροφοδότριες αρτηρίες, για να γίνει πραγματικό εργαλείο της πόλης και όχι μια πιο διευρυμένη μορφή περιφερειακής οδού;

Η μεταολυμπιακή χρήση έργων όπως το Κέντρο Ιστοπλοΐας, των εγκαταστάσεων κανοέ-καγιάκ και σλάλομ, των

γηπέδων μπιτς-βόλεϊ και του κέντρου κωπηλασίας αφορά στην αναψυχή, το ναυταθλητισμό, το πράσινο, τις πολιτιστικές εκδηλώσεις και συναθροίσεις κοινού και βέβαια περιβαλλοντικούς πόλους με ειδική προστασία. Δεν ξεκινούνται όμως οι υποψίες για ατυχείς, περιβαλλοντικές επιλογές στην περίπτωση του Σχοινιά και του Φαληρικού Όρμου. Στα όρια του οικισμού Θρακομακεδόνων οι 10.000 δικαιούχοι του ΟΕΚ θα κληρονομήσουν τις κατοικίες του Ολυμπιακού Χωριού, ενώ ο Ιππόδρομος θ' αποτελέσει πόλο ξενοδοχείων και εμπορικών κέντρων, ανοίγοντας τον κατάλογο μιας τεράστιας επιχειρηματικής δραστηριότητας στον τομέα του real estate, σε μια σειρά περιοχών ή αξόνων, με αμφιλεγόμενες πολεοδομικές επιπτώσεις, σε μια εποχή, για την οποία, ο οικονομικός τύπος κυριολεκτικά «νίπτει τας χείρας» και αμφιβάλλει για τους επερχόμενους ρυθμούς ανάπτυξης και την οικονομική ευρωστία, καθώς τα κονδύλια εξαντλούνται, τα μεγάλα δημόσια έργα ολοκληρώνονται και τα δάνεια τρέχουν! Δεν παραλείπονται οι αμιγείς και μόνιμες αθλητικές εγκαταστάσεις, ούτε όμως και τα χιλιάδες τετραγωνικά μέτρα γραφειακών χώρων, που θ' αναζητήσουν χρήστες,

Το στοίχημα

Τίθεται όμως ένα ερώτημα: Ήταν τα ολυμπιακά έργα, αυτά, που πραγματικά θέλαμε σαν πολίτες; Επαρκούν για τις ανάγκες κατοικίας, εργασίας, ψυχαγωγίας και κυκλοφορίας, που γεννούν τα συμπτώματα μητρόπολης, που εμφανίζει τα τελευταία χρόνια η Αθήνα; Κι να θέλαμε περισσότερα σαν πολίτες, τα ζητήσαμε επαρκώς, ή μετά τους Ολυμπιακούς Αγώνες, θα υπάρχουν αγώνες στείρας αντιπαράθεσης και γκρίνιας; Η ευθύνη θα πέφτει μόνο στους ώμους των πολιτικών και των επιχειρηματιών; Υπάρχει χρόνος για να σκεφτούμε το μετά; Αν το στοίχημα των Ολυμπιακών Αγώνων είναι τελικά τζόγος, τυχερό παίγνιο, δεν πρέπει να φτάσει σε ποντάρισμα, ρέστα και ταπί...

Η επίδραση των Ολυμπιακών Αγώνων στη μορφή και τη λειτουργία της Αθήνας

του **Θωμά Δοξιάδη**, αρχιτέκτονα, διδάσκ. Πανεπιστημίου Θεσσαλίας και Πατρών

Η επίδραση των Ολυμπιακών Αγώνων στην Αθήνα σε επίπεδο χωροταξικό, πολεοδομικό και αρχιτεκτονικό έχει αποτελέσει το αντικείμενο πολυάριθμων εικασιών αλλά και επίμαχο πεδίο της πολιτικής και οικονομικής ρητορικής, τόσο από πλευράς όσων με θέρμη τους υποστηρίζουν, όσο και από την αντίθετη πλευρά. Δεδομένης της υποκειμενικότητας τόσο των θιασωτών των Αγώνων, όσο και των επικριτών τους, ολοκληρωμένη και αντικειμενική απάντηση στο ερώτημα «τι θα αφήσουν οι Αγώνες στην Αθήνα» δεν έχει έως τώρα διαμορφωθεί. Η κατάσταση δεν διευκολύνεται από το γεγονός ότι η ακριβής έκταση των Ολυμπιακών και παρεμφερών τους έργων καθώς και τα επιμέρους τους χαρακτηριστικά δεν είναι ακόμα ευρέως γνωστά.

Η μέχρι τώρα συζήτηση έχει επικεντρωθεί είτε σε μια αναπτυξιακή θεώρηση σύμφωνα με την οποία, με υπόδειγμα τη Βαρκελώνη, οι Ολυμπιακοί Αγώνες θα οδηγήσουν στη δημιουργία μιας νέας Αθήνας, καθαρής, λειτουργικής, με σημαντικές νέες υποδομές και αρχιτεκτονήματα που θα προβάλλουν παγκόσμια το σύγχρονο ελληνικό πολιτισμό, είτε σε μια αντίθετη θέση που αναφέρεται σε υπερκοστολογημένα έργα, λανθασμένες χωροταξικές επιλογές, αρχιτεκτονική ένδεια και καταστροφή περιβαλλοντικών και άλλων πόρων με αφορμή τους Αγώνες (ιδιαίτερο ενδιαφέρον θα παρουσίαζε μια μελέτη της ρητορικής που έχει περιβάλλει τους Αγώνες, και της μεταβολής της έντασης και του επίκεντρου της από την εποχή της διεκδίκησης μέχρι και την ολοκλήρωσή τους). Μια αντικειμενική εξέταση των επιδράσεων των Αγώνων στην εικόνα και τη λειτουργία της πόλης θα έπρεπε, από θεωρητικής τουλάχιστον άποψης, να δικαιώσει και τις δύο αυτές θεωρήσεις σε κάποιο βαθμό, η δε τελική κληρονομιά των Αγώνων θα

κάτω: Βαρκελώνη. Το Ολυμπιακό Πάρκο και ο πύργος τηλεπικοινωνιών του αρχ. S. Calatrava [πηγή: www.hd.org]

πρέπει να κριθεί από το σχετικό βάρος των επιτυχιών και των αποτυχιών σε μια αντικειμενική ζυγαριά.

Δυσεπίλυτο πρόβλημα τελικής κρίσης θα προκύψει στο βαθμό που τα οριστικά ευεργετήματα και οι αρνητικές συνέπειες των Αγώνων δεν θα είναι συγκρίσιμα διότι θα βασίζονται σε διαφορετικά υποσυστήματα αξιών, όπως για παράδειγμα η οικονομική ανάπτυξη και η περιβαλλοντική προστασία. Σε μια κοινωνία στην οποία δεν υπάρχει συναίνεση για την ιεράρχηση ανόμοιων αλλά αλληλοεξαρτώμενων αξιών, αλλά ούτε και μηχανισμός που να οδηγεί σε μια τέτοια ιεράρχηση, η αντίθεση δεν οδηγεί στη σύνθεση αλλά στη σχετικά μονομερή επικράτηση μιας απλουστευτικής και ελλιπούς λογικής. Στο βαθμό όμως που η λειτουργία οποιασδήποτε κοινωνίας εξαρτάται απόλυτα από μια πολυεπίπεδη στρατηγική δράσεων, η οποία προϋποθέτει ακριβώς μια τέτοια ιεράρχηση, η καλλιέργεια νοοτροπίας και μηχανισμών σύνθεσης επείγει. Μπορεί να πει κανείς ότι ο πυρήνας της αρχιτεκτονικής διεργασίας, είτε κτιριακής, είτε πολεοδομικής, είτε τοπιακής, είναι αυτή ακριβώς η σύνθεση διαφορετικών και αντικειμενικά μη συγκρίσιμων δεδομένων, ζητούμενων, αλλά και συστημάτων αξιών. Ακόμα και σε επίπεδο σύνθεσης φαινομενικά αντίθετων συστημάτων αξιών, πράγμα απαραίτητο σε μια δημοκρατική κοινωνία, ο αρχιτεκτονικός τρόπος σκέψης είναι από τους πλέον κατάλληλους για την επίτευξη βιώσιμης λύσης. Η σύνθεση αυτή όμως πρέπει να βασίζεται σε αξιόπιστα στοιχεία, και σε διαδικασίες που θα επιτρέπουν σε μια ολόκληρη κοινωνία να σκέφτεται και να αποφασίζει «αρχιτεκτονικά».

Απαραίτητο λοιπόν ξεκίνημα θα είναι η καταγραφή όλων των αποτελεσμάτων των Αγώνων σε επίπεδο εικόνας και λειτουργίας της πόλης και η εξαγωγή συμπερασμάτων τα οποία θα πρέπει να αποτελέσουν οδηγό για τη μελλοντική εξέλιξη της Αθήνας. Πρέπει επίσης να εξεταστεί κατά πόσον η πρωτοφανής δραστηριότητα που οδηγεί στους Αγώνες σε μεγάλο βαθμό έχει βασιστεί σε μια προηγούμενη τέτοια αξιολόγηση και στον επακόλουθο προγραμματισμό.

Η πίστη στην αντικειμενική αξιολόγηση ίσως να φαίνεται υπερβολικά αισιόδοξη, και να αποπνέει έναν αέρα θετικισμού που δύσκολα γίνεται αποδεκτός στο μεταμοντέρνο νου. Οι εναλλακτικές λύσεις όμως είναι είτε η απώλεια οποιασδήποτε δυνατότητας συναίνεσης (άρα και οποιουδήποτε αποτελέσματος βασίζεται σε συναίνεση) είτε η επικράτηση σε κάθε περίπτωση της άποψης του ισχυρότερου και η διαμόρφωση της πραγματικότητας από ένα συνονθύλευμα συμφερόντων των ισχυρών. Συνήθως δε, αυτή ακριβώς η έλλειψη κοινωνικής συναίνεσης και ξεκάθαρων στόχων είναι που επιτρέπει την επικράτηση επιμέρους συμφερόντων.

κάτω: *To master plan του Φαληρικού Όρμου*
[πηγή: Αρχιτεκτονικό γραφείο «Θύμιος Παπαγιάν-
νης και Συνεργάτες ΑΕΜ»]

Η διαμόρφωση συναινετικών μηχανισμών δεν είναι ούτε πρωτόγνωρο γεγονός, ούτε περιορίζεται στη σφαίρα του θεωρητικού. Τα «community reviews» των αγγλοσαξονικών χωρών αποτελούν καθημερινή εφαρμογή της τοπικής συναινετικής πολεοδομίας, ενώ οι συζητήσεις στρογγυλής τράπεζας στην τηλεόραση του Βερολίνου κατά τη διάρκεια της ανοικοδόμησής του αναδείκνυαν κάθε βδομάδα ως πρωταρχικής σημασίας το πολεοδομικό και αρχιτεκτονικό μέλλον της πόλης.

Αντίστοιχη διαδικασία δεν μπορεί κανείς να αναγνωρίσει στον τρόπο που διαμορφώθηκαν οι βασικές χωροταξικές και πολεοδομικές παράμετροι των παρεμβάσεων που υλοποιούνται αυτή τη στιγμή στην Αθήνα. Το παράδειγμα της Βαρκελώνης, το οποίο τόσο συχνά αναφέρεται, δεν αποτέλεσε πρότυπο των Αθηναϊκών παρεμβάσεων. Ο πυρήνας της Ολυμπιακής χωροταξίας στην περίπτωση της Βαρκελώνης ήταν η συγκέντρωση του μεγαλύτερου μέρους των παρεμβάσεων σε μια ιδιαίτερα υποβαθμισμένη, πρώην βιομηχανική περιοχή, η οποία όμως είχε τις προδιαγραφές να αποτελέσει νέο κέντρο ανάπτυξης, η δυναμική του οποίου θα παρέσυρε στην ανάπτυξη και την υπόλοιπη πόλη.

Τέτοιου είδους δημιουργία νέων «πόλεων μέσα στην πόλη» είναι αρκετά συνηθισμένη σε πόλεις των οποίων η υφιστάμενη υποδομή –τόσο σε επίπεδο παραγωγής όσο και σε επίπεδο ποιότητας ζωής– δεν είναι δυνατόν να αλλάξει λόγω εγγενούς αδράνειας. Οι παρεμβάσεις αυτές, στις περιπτώσεις της Βαρκελώνης, της Λισαβόνας, του Άμστερνταμ, έχουν καταφέρει το σχεδόν αδύνατο: να αλλάξουν μέσα σε πολύ σύντομο χρονικό διάστημα την εικόνα και τη δυναμική ολόκληρης της πόλης. Τέτοια τακτική θα μπορούσε να ακολουθηθεί και στην Αθήνα, της οποίας η αδράνεια σε συνολική αναβάθμιση είναι σχεδόν εντυπωσιακή. Υπάρχουν χώροι νευραλγικής σημασίας, με εξαιρετική ανάγκη ανάπλασης, οι οποίοι θα μπορούσαν να λειτουργήσουν ως νέες δυνατές καρδιές στο κουρασμένο σώμα της Αθήνας, με πρωτεύοντες τον Ελαιώνα και τις

δυτικά του Πειραιά παραλιακές περιοχές, και δευτερεύοντα το Ελληνικό.

Αντίθετα, στην Αθηναϊκή περίπτωση επιλέχθηκε μια στρατηγική πολυδιάσπασης των παρεμβάσεων. Ως προς τα έργα που ολοκληρώνονται με αφορμή τους Αγώνες, αυτά σχεδιάστηκαν με σκοπό να εξυπηρετήσουν μια εξάπλωση της πόλης που συμβαίνει από μόνη της, και όχι ως αποτέλεσμα διαμορφωμένης στρατηγικής για το που και το πως πρέπει να αναπτυχθεί η Αθήνα. Ως προς τα αυστηρώς Ολυμπιακά έργα, αυτά μοιράσθηκαν στο χώρο, και σε κάποιες περιπτώσεις προκάλεσαν την υλοποίηση απαραίτητων και ευεργετικών παρεμβάσεων, ενώ σε άλλες δημιούργησαν καταστάσεις αμφιβόλου βιωσιμότητας. Οι λόγοι που ακολουθήθηκε αυτή η τακτική μας είναι άγνωστοι, αφού οι επιλογές δεν αποτέλεσαν μέρος μιας δημόσιας συζήτησης αλλά παρουσιάστηκαν ως δεδομένες.

Από μεθοδολογικής άποψης, αξίζει να κρίνει κανείς την επίδραση των Αγώνων στην εικόνα και τη λειτουργία της πόλης όχι μέσα από το πρίσμα του αποτελέσματος, των θετικών και αρνητικών επιπτώσεων των έργων, αλλά μέσα από τη διαδικασία που ακολουθήθηκε στον καθορισμό των παραμέτρων του κάθε έργου. Μια τέτοια εξέταση θα έδειχνε ότι, στην πολεοδομική τουλάχιστον κλίμακα, τελική επιτυχία θα έχουν τα έργα των οποίων ο σχεδιασμός είναι αποτέλεσμα ειλικρινών διαδικασιών συνθετικού καθορισμού των στόχων (όπως για παράδειγμα η διαμόρφωση του παραλιακού μετώπου στο Φάληρο), ενώ αποτυχία θα αποτελούν τα έργα στα οποία ο συνθετικός καθορισμός των στόχων δεν αποτέλεσε τον πυρήνα της στρατηγικής που ακολουθήθηκε (όπως η μη-διαμόρφωση του Ελληνικού). Τα συμπεράσματα από μια τέτοια αξιολόγηση, η οποία θα πρέπει να είναι αυστηρά αντικειμενική και αμερόληπτη, και η οποία θα πρέπει να καλύψει τη χωροταξική, την πολεοδομική και την αρχιτεκτονική κλίμακα, είναι απαραίτητη προϋπόθεση για την εξίσου απαραίτητη στοχοθέτηση της μελλοντικής ανάπτυξης της Αθήνας.

Αναζητώντας το στρατηγικό στόχο της μετα-Ολυμπιακής Αθήνας

του **Εμμανουήλ Β. Μαρμαρά**, αρχιτεκτόνα-πολεοδόμου,
αναπλ. καθηγητή Τμ. Γεωγραφίας Πανεπιστημίου Αιγαίου

Μια απλή και μόνο θεώρηση στα χρηματικά ποσά που επενδύονται στην Αττική τα τελευταία χρόνια δημιουργεί το εύλογο ερώτημα αν υπάρχει κάποιος ρόλος που αναζητεί να παίξει η Αθήνα όταν ο θόρυβος των Ολυμπιακών Αγώνων του 2004 θα έχει κοπάσει. Διότι δεν είναι δυνατό να δεχθεί κανείς ότι όλα αυτά τα έξοδα γίνονται χωρίς να υπάρχει κατά νου κάποιο μελλοντικό αντίκρισμα. Το ερώτημα δεν θα υπήρχε εάν είχε διακηρυχθεί από την αρχή ο στρατηγικός στόχος αυτών των Αγώνων. Κάτι που έκαναν τόσο οι διοργανωτές της Βαρκελώνης (1992) όσο και εκείνοι της Ατλάντα (1996). Στην περίπτωση των Αγώνων στην Αθήνα το 2004 ποτέ δεν διατυπώθηκε ευκρινώς ο αντικειμενικός στόχος. Αντίθετα, προβλήθηκε με επίταση η ανάγκη για ηθική αναβάπτιση των Ολυμπιακών Αγώνων με την επιστροφή στην κοιτίδα τους και η έμμεση συμβολή τους στην πολεοδομική αναβάθμιση της πρωτεύουσας. Τα δημόσια και ιδιωτικά έργα, που τα τελευταία χρόνια έχουν μετατρέψει την Αττική σε εκτεταμένο εργοτάξιο, δικαιολογούνται απλά ότι τα είχε ανάγκη η πόλη και θα γίνονταν έτσι και αλλιώς, αργά ή γρήγορα. Μια εξήγηση τόσο απλοϊκή, που δεν πείθει. Συνεπώς, πού αποβλέπει αυτή η προσπάθεια; Σχετίζεται με εθνικές επιλογές ή με διεθνείς εξελίξεις; Ένας τρόπος να απαντηθούν τα παραπάνω ερωτήματα και να προσεγγιστεί ο ενδεχόμενος στρατηγικός στόχος της διοργάνωσης των Ολυμπιακών Αγώνων του 2004 είναι επαγωγικός, δηλαδή θα προηγηθεί η εξέταση των έργων που πραγματοποιούνται και στη συνέχεια θα επιδιωχθεί η εξαγωγή συμπερασμάτων για τις δυνατότητες που παρέχονται στην Αθήνα. Ένας δεύτερος είναι απαγωγικός, δηλαδή θα εξεταστεί αρχικά το γεωγραφικό πλαίσιο που εντάσσεται η Αθήνα και των δυνατοτήτων που αυτό παρέχει, ακολούθως θα εξαχθούν συμπεράσματα για τις μελλο-

πάνω: *To master plan του Ολυμπιακού συγκροτή-
ματος του Ελληνικού* [πηγή: www.athens2004.com]

ντικές ευκαιρίες και τέλος θα αναζητηθούν εκείνες οι δράσεις που θα επιπρέψουν να γίνει εφικτός ο νέος ρόλος. Οπωσδήποτε, ο συγκερασμός των δύο προσεγγίσεων κρίνεται ότι θα συμβάλλει αποτελεσματικότερα στη δημιουργία της ολοκληρωμένης εικόνας του ζητήματος.

**Τα πραγματοποιούμενα έργα στην Αττική
και οι προσφερόμενες δυνατότητες**

Τα έργα που εκτελούνται τα τελευταία χρόνια στην Αττική και το Πολεοδομικό Συγκρότημα της Πρωτεύουσας (ΠΣΠ) μας οδηγούν στον ισχυρισμό ότι αποβλέπουν κατά πρώτο λόγο στον εκσυγχρονισμό του μεταφορικού συστήματος σε επίπεδο νομού, κατά δεύτερο στην επανάκτηση της πολιτισμικής φυσιογνωμίας της Αθήνας και κατά τρίτο στην προετοιμασία των προϋποθέσεων για τη δημιουργία ενός επιχειρηματικού κέντρου με διεθνείς προδιαγραφές. Συγκεκριμένα, η Αττική Οδός στην τελική της μορφή αποσκοπεί να συνδέσει τις αρτηρίες Αθηνών-Πατρών και Αθηνών-Θεσσαλονίκης, του γνωστού και ως ΠΑΘΕ, με ένα περιμετρικό δρόμο ο οποίος μέσω της Δυτικής Περιφερειακής Λεωφόρου Υμηττού θα επιχειρήσει να παρακάμψει το βεβαρημένο από την κυκλοφορία κέντρο της πόλης. Ως δευτερογενές αποτέλεσμα, η ολοκλήρωση της Αττικής Οδού αναμένεται ότι θα επεκτείνει τα όρια του ΠΣΠ προς τα βορειοανατολικά και τα δυτικά λεκανοπέδια της Αττικής, «παλλάσσοντάς» το από τα ασφυκτικά φυσικά «φράγματα» του Αθηναϊκού Λεκανοπεδίου που περιορίζεται από τον Υμηττό, την Πεντέλη, την Πάρνηθα και το Αιγάλεω. Ήδη, τα επαγγελματικά ακίνητα έχουν γίνει περιζήτητα στη Μάνδρα, τον Ασπρόπυργο, την Ελευσίνα, τη Μεταμόρφωση, το Νέο Ηράκλειο, το Μαρούσι και το Γέρακα (Κανέλλης, 1999: 47), ενώ οι αντικειμενικές και οι πραγματικές αξίες των ακινήτων στο Λεκανοπέδιο των Μεσογείων έχουν πολλαπλασιαστεί τα τελευταία χρόνια (Τουρκομένης, 2002: 89-94).

Τα έργα του Μετρό και ο εκσυγχρονισμός της Λεωφόρου Κηφισίας θα συμβάλουν στην ανακούφιση της κυκλοφορίας στο εσωτερικό του Δήμου Αθηναίων και στην καλύτερη διασύνδεση με τους περιβάλλοντες δήμους. Ταυτόχρονα, ο Προαστιακός Σιδηρόδρομος, που προγραμματίζεται να εγκατασταθεί σε όλο το μήκος της Αττικής Οδού, αναμένεται ότι το 2004 θα εξυπηρετεί τουλάχιστον το νέο Αεροδρόμιο.

Η απομάκρυνση του Διεθνούς Αεροδρομίου από το Ελληνικό και η μεταφορά του, με σύγχρονες προδιαγραφές, στην περιοχή των Σπάτων, θα απελευθερώσει στο Αθηναϊκό Λεκανοπέδιο σημαντική έκταση, η οποία δημιουργεί τις προϋποθέσεις αναβάθμισης του πολεοδομικού περιβάλλοντος στον υφιστάμενο ιστό της πρωτεύουσας. Έχει ήδη επίσημα προαναγγελθεί εκεί η δημιουργία μεγάλ-

πάνω: Κατασκευή θαλάσσιου μετώπου Φαληρικού Όρμου [πηγή: www.michaniki.gr (η ιστοσελίδα της Μηχανικής ΑΕ)]
μέση: Η πρόταση για τη δημιουργία Πολιτιστικού Πάρκου στη περιοχή του Κεραμεικού-Γκάζι [πηγή: www.astynet.gr (η ιστοσελίδα της ΕΑΧΑ ΑΕ)]

λου Αθλητικού Κέντρου και Πάρκου, συνδεδεμένου με τις αθλητικές εγκαταστάσεις του Αγίου Κοσμά. Τα έργα στην παραλία του Φαλήρου και η μεταφορά του Ιπποδρόμου στο Μαρκόπουλο Μεσογείων, αναμένεται να προσδώσουν στο ΠΣΠ ένα εντυπωσιακό μέτωπο προς τη θάλασσα με πολυποίκιλες λειτουργικές υποδομές (όπως σύγχρονο συνεδριακό κέντρο, ξενοδοχειακές εγκαταστάσεις, κτίρια γραφείων κ.λπ.). Τέλος, τα έργα ενοποίησης των αρχαιολογικών χώρων γύρω από το βράχο της Ακρόπολης αποσκοπούν χωρίς αμφιβολία στην ανάδειξη του μεγάλου συγκριτικού πλεονεκτήματος της πολιτισμικής κληρονομιάς, που έχει να προσφέρει η ελληνική πρωτεύουσα στο διεθνή τουριστικό ανταγωνισμό, με τη σωστή διαχείριση του αρχαιολογικού της πλούτου. Στο πλαίσιο αυτό, η πραγματοποιούμενη

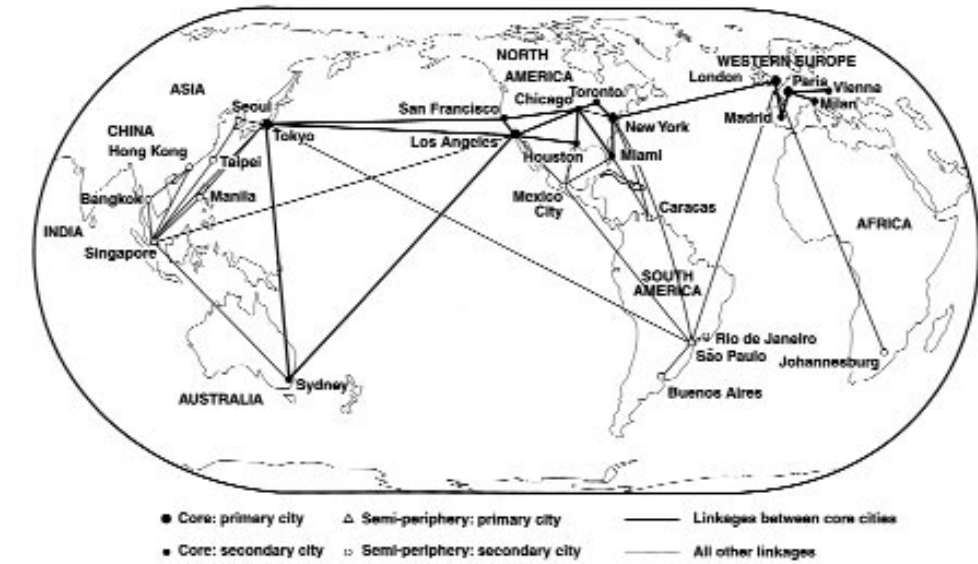
ανακαίνιση των σημαντικότερων ξενοδοχειακών εγκαταστάσεων της πόλης δεν θα μπορούσε να δικαιολογηθεί μόνο με την ανάγκη φιλοξενίας των ξένων επισκεπτών της χώρας στο πεπερασμένο διάστημα διάρκειας των Ολυμπιακών Αγώνων, αλλά ως μια συνειδητή προετοιμασία της τουριστικής υποδομής της πόλης, προσανατολισμένη στο μέλλον (Μούσουρα κ.ά., 2000: 153-154). Κατά συνέπεια, τα έργα στην Αττική δείχνουν να προετοιμάζουν τις προϋποθέσεις ίδρυσης ενός ισχυρού πολεοδομικού κέντρου στο χώρο της Ανατολικής Μεσογείου και της Βαλκανικής. Η διοργάνωση των Ολυμπιακών Αγώνων αναμφισβήτητα θα παράσχει την κατάλληλη προβολή της πόλης στη διεθνή σκηνή. Ωστόσο, το ερώτημα: «η Αθήνα θα καταστεί αξιόπιστος κόμβος στη γεωγραφική της περιφέρεια στο άτυπο δίκτυο των πόλεων που θα αναδειχθούν στο πλαίσιο της παγκόσμιας οικονομίας;», παραμένει ανοικτό προς διερεύνηση.

Η γεωγραφική θέση της Αθήνας και οι μελλοντικές προοπτικές της

Σύμφωνα με νεότερες επιστημονικές προσεγγίσεις, ο πολεοδομικός χώρος, θεωρούμενος στην ευρύτερη γεωγραφική του διάσταση, νοείται ότι δέχεται και ανταποδίδει επιρροές (Newman κ.ά., 1996: 12· Μαρμαράς: 2002: 23). Έτσι, η πόλη αφενός εμπεριέχει θετική ενέργεια με την πολιτισμική, ιστορική, επιστημονική κ.λπ. ποιοτική συμβολή και ακτινοβολία της προς τη διεθνή κοινότητα –στην περίπτωση σημαντικού πολεοδομικού κέντρου χρησιμοποιείται συνήθως ο όρος *παγκόσμια πόλη* (world city)– αφετέρου αποτελεί πηγή αρνητικών επιρροών σε πλανητικό επίπεδο, με την έννοια ότι μια τέτοια πόλη γίνεται συνήθως έδρα ισχυρών πολυεθνικών επιχειρήσεων χρηματιστικού, τραπεζικού, διαφημιστικού και επικοινωνιακού χαρακτήρα -στην περίπτωση αυτή γίνεται χρήση των όρου *πλανητική πόλη* (global city) (Μαρμαράς, 2002: 23-25). Πάντως, είτε με τον ένα ή με τον άλλο χαρακτηρισμό, μια τέτοια πόλη διακρί-

κάτω: *Ιεράρχηση των παγκόσμιων πόλεων κατά J. Friedmann. [πηγή: J. Friedmann (1986), «The world city hypothesis», Development and change, 17, 69-74]*

νεται από το γεγονός ότι ακτινοβολεί έξω από τα χωρικά πλαίσια του έθνους-κράτους, που ανήκει, και κατέχει σημαντική θέση στην παγκόσμια οικονομία (Pacione, 2001: 277· Sassen, 2001: 12). Μια πρώτη προσπάθεια καθορισμού των παγκόσμιων ή πλανητικών πόλεων έγινε από τον P. Hall το 1966. Χαρακτήρισε έτσι τις πόλεις με μεγάλη συσσώρευση πολιτικής εξουσίας, με έδρες εθνικών και διεθνών οργανισμών, με μεγάλα λιμάνια ή διεθνή αεροδρόμια, με χρηματιστικά και τραπεζικά κέντρα παγκόσμιας ακτινοβολίας και με μεγάλη σύγχρονη πολιτισμική σημασία. Σε αυτή την κατηγορία κατάταξε το Λονδίνο, το Παρίσι, το Randstad (έτσι αποκαλούνται οι τέσσερις μεγάλες ολλανδικές πόλεις –Άμστερνταμ, Ρότερνταμ, Χάγη και Ουτρέχτη–, θεωρούμενες ως ενιαία αστική μεγαλούπολη), το Rhine-Ruhr (περιλαμβάνονται οι αστικές συγκεντρώσεις στη βιομηχανική περιοχή της Ρουρ παρά το Ρήνο), τη Μόσχα, τη Νέα Υόρκη και το Τόκιο (Hall, 1966: 7· Pacione, 2001: 276· Λεοντίδου, 2002: 182). Ο J. Friedmann το 1986 εντόπισε τριάντα παγκόσμιες πόλεις που κατέταξε σύμφωνα με τη σημασία τους, λαμβάνοντας υπ' όψη πολιτικά, οικονομικά, γεωγραφικά και πληθυσμιακά κριτήρια. Σε μια πρώτη κατηγορία τοποθέτησε τις πόλεις: Νέα Υόρκη, Λος Άντζελες, Σικάγο, Τόκιο, Λονδίνο, Παρίσι, Φρανκφούρτη, Ρότερνταμ και Ζυρίχη, και σε μια δεύτερη τις: Βρυξέλλες, Μιλάνο, Βιέννη, Μαδρίτη, Τορόντο, Μαϊάμι, Χιούστον, Σαν Φραντσίσκο και Σίδνεϊ. (Friedmann, 1986· Pacione, 2001: 276-278).

Ο N. Tift βελτιώνοντας ακόμη περισσότερο τα κριτήρια διάκρισης, αναγνώρισε το 1989 τα ακόλουθα τρία κύρια επίπεδα της παγκόσμιας ή πλανητικής πόλης: (α) *τα αληθινά πλανητικά κέντρα* (truly global centres), τα οποία είναι έδρες των ισχυρών επιχειρήσεων και τραπεζών που ελέγχουν το μεγαλύτερο μέρος του διεθνούς εμπορίου (όπως: Νέα Υόρκη, Λονδίνο και Τόκιο), (β) *τα κέντρα ζωνών* (zonal centres), στα οποία υπάρχουν επίσης εγκατεστημένα γραφεία των μεγάλων επιχειρήσεων διαφόρων κατηγοριών που λειτουργούν ως σύνδεσμοι στο διεθνές επιχειρηματικό σύστημα (όπως: Παρίσι, Λος Άντζελες, Σγκαπούρη και Χογκ Κονγκ) και (γ) *τα περιφερειακά κέντρα* (regional centres), που φιλοξενούν γραφειακές εγκαταστάσεις, που δεν είναι βασικές στο διεθνές επιχειρηματικό σύστημα (όπως: Σίδνεϊ, Σικάγο, Ντάλας, Μαϊάμι, Χονολουλού και Σαν Φραντσίσκο) (Tift, 1989· Pacione, 2001: 276-279).

Κοινή παράμετρος και των τριών παραπάνω ταξινομήσεων είναι η επιλογή στην πρώτη βαθμίδα των παγκόσμιων ή πλανητικών πόλεων της Νέας Υόρκης, του Λονδίνου και του Τόκιο, όπου βρέθηκε ότι το επίπεδο συσσώρευσης κεφαλαίου αντιπροσώπευε το 80% της αντίστοιχης παγκόσμιας την περίοδο 1986-89 (Sassen, 1991: 171). Στη δεκαετία του 1990, οι εξελίξεις έφεραν στο προσκήνιο του διεθνούς καταμερισμού καινούρια αστικά κέντρα. Παράλληλα, οι τοπικές ιδιαιτερότητες επέβαλλαν την ανάγκη ανάδυσης και δευτερευουσών βαθμίδων κατάταξης. Ο S. Krätke το 1993 πρότεινε και πάλι τρεις κατηγορίες πόλεων, λαμβάνοντας όμως διαφορετικά κριτήρια κατάταξης από αυτά του Tift. Στην πρώτη, τοποθέτησε τις κατ' εξοχήν διευθυντικές παγκόσμιες πόλεις, στη δεύτερη, τις ευρωπαϊκές μητροπόλεις (όπου πρωτοεμφανίζονται η Ρώμη, το Μόναχο και η Βαρκελώνη) και στην τρίτη τις σημαντικές αστικές περιφέρειες σε εθνικό επίπεδο (εδώ κατατάχθηκε η Αθήνα) (Krätke, 1993). Γίνεται φανερό, λοιπόν, ότι στο χώρο της Ανατολικής Μεσογείου, προφανώς λόγω των γεωπολιτικών εντάσεων και της ρευστότητας που επικρατεί, δεν έχει ακόμη αναδειχθεί ένα περιφερειακό κέντρο ενταγμένο στο σύγχρονο παγκοσμιοποιημένο σύστημα. Όμως, τι θα συμβεί όταν στο μέλλον αυτό καταστεί αναγκαίο και θα χρειαστεί να αναδυθεί μια πόλη όπου θα προσφερθούν, για παράδειγμα, όροι ασφαλούς εγκατάστασης στους επιχειρηματικούς φορείς που δραστηριοποιούνται στην Εγγύς και τη Μέση Ανατολή; Μια πόλη με τη γεωγραφική θέση της

Αθήνας και τις μακροχρόνιες εντάξεις της Ελλάδας σε διεθνείς οργανισμούς, θα αποτελέσει ίσως μια απάντηση στο ζητούμενο. Ωστόσο, η δυνατότητα της Αθήνας και κατ' επέκταση του ελλαδικού χώρου να διαδραματίσουν αναβαθμισμένο ρόλο στην ευρύτερη περιοχή έχει σοβαρά αμφισβητηθεί και ένα τέτοιο ενδεχόμενο θα εξαρτηθεί από πολλές βελτιώσεις που θα πρέπει να έχουν προηγηθεί. Μεταξύ τους εξέχουσα θέση καταλαμβάνουν εξελίξεις που θα προκύψουν μετά την πρόσφατη διεύρυνση της Ευρωπαϊκής Ένωσης (Ε.Ε.), την πορεία της διαρθρωτικής σύγκλισης στη νοτιο-ανατολική περιοχή της Ε.Ε. (Mezzogiorno - Ελλάδα), αλλά και την αναδιάρθρωση του συνολικού συστήματος διοίκησης, προγραμματισμού και διαχείρισης στο εσωτερικό της χώρας. Στο πλαίσιο αυτό των αναμενόμενων αλλαγών, δεν είναι καθόλου παρήγορο το γεγονός ότι οι

πάνω: Άποψη των Docklands του Λονδίνου (στο κέντρο ο πύργος του Canary Wharf:το νέο χρηματιστηριακό κέντρο του Λονδίνου), με έρημους τους κεντρικούς δρόμους σε ώρα που τα κτίρια γραφείων είναι κλειστά, φωτ. Εμ. Μαρμαράς, 1994

ετήσιες δημοσκοπήσεις που έχουν διενεργηθεί για λογαριασμό του *World Economic Forum* παρουσιάζουν την Ελλάδα να κατέχει μια από τις τελευταίες θέσεις μεταξύ 50 άλλων κρατών, αναφορικά με τις προσφερόμενες προϋποθέσεις εγκατάστασης επιχειρήσεων (ΕΔΟΑ «ΑΘΗΝΑ 2004», 1997: 9). Άλλες έρευνες παρουσιάζουν την Αθήνα με έναν από τους χαμηλότερους δείκτες ελκτικότητας και ανταγωνιστικότητας σε σύγκριση με ευρωπαϊκές μητροπόλεις.

Με δεδομένη, λοιπόν, τη μελλοντική ανάγκη να αναδειχθεί ένα περιφερειακό αστικό κέντρο δεύτερης βαθμίδας στην περιοχή της Ανατολικής Μεσογείου και την Αθήνα να διεκδικεί με αξιώσεις αυτό το ρόλο στο διεθνή καταμερισμό ή τουλάχιστον μια ενδιάμεση μεταβατική θέση που θα την καταστήσει τέτοια προσεχώς (Οικονόμου κ.ά., 2001: 123-133), αντιλαμβάνεται κανείς ότι η πόλη θα πρέπει γρήγορα να μεταμορφωθεί και να αποκτήσει ένα διεθνές προφίλ (Λεοντίδου, 1996: 57-58). Το λιγότερο που θα πρέπει να γίνει προς αυτή την κατεύθυνση είναι ο εκσυγχρονισμός των πολεοδομικών υποδομών, η αναβάθμιση του αστικού περιβάλλοντος και η διευκόλυνση εγκατάστασης των επιχειρήσεων. Παράλληλα, η προβολή της πόλης σε διεθνές επίπεδο κρίνεται αναγκαία για να καταστήσει γνωστή την επερχόμενη μεταλλαγή.

Εάν τα παραπάνω απασχολούν εκείνους που ετοιμάζουν την παγκοσμιοποιημένη κοινωνία του αύριο, τότε η διοργάνωση των Ολυμπιακών Αγώνων στην Αθήνα το 2004 θα αποτελέσει ενδεχομένως την «ικανή και αναγκαία» συνθήκη για την προώθηση αυτού του στόχου. Επομένως, τα έργα που εκτελούνται τελευταίως πρέπει να θεωρηθεί ότι εξυπηρετούν μια τέτοιου είδους σκοπιμότητα. Το γεγονός ότι δεν δηλώνεται ευθαρώς, οφείλεται ενδεχομένως στο ότι οι προσπάθειες που θα πρέπει να καταβληθούν είναι γιγάντιες, ο ανταγωνισμός στην περιοχή μεγάλος, και το αποτέλεσμα αμφίβολο.

Διαγραφόμενες προοπτικές και ελλοχεύοντες κίνδυνοι

Σε πολεοδομικό επίπεδο, όλα δείχνουν ότι η «νέα» Αθήνα θα είναι σαφώς πιο λειτουργική από την υπάρχουσα. Τα οδικά έργα (Μετρό, Προαστιακός Σιδηρόδρομος και

Αεροδρόμιο Σπάτων) και η ενοποίηση των αρχαιολογικών χώρων θα της προσδώσουν καινούριο πολεοδομικό χαρακτήρα, πλησιέστερα σε αυτό των ευρωπαϊκών μητροπόλεων.

Ωστόσο, μεγάλοι κίνδυνοι ελλοχεύουν, προερχόμενοι κυρίως από την αλλαγή των χρήσεων γης που αναμένεται να εισαχθούν στον πολεοδομικό ιστό της πρωτεύουσας. Αναφέρθηκαν ήδη οι περιπτώσεις των περιοχών του παλαιού Αεροδρομίου στο Ελληνικό και του παλαιού Ιπποδρόμου στο Φάληρο, που θα εκκενωθούν από τις αρχικές τους χρήσεις. Οι προδιαγραφόμενες μελλοντικές προοπτικές για αυτές, φαίνεται να είναι συνυφασμένες με το νέο χαρακτήρα της Αθήνας ως αναβαθμισμένου κέντρου εγκατάστασης πολυεθνικών επιχειρήσεων και τουριστικού προορισμού. Μπορεί σήμερα να διακηρύσσεται η διασφάλιση για το μέλλον των χρήσεων γης, όμως δεν είναι καθόλου σίγουρο εάν αυτό θα είναι εφικτό, όταν οι ασκούμενες πιέσεις θα είναι ισχυρότερες. Τούτο, διότι ο προσφορότερος χώρος υποδοχής των περισσότερων νέων λειτουργιών (κτίρια γραφείων, συνεδριακό κέντρο, ξενοδοχεία κλπ.) είναι αυτός του παλαιού Ιπποδρόμου στο Φάληρο και την ευρύτερή του περιοχή.

Κατά συνέπεια, διαγράφεται ως κίνδυνος το ενδεχόμενο ο χώρος του παλαιού Ιπποδρόμου να μετατραπεί σε περιοχή υψηλών πολεοδομικών πικνοτήτων, που θα επιδενώσουν αντί να βελτιώσουν τις συνθήκες στην περιοχή. Μια δευτερογενής επίπτωση θα προκύψει επίσης από το γεγονός ότι ο καταλληλότερος χώρος για χωροθέτηση των περιοχών κατοικίας των στελεχών που θα απασχολούνται στο μελλοντικό Φάληρο –οι οποίοι σημειωτέον θα έχουν αναβαθμισμένες στεγαστικές απαιτήσεις– είναι η γειτονική περιοχή του παλαιού Αεροδρομίου στο Ελληνικό. Αυτό σημαίνει ότι το μεγάλο πάρκο που έχει ήδη εξαγγελθεί εκεί θα τεθεί υπό αμφισβήτηση κατά το μεγαλύτερο ποσοστό του, δεδομένου μάλιστα ότι ο χώρος του παλαιού Αεροδρομίου προσφέρεται κατ' εξοχήν για τη δημιουργία καλά φυλασσόμενης περιοχής κατοικίας, κατάλληλης για στελέχη πολυεθνικών εταιρειών.

Επιπλέον, υπάρχει ο κίνδυνος να επιταθούν γενικότερα οι κοινωνικές αντιθέσεις στο εσωτερικό της πόλης από την υπέρμετρη σχετικά ενίσχυση της θέσης των ανώτερων και των χαμηλότερων στρωμάτων σε αυτή και της υποχώρησης των μεσαίων –όπως άλλωστε έχει συμβεί στις πόλεις με παγκοσμιοποιημένο χαρακτήρα (Sassen, 1991: 328· Μαρμαράς, 2002: 24)– και έτσι να τροφοδοτηθεί ένας νέος κύκλος αντιπαραθέσεων με αρνητικές συνέπειες για την κοινωνική συνοχή.

Σε χωροταξικούς όρους, το τμήμα από την αναβάθμιση της Αθήνας έχει και αυτό επισημανθεί. Τα τελευταία χρόνια πληθαίνουν οι φωνές διαμαρτυρίας για επενδυτική εγκατάλειψη της περιφέρειας από τα Διαρθρωτικά Ταμεία και για προώθηση ενεργειών που συμβάλλουν στον υπερσυγκεντρωτισμό της πρωτεύουσας, σε σύγκριση με την υπόλοιπη ελληνική περιφέρεια. Σύμφωνα με πρόσφατα προσεκτικά διατυπωμένες απόψεις του Γάλλου κοινοτικού επιτρόπου Μισέλ Μπαρνιέ, αρμόδιου για την περιφερειακή πολιτική της Ευρωπαϊκής Ένωσης, μεγάλο μέρος του Β΄ (1993-1999) και του Γ΄ (2000-2006) Κοινοτικού Πλαισίου Στήριξης κατευθύνθηκε στην περιοχή της Αττικής για τη χρηματοδότηση έργων υποδομής που σχετίζονται με τους Ολυμπιακούς Αγώνες (Αττική Οδός, ΠΑΘΕ, Αεροδρόμιο Σπάτων, Μετρό Αθήνας, νέα λεωφορεία και τρόλεϊ) και αποσκοπούν στη γενικότερη βελτίωση της ποιότητας ζωής στην Αθήνα. Αντίθετα, έργα που αφορούν την περιφέρεια,

μέση: Η περιοχή του Ιπποδρόμου στο Φάληρο [πηγή: Από την έκθεση του ΤΕΕ στο 20ό Συνέδριο της UIA στο Πεκίνο]

κάτω: Η πρόταση των εγκαταστάσεων στο σημερινό Ιπποδρόμο [πηγή: Από την έκθεση του ΤΕΕ στο 20ό Συνέδριο της UIA στο Πεκίνο]

όπως για παράδειγμα ο εκσυγχρονισμός του βασικού σιδηροδρομικού δικτύου της χώρας, έχουν παραμειθεί. Για το λόγο αυτό και για να είναι επιτυχής η αξιοποίηση των Διαρθρωτικών Ταμείων μέχρι και το 2006, η ελληνική κυβέρνηση οφείλει να αρχίσει από τώρα τον προγραμματισμό της για την περίοδο μετά τους Αγώνες (Καλλέργης, 2003: 5). Έτσι, ενώ ο πληθυσμός στο ΠΣΠ δεν άλλαξε ουσιαστικά μεταξύ του 1991 και του 2001 –από 3.096.775 έγινε 3.173.813–, οι επενδύσεις που πραγματοποιήθηκαν σε αυτό, με τη δικαιολογία της διοργάνωσης των Ολυμπιακών Αγώνων, είναι πολλαπλάσιες.

Ωστόσο, τα μεγαλύτερα ερωτηματικά ανακύπτουν από το ρόλο που ενδέχεται να ανατεθεί στην Αθήνα στο γεωγραφικό πλαίσιο της Ανατολικής Μεσογείου. Εάν η αναταραχή μεταξύ του Ισλαμικού και μέρους του Δυτικού κόσμου συνεχιστεί για αρκετό διάστημα ακόμη, έστω και σε μορφή μιας άνισης διαπάλης, τότε η Αθήνα ενδέχεται να μεταβληθεί στην πράξη σε προωθημένο φυλάκιο συγκεκριμένης πλευράς. Αυτό σημαίνει ότι εκτός από επενδύσεις, η ελληνική πρωτεύουσα θα γίνει ίσως αποδέκτης αντιδράσεων και ενεργειών με απρόβλεπτες επιπτώσεις. Συμπερασματικά, ο ενδεχόμενος φιλόδοξος στρατηγικός στόχος που αποβλέπει η Αθήνα μέσα από τη διοργάνωση των Ολυμπιακών Αγώνων, δηλαδή να αναβαθμιστεί στην Ανατολική Μεσόγειο σε πολεοδομικό κέντρο δεύτερης βαθμίδας ενταγμένου στο σύγχρονο παγκοσμιοποιημένο σύστημα, θα πρέπει να εξεταστεί προσεκτικά. Ο αποτελε-

σματικότερος τρόπος είναι να γίνει οργανωμένος δημόσιος διάλογος, όπου θα τεθούν με ενάργεια τα επιχειρήματα της κάθε πλευράς. Το αποτέλεσμα θα είναι προϊόν συνειδητής επιλογής και το κυριότερο η εφαρμογή του θα γίνει, αφού εξεταστούν διεξοδικά όλες οι εναλλακτικές εκδοχές.

Βιβλιογραφία

Επιτροπή Διεκδίκησης Ολυμπιακών Αγώνων (ΕΔΟΑ) «ΑΘΗΝΑ 2004» (1997), *Χωροταξικές και πολεοδομικές επιπτώσεις των Ολυμπιακών Αγώνων και σύνδεσή τους με το προγραμματικό πλαίσιο, Παράρτημα Ι: Προβλέψεις προγραμματικών κειμένων και κειμένων ανάλυσης*, Εργαστήριο Πολεοδομικού και Χωροταξικού Σχεδιασμού, Βόλος: Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας.

Friedman, J. (1986), «The world city hypothesis», *Development and Change*, 17, 69-74.

Hall, P. (1966), *The world cities*, London: Weidenfeld and Nicolson.
Καλλέργης, Κ. (2003), «Πρόκληση για την Ελλάδα η ανάπτυξη της τεχνονοωσίας», *Η Καθημερινή - Οικονομική*, συνέντευξη με το Γάλλο επίτροπο Μισέλ Μπαρνιέ, 20 Απριλίου, 5.

Κανέλλης, Β. (1999), «Έργα πνοής για την κτιμματογορά», *Η Καθημερινή*, 15 Αυγούστου.

Krätkε, S. (1993), «Hierarchization of urban regions in the new Europe», στο Getimis.

P., & G. Kafkalas (eds.), *Urban and Regional Development in the New Europe: Policies and institutions for the development of cities and regions in the single market*, Athens: Topos special series, 107-132.

Λεοντίδου, Λ. (1996), «Από την πολεοδαμία στην πολεο-διαφήμιση: Όραμα για την Αθήνα στο πλαίσιο της νεοφιλελεύθερης Ευρώπης», ΤΕΕ (επιμ.), *Ένα όραμα για την Αθήνα*, 54-59.

Λεοντίδου, Λ. (2002), «Η πόλη της παγκοσμιοποίησης: Τοπία εξουσίας και εστίες αντίστασης στον πλανητικό πολιτισμό», Ευθυμιάπουλος, Η. & Μ. Μοδινός (επιμ.) *Παγκοσμιοποίηση και περιβάλλον*, Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα & Διεπιστημονικό Ινστιτούτο Περιβαλλοντικών Ερευνών, 181-194.

Μαρμαράς, Εμ. (2002), *Σχεδιασμός και οικιστικός χώρος, Θεωρητικές προσεγγίσεις και όψεις της ελληνικής αστικής γεωγραφίας*, Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.

Μούσουρα, Διον. & Μπαμπούσουρα Χρ. (2000), «Η πολεοδομική αναδιοργάνωση και η προβολή της Αθήνας εν όψει των Ολυμπιακών Αγώνων του 2004 ως μέσο για την αναβάθμιση του γεωγραφικού ρόλου της», *Πυκιακή εργασία*, Τμήμα Γεωγραφίας, Πανεπιστήμιο Αιγαίου, Μυτιλήνη.

Newman, P. & A. Thornley (1996), *Urban planning in Europe, international competition, national systems and planning projects*, London & New York: Routledge.

Οικονόμου, Δ., Π. Γετίμης, Ζ. Δεμαθάς, Γ. Πετράκος & Γ. Πυργιώτης (2001), *Ο διεθνής ρόλος της Αθήνας*, Βόλος: Πανεπιστημιακές εκδόσεις Θεσσαλίας.

Pacione, M. (2001), *Urban geography, A global perspective*, London: Routledge.

Sassen Sas. (1991), *The global city: New York, London, Tokyo*, Princeton & New Jersey: Princeton University Press.

Sassen Sas. (2001), *Το κράτος και η παγκόσμια πόλη*, Αθήνα: Ελευθεριακή Κουλτούρα (1η έκδοση το 1998 στη Νέα Υόρκη από τον εκδοτικό οίκο The New Press).

Τουρκομένης Κυρ. (2002), «Οι επιπτώσεις του νέου διεθνούς αεροδρομίου της Αθήνας και των συνοδευτικών του έργων στην περιοχή των Μεσογείων, Οι περιπτώσεις Μαρκόπουλου και Κερατέας», *Πυκιακή εργασία*, Τμήμα Γεωγραφίας, Πανεπιστήμιο Αιγαίου, Μυτιλήνη.

Trift, N. (1989), «The geography of international economic disorder», στο Johnston, R.J. & P.J. Taylor (επ.), *A world in crisis*, Oxford: Blackwell, 16-79.

Ολυμπιακές πόλεις: Συγκριτική ανάλυση στη διοργάνωση «mega-events»

της **Έλενας Λαϊνά***, αρχιτέκτονας MBA/MSc

Η οργάνωση των Ολυμπιακών Αγώνων για μία πόλη απο-
τελεί στις μέρες μας κάτι παραπάνω από ένα σύνθετο
λογιστικό στόχο. Επιβάλλει –ή και εξαναγκάζει- πολλές
φορές σε συγκεκριμένες αποφάσεις σχετικά με τη φυσική
ανάπτυξη και χρήση του αστικού χώρου, οι οποίες ανοί-
γουν μία αναπτυξιακή διαδικασία σε ένα ανταγωνιστικό, θα
λέγαμε, πλαίσιο. Οι πολιτικές των χρήσεων γης αλλά και
της εικόνας των κτισμάτων που παράγονται, παραμένουν
στο επίκεντρο του ενδιαφέροντος καθόλη τη διάρκεια της
οργανωτικής περιόδου.

Πρόσφατες μελέτες που πραγματοποιήθηκαν πάνω στην
αστική ανάπτυξη έχουν εστιάσει στο ρόλο του καταναλω-
τικού μοντέλου οικονομικής ανάπτυξης στις πόλεις αλλά
και στη σημασία της προώθησης του αστικού μοντέλου
βασιζόμενου κάθε φορά στον επαναπροσδιορισμό της
γενικότερης στρατηγικής των σύγχρονων πόλεων, προκει-
μένου αυτές να κερδίσουν αναγνώριση και συγκριτικό πλε-
ονέκτημα.^{1,2} Το άρθρο που ακολουθεί, ξεκινάει αναλύο-
ντας τις αρχές αυτού του μοντέλου ανάπτυξης και τον
τρόπο που αυτό αντικατοπτρίζεται στην πόλη σε πολεο-
δομικό επίπεδο. Κατόπιν, επιχειρείται μία συγκριτική ανά-
λυση των τριών τελευταίων ολυμπιακών πόλεων (Βαρκε-
λώνη, Ατλάντα, Σίδνεϊ), όσον αφορά στη στρατηγική που
αυτές ακολούθησαν και τα μετέπειτα αποτελέσματά της
πάνω στην αγορά ακινήτων, ενώ παράλληλα τίθεται μια
προβληματική για το μοντέλο της Αθήνας. Κλείνοντας, επι-
χειρείται η διεξαγωγή κάποιων συμπερασμάτων όσον
αφορά στα μαθήματα της εμπειρίας από τη διοργάνωση

«mega-events» όπως οι Ολυμπιακοί Αγώνες και στον αντί-
κτυπο που αυτά έχουν στην εκάστοτε πόλη τέλεσής τους.

Το Καταναλωτικό Μοντέλο Οικονομικής Ανάπτυξης στις Σύγχρονες Πόλεις

Η οικονομική ανάπτυξη των πολεοδομικών κέντρων έχει
εδώ και χρόνια επικρατήσει ως κυρίαρχο ζήτημα στην
στζέντα των πολιτικών και των εκάστοτε κυβερνήσεων. Εκεί
όπου πρωτογενείς ή δευτερογενείς παραγωγικές διαδικα-
σίες, όπως η βιομηχανία, ήταν κάποτε κυρίαρχες στις
πόλεις, βλέπουμε μία στροφή στην προσέγκυση κατανα-
λωτικών δραστηριοτήτων που κυρίως βασίζονται στην
ψυχαγωγία, τη διασκέδαση, τον τουρισμό και τα σπορ. Οι
σύγχρονες πόλεις έχουν υιοθετήσει τη στρατηγική επιχει-
ρηματικών κέντρων, η οποία τείνει να ευνοείται από «ανα-
πτυξιακές συνταγές» όπως είναι κέντρα αθλητικών υποδο-
μών, μουσεία, μεγάλα εμπορικά κέντρα («shopping malls»),
ή πολυσιδηή κτιριακά συγκροτήματα που περιλαμβάνουν
από ξενοδοχεία και κατοικία, μέχρι διασκέδαση, εμπορικές
χρήσεις και τζόγο,³ και τα οποία παρατίθενται μέσα στον
αστικό ιστό μαζί με τα τυπικά κυβερνητικά, επαγγελματικά
και εμπορικά κτίρια. Στη μία άκρη αυτού του τύπου οικο-
νομικής ανάπτυξης βρίσκονται πόλεις όπως η Ν. Υόρκη,
το Λονδίνο, το Σαν Φρανσίσκο, όπου οι τέχνες και οι
υπηρεσίες ψυχαγωγίας κυριαρχούν στο κέντρο της πόλης.
Κατά τον Zukin,⁴ οι πόλεις αυτές επαναπροσδιορίζουν την
τοπική τους ταυτότητα σε αντίθεση με άλλες, οι οποίες
προτιμούν να μετατραπούν σε προϊόν μιας διεθνούς αγο-
ράς «κοουλτούρας», προσφέροντας με αυτό τον τρόπο
πλεονεκτήματα στο μέσης τάξεως καταναλωτή έναντι του
χαμηλού εισοδήματος κατοίκου. Στο άλλο άκρο, βρίσκο-
νται τα μεταμοντέρνα θέρετρα της Αμερικής, όπως το
Μαϊάμι, το Ορλάντο και το Λος Άντζελες, τα οποία
παρουσιάζουν ένα διασπασμένο αστικό τοπίο προκειμέ-
νου να επιτείνουν τη φαντασία ή το όνειρο του επισκέπτη,
κρύβοντας έτσι την ανάπτυξη του τριτογενή τομέα ο
οποίος εργάζεται πυρετωδώς με σκοπό την επαύξηση των
κερδών αυτού του ωραιοποιημένου αστικού τοπίου. Άλλοι
μελετητές (βλ. Judd, Eisinger),⁵ χρησιμοποιούν την έννοια
της «τουριστικής φούσκας» προκειμένου να εστιάσουν
στις προβληματικές επιπτώσεις αυτού του μοντέλου στην
ανάπτυξη. Βλέπουμε έτσι πόλεις στις οποίες είναι σαφώς
διαχωρισμένα τα όρια μεταξύ τουριστικών ζωνών από την
υπόλοιπη πόλη, δημιουργώντας έτσι ζώνες καλά προστα-
τευμένες και απομονωμένες από τον ζωντανό αστικό ιστό.
Η ιδέα, πίσω από μια ανάπτυξη αυτού του τύπου, είναι να
προωθήσει μία συγκεκριμένη εικόνα για την πόλη και ένα
καθεστώς ευνοϊκό περισσότερο γι' αυτούς που την επισκέ-
πτονται, παρά γι' αυτούς που ζουν μέσα σε αυτή.

Η «χρησιμοποίηση» μεγάλης κλίμακας και υψηλού προφίλ
«events» όπως οι Ολυμπιακοί Αγώνες, δεν είναι τίποτε
άλλο παρά μία από τις πολλές τακτικές που χρησιμοποιού-

νται για την επίτευξη αυτού του στόχου, σε συνδυασμό με
την αλλαγή έκφρασης που παρουσιάζεται στις μέρες μας,
προς ένα καταναλωτικό μοντέλο αστικής ανάπτυξης. Με
την κατασκευή μοναδικών «στραζιόν» που στήνονται για
να φιλοξενηθούν σημαντικά γεγονότα, καταφέρνει να συν-
δέεται η τουριστική ανάπτυξη με την προώθηση
(marketing) της ίδιας της πόλης. Η στρατηγική που τίθεται
σε επίπεδο πόλης με την ανάληψη ενός τέτοιου «mega-
event» είναι τεράστια υπόθεση. Μία τέτοια στρατηγική
εμπεριέχει πολύ μεγαλύτερο ρίσκο από ένα τυπικό
«project» – όσο μεγάλο κι αν είναι αυτό, μια και καλείται
κάτω από κάθε είδους απρόβλεπτες συνθήκες, να ενσω-
ματώσει ένα εξωγενές γεγονός παγκοσμίου εμβέλειας
μέσα στην πόλη, προκειμένου αυτή να μπορέσει να προ-
σελκύσει χορηγούς, τουρίστες αλλά και θετική δημοσιό-
τητα προς τα έξω, και παράλληλα να θέσει τις βάσεις μιας
μακρόχρονης μεταολυμπιακής πορείας που αφορά στην
ουσιαστική εξέλιξη της εκάστοτε πόλης.

Συγκριτική Ανάλυση σε Επίπεδο Στρατηγικής Ολυμπιακών Πόλεων

Κατά την ανάληψη των Ολυμπιακών Αγώνων στη Βαρκε-
λώνη καταβλήθηκε μια προσπάθεια, ώστε οι επενδύσεις
που αφορούσαν το συγκεκριμένο γεγονός, να αποφασι-
στούν με μια μακρόχρονη αποδοτικότητα προς όφελος
της ίδιας της πόλης. Σκοπός της Βαρκελώνης ήταν να
αποτελέσει περιφερειακό κέντρο στην ευρύτερη περιοχή.
Ήδη, από το 1986 η Βαρκελώνη είχε απομακρυνθεί από
την κλασική βιομηχανική πόλη.
Βάσει αυτού του στρατηγικού σχεδιασμού, μία σειρά επεμ-
βάσεων υποδομής αποφασίστηκαν: ο Ολυμπιακός Δακτύ-
λος, συνδυασμένος με τον ανασχεδιασμό του βουνού
Μοντjuic, η Villa Olímpica, συνδυασμένη με το άνοιγμα της
πόλης προς τη θάλασσα, που είχε ήδη ξεκινήσει με την
επέμβαση του Moll de la Fusta πάνω στο λιμάνι, η αναδιάρ-
θρωση των περιοχών της Diagonal και της Vall de Hebron,
με την προσπάθεια απόδοσης μιας αστικότητας –ανάλο-
γης του κέντρου– στην περιφέρεια, οι μεγάλοι περιφερεια-
κοί δρόμοι, σε μια προσπάθεια εξορθολογισμού του υφι-

πάνω: Αστικές παρεμβάσεις στο λιμάνι της Βαρ-
κελώνης [πηγή: urban.csuohio.edu]

πάνω: Βαρκελώνη. Διαμορφώσεις στην ευρύτερη περιοχή του Ολυμπιακού Χωριού [πηγή: www.tabulot.com]

έθεσε ως στρατηγικό του στόχο να αναδειχθεί διεθνώς προτάσσοντας την πόλη ως τον απόλυτο Τουριστικό προορισμό. Η Ατλάντα –εν ολίγοις– χρησιμοποίησε τους Ολυμπιακούς Αγώνες προκειμένου να επεκτείνει εκείνου του είδους τις υποδομές, οι οποίες θα αναλάμβαναν μετά το πέρας των Αγώνων υψηλότερο επίπεδο –σε τεχνολογικό περισσότερο επίπεδο– επιχειρηματικές δραστηριότητες. Έτσι, στην Ατλάντα απλώθηκαν 450.000 μίλια οπτικών ινών, όταν στο Σίδνεϋ τα αντίστοιχα ήταν μόνον 4.800 χλμ. Με αυτό τον τρόπο, η πόλη κατάφερε να προσελκύσει επιχειρήσεις Νέας Οικονομίας, οι οποίες εκείνη την εποχή ήταν στο ζενίθ της ανάπτυξής τους. Στα 2.200.000m² Γραφειακών Χώρων προστέθηκαν 520.000m² μέχρι το 1998, ενώ τα ποσοστά πληρότητας έφτασαν το 95,8%. Στη Βαρκελώνη, αντίθετα, όπου το 25% των γραφειακών χώρων κατασκευάστηκε το 1988-93, τα ποσοστά πληρότητας βρίσκονταν κάτω του 90% το 1992, περίοδο διεξαγωγής των Ολυμπιακών Αγώνων. Χαρακτηριστική είναι επίσης η μετα-ολυμπιακή πτώση ενοικίων ως αποτέλεσμα υπερπροσφοράς στη συγκεκριμένη πόλη. Στην Αθήνα, τα πράγματα διαφοροποιούνται στο χώρο αυτό, μια και η Αθήνα είχε επιδοθεί εδώ και αρκετά χρόνια στην κατασκευή γραφειακών χώρων, με τα τεράστια γραφειακά συγκροτήματα του Βωβού, της Lamda Development, κ.α. Εδώ η πτώση στις τιμές πώλησης και ενοικίων έχει ξεκινήσει δύο (2) χρόνια πριν από τη διεξαγωγή των Ολυμπιακών Αγώνων, ενώ ήδη αναμένεται μεγαλύτερη πτώση μετά το πέρας των Αγώνων η οποία πιστεύεται ότι θα συμπαρασύρει μαζί της και τις τιμές στην αγορά κατοικίας, λόγω της υπερβολικής προσφοράς που θα υπάρχει στο συγκεκριμένο χώρο, μέσω της εισόδου στην αγορά του Ολυμπιακού χωριού και των χωριών τύπου. Καταλήγουμε έτσι στο ότι τα «Μεγάλα Έργα» μπορούν στην παρούσα φάση ανάπτυξης της αγοράς ακινήτων, να χρησιμοποιηθούν ως εργαλείο αύξησης της ελαστικότητας της προσφοράς. Κάθε «Mega-Event» (Ολ. Αγώνες, EXPO) μπορεί να απογειώσει την αγορά ακινήτων, αλλά ελλοχεύει πάντα ο κίνδυνος υπερβολικής αντίδρασης που οδηγεί βραχυπρόθεσμα σε πλεονάζουσα προσφορά.

Συμπεράσματα από την εμπειρία διοργανώσεων «Mega-Events»

Ο πίνακας που παρατίθεται καταδεικνύει την επίπτωση των Ολυμπιακών Αγώνων στην οικονομική δραστηριότητα των πόλεων που έχουν τις τελευταίες δεκαετίες αναλάβει τη

διεξαγωγή αγώνων. Αν σε αυτό, προστεθούν τα παραπάνω αποτελέσματα από την αγορά ακινήτων, αναρωτιέται κανείς ποιοι είναι οι βασικοί λόγοι που οι σύγχρονες πόλεις στρέφονται με τέτοια εμμονή στην ανάληψη των ολυμπιακών διοργανώσεων ή γενικότερα «mega-events».

ΠΙΝΑΚΑΣ Ι			
Επίπτωση Ολ. Αγώνων στην Οικονομική Δραστηριότητα			
	Οικον. Επίπτωση (\$ δις)	ΑΕΠ (\$ δις)	Ποσοστιαία Επίπτωση (%)
Σεούλ	2,6	182	1,4%
Βαρκελώνη	16,6	577,3	2,9%
Ατλάντα	5,1	7.388	0,07%
Σίδνεϋ	4,3	429,1	1%

Ο πρώτος βασικός λόγος είναι ότι οι πολιτικοί παράγοντες βλέπουν στους Ολυμπιακούς Αγώνες την ευκαιρία να κερδηθεί μία προβολή τόσο σε τοπικό, εθνικό αλλά και διεθνές επίπεδο με μάλλον χαμηλό σχετικά κόστος. Ακόμα, η στρατηγική ενός τέτοιου μεγαλειώδους έργου εξασφαλίζει ένα καθαρό χρονοδιάγραμμα για αναπτυξιακά έργα, ενώ ταυτόχρονα εξαναγκάζει για γρήγορες αποφάσεις. Δεύτερον, η φιλοξενία των Ολυμπιακών Αγώνων μπορεί να δικαιολογήσει μια σειρά δραστηριοτήτων που αφορούν τον τουρισμό και –ως εκ τούτου– τα τουριστικά έσοδα. Για πόλεις οι οποίες παρουσιάζονται ανταγωνιστικές - σε διεθνές επίπεδο-, αυτό το σκεπτικό υποστηρίζει την τάση που περιγράφηκε παραπάνω προς ένα καταναλωτικό, δηλαδή, μοντέλο οικονομικής ανάπτυξης, το οποίο όμως προϋποθέτει ένα τουριστικό φιλικό τοπίο. Το αν τώρα αυτές οι πόλεις των «Ολυμπιακών ονείρων» πραγματοποιούν με την ανάθεση της διεξαγωγής των Ολυμπιακών Αγώνων τα οράματα τα οποία είχαν στο σημείο εκκίνησής τους, αυτό είναι ένα μεγάλο ερώτημα στο οποίο βέβαια συντείνουν σημαντικά ο σαφής στρατηγικός σχεδιασμός, η οργάνωση και η πειθαρχία της κάθε πόλης. Πάντως, θα πρέπει να τονίσουμε, ότι τα μακρά χρονοδιαγράμματα που απαιτούνται για το σχεδιασμό, η συνήθως –όχι και τόσο επιτυχημένη– συνεργασία δημόσιας και ιδιωτικής πρωτοβουλίας, με τη δεύτερη συνήθως να επικαλύπτει την πρώτη ως προς το σχεδιασμό και την εκτέλεση των Ολυμπιακών έργων και τέλος η απουσία της συμμετοχής των πολιτών από τη διαδικασία λήψης αποφάσεων, προτάσσουν περισσότερο ένα ιδιωτικού συμφέροντος επιχειρηματικό μοντέλο παρά ένα μεγαλειώδες έργο αστικού σχεδιασμού με θετικά αποτελέσματα στους πολίτες και το αστικό και φυσικό περιβάλλον της πόλης.

Σημειώσεις

1. Hannigan, J. (1998). *Fantasy city: Pleasure and profit in the postmodern metropolis*. New York: Routledge.
2. Judd, D.R., & Fainstein, S.S. (Eds.). (1999). *The tourist city*. New Heaven, CT: Yale University Press.
3. Τα κτιριακά αυτά συγκροτήματα, γνωστά και ως «convention centers» αποτελούν προϊόν της αστικής αναδιάρθρωσης των πόλεων που ξεκίνησε στις δεκαετίες του '50 και '60.
4. Zukin, S. (1991). *Landscapes of power: From Detroit to Disney World*. Berkeley, CA: University of California Press.
5. Eisner, P.K. (2000). The politics of bread and circuses: Building the city for the visitor class. *Urban Affairs Review*, 35(3), 316-333.

*Η κα Λαϊνά εργάστηκε κατά την περίοδο 1998-99 ως σύμβουλος της «Οργανωτικής Επιτροπής Ολυμπιακών Αγώνων – Αθήνα 2004 Α.Ε.»

Αθήνα 1954-2004: Εν μέσω δύο ανασυγκροτήσεων

του **Μιχάλη Λεφαντζή**, αρχιτέκτονα, διδάκτορα Πανεπιστημίου Αθηνών

Ανικνεύοντας την εξέλιξη του δημόσιου χώρου της Αθήνας και των προστίων της, γίνεται ίσως φανερό πως η δυναμικά αναπτυσσόμενη αρχιτεκτονική πράξη της μεταπολεμικής ανοικοδόμησης, παρουσιάζει πολλές ομοιότητες και λιγότερες διαφορές, με τα εν εξελίξει ολυμπιακά και αναμορφωτικά έργα της τελευταίας δεκαετίας. Άλλωστε, ο δημόσιος χώρος όπως και η έντυπη δημοσιότητα αυτών των δύο περιόδων –τότε και τώρα– συντίθεται από πολλές αρχιτεκτονικές πραγματικότητες «μίας χρήσης», ως προϊόντα μεταπρατικής αυθαιρεσίας και «καρτινων» αρχιτεκτονικών χειρονομιών, δίνοντας έτσι το στίγμα μιας σύγχρονης ελληνικής αρχιτεκτονικής, που διεκδικεί τη χαμένη κοινωνική και επικοινωνιακή της ταυτότητα.

Η «τσιμεντοποίηση» της ελληνικής πόλης από τη δεκαετία του '50 μέχρι και σήμερα, εμφανίζεται με τρόπο μάλλον αντιφατικό, να συνυπάρχει με τα έργα εξωραϊσμού και αναμόρφωσης του δημόσιου χώρου της. Έτσι η αρχιτεκτονική σκέψη και πρακτική, αποκτά εδώ ένα καινούργιο ρόλο, να δικαιώσει ή να αμφισβητήσει τα έργα «βιτρίνας» της εκάστοτε πολιτικής εξουσίας. Σε μια εποχή που τα δημόσια κτίρια κτίζονται το ένα μετά το άλλο, οι πλατείες, οι δρόμοι και οι κάθε είδους δημόσιοι χώροι επαναπροσδιορίζονται και διαμορφώνονται σύμφωνα με την τότε «μοντέρνα» αισθητική ή με τη σύγχρονη «ανώνυμη» εργολαβική πρακτική των project managers –δεν έχει σημασία– ανακαλύπτουμε πως αυτές οι δύο «ανασυγκροτήσεις» (αυτή της δεκαετίας του '50 και η σημερινή με τα ολυμπιακά έργα), παρότι χρονικά απέχουν μεταξύ τους πενήντα χρόνια, μοιάζουν να είναι η μία συνέχεια της άλλης, αλλάζοντας μόνο τους πρωταγωνιστές και τα συστατικά της βραχυβίας επικαιρότητάς τους. Γι' αυτόν ακριβώς το λόγο, θα προσπαθήσουμε να μιλήσουμε για το παρόν μέσω από το παρελθόν, αφήνοντας να εννοηθούν όλοι οι δυνατοί παραλληλισμοί ανάμεσα στις δύο εποχές. Τα γεγονότα που θα αναφερθούν, δεν έχουν κατ' ουσία διδακτική σημασία, χρησιμοποιούνται ως απτά επιχειρήματα για να αποδειχθεί το ότι αυτή η νέα

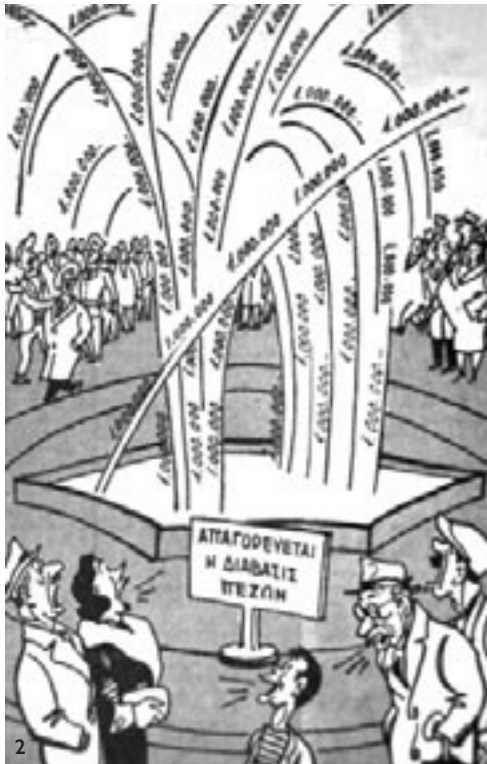
Εικ. 1: Η έναρξη των έργων στην Πλατεία Ομονοίας, «Καθημερινή», 1958

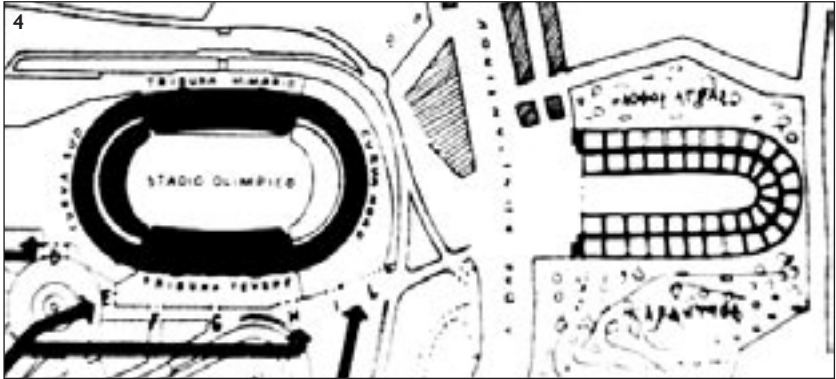
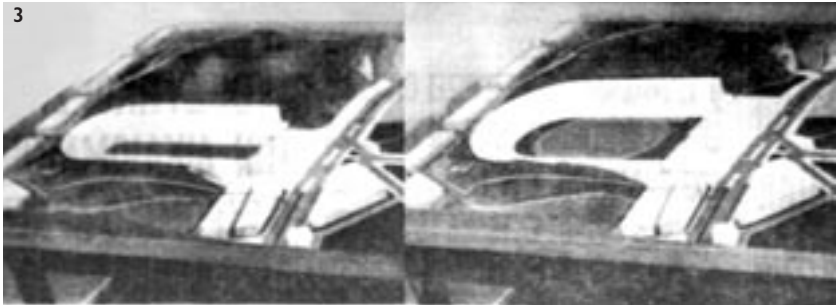
Εικ. 2: Ο πίδαξ των 60 εκατομμυρίων, «Βήμα», 1959

«άτυπη» ανασυγκρότηση, προσπαθεί να λύσει τα ίδια αιώνια προβλήματα με την παλιά, γεγονός που σε πολλές περιπτώσεις μας θυμίζει τον «εγκληματία» που ξαναγορρίζει (από συνήθεια ίσως) στον τόπο του «εγκλήματος».

Ι. Ομόνοια, Σύνταγμα, Παραλιακό Μέτωπο

Μέσα στη δεκαετία του '50, στο κέντρο της Αθήνας είχαν αρχίσει από χρόνια να «οικοπεδοποιούνται» οι πλατείες, τα αλσύλλια και οι κοινόχρηστοι χώροι, με ιδιαίτερα αδιαφανείς διαδικασίες που εξόργιζαν τους ασχολούμενους με τα αρχιτεκτονικά ζητήματα στις αθηναϊκές εφημερίδες. Όταν λοιπόν, «η πλατεία της Ομονοίας περιεφράχθη δια την έναρξιν των έργων της διαρρυθμίσεώς της» (μελέτη των Βουρέκα, Βασιλειάδη) (**Εικ. 1**), τότε άρχισαν να γίνονται διαγωνισμοί για τη διαμόρφωση άλλων δημόσιων χώρων, όπως οι πλατείες Συντάγματος και Κλαυθμώνος ή η πλατεία του Σταδίου. Τα σχέδια και οι περιγραφικές εκθέσεις του αρχιτεκτονικού διαγωνισμού για την αισθητική και κυκλοφοριακή διαμόρφωση των πλατειών Συντάγματος και Κλαυθμώνος, εκτέθηκαν στο Ζάππειο, το Μάιο του 1955. Οι λύσεις της πλατείας Συντάγματος δεν κρίθηκαν επαρκείς, και η επιτροπή περιορίστηκε να δώσει μόνο τρία βραβεία, στη μελέτη του Α. Κωνσταντινίδη και σε αυτή των Π.

Βασιλειάδη, Σ. Κουκουλιάδη και Ι. Ρίζου. Η ίδια ομάδα διακρίθηκε και στο διαγωνισμό της πλατείας Κλαυθμώνας και η μελέτη της, θεωρήθηκε ισάξια της μελέτης του Δ. Τριποδάκη. Και οι δύο μελέτες έλαβαν το δεύτερο βραβείο, καθιστώντας έτσι άγονο στην ουσία, το διαγωνισμό. Τελικά, η Ομόνοια, ή αλλιώς «ο πίδαξ των 60 εκατομμυρίων» (χαρακτηρισμός που προήλθε από το κόστος της) (**εικ. 2**) παραδόθηκε στο κοινό τις 31/3/1959 με ιδιαίτερη λαμπρότητα, ξεκινώντας έτσι μια σειρά επεμβάσεων που ως στόχο είχαν το σχηματισμό ενός αστικού «σκηνικού» που θα προσέφερε την πολυπόθητη «μοντέρνα» πολυτέλεια στο κέντρο της πόλης, αποκρύπτοντας την πραγματικότητα της φτωχογειτονιάς που βρισκόταν γύρω από αυτό. Το σκηνικό αυτό περιελάμβανε εκτός από το κέντρο και ολόκληρο το παραλιακό μέτωπο της Αττικής. Μικρό Καβούρι, Βουλιαγμένη, Βούλα, Γλυφάδα, Παλαιό Φάληρο, χρίζουν ιδιαίτερης σημασίας στον ειδησεογραφικό χάρτη της επικαιρότητας, με αφορμή τις μελέτες που εκπονήθηκαν και βέβαια τα ίδια τα έργα που προχώρησαν με ταχείς ρυθμούς προς την αποπεράτωση. Σε μια γελοιογραφία μάστιγα που κατά κάποιο τρόπο φαντάζει διαχρονική, τα έργα αυτά, αποκτούν ακόμη και ανθρώπινο πρόσωπο, θέλοντας να υποδηλώσουν τα πολλαπλά στάδια ανάπτυξής τους, ανάλογα με την ηλικία. Σε μια άλλη γελοιογραφία, παρουσιάζεται το συντριβάνι της Ομόνοιας ως ένας χώρος μειωμένης χρηστικής σημασίας, αφού σ' αυτόν «απαγορεύεται η διάβασις πεζών» (δηλαδή σήμερα που επιτρέπεται είναι μεγάλη η διαφορά;) ενώ έχει κοστίσει ένα υπέρογκο για την εποχή ποσό. Η αρνητική κριτική μεγάλης μερίδας αρχιτεκτόνων αλλά και πνευματικού κόσμου για το θέμα αυτό, εστιάζεται στην αφύσικη και αντιαισθητική εικόνα του νερού που «ξεπηδάει μέσα από την άσφαλτο, από συγκολλημένα βότσала και από ένα πληθωρικό συγκρότημα μαρμάρινων αρχιτεκτονικών στοιχείων», λέγοντας πως «υπάρχει ανάγκη πρσίνου και μάλιστα σε έκταση όχι μειονεκτική». Όχι, αυτή τη φορά, η κριτική μας δεν πρόκειται να εξα-ντληθεί στα βότσала της πλατείας Ομονοίας, αλλά στο πόσο επίκαιρες, μετά από τον τελευταίο διαγωνισμό που

Εικ. 3: Πρόταση Αλ. Μπαλτατζή για τη διεύρυνση του Παναθηναϊκού Σταδίου, «Καθημερινή», 1959
Εικ. 4: Πρόταση Αλ. Τριποδάκη για το νέο Παναθηναϊκό Στάδιο (αριστερά το Ολυμπιακό Στάδιο της Ρώμης), «Καθημερινή», 1959
Εικ. 5: Το πρώτο σχέδιο του Μετρό δημοσιευμένο από τον Κ. Μπίρη στην «Καθημερινή», 1950
Εικ. 6: Τα εξωραϊστικά έργα περί την Ακρόπολη (Δ. Αεροπαγίτου), «Καθημερινή», 1955
Εικ. 7: Μακέτα του νέου κτιρίου του Αεροδρομίου του Ελληνικού (Έερο Σααρίνεν), «Καθημερινή», 1960
[Οι φωτογραφίες του άρθρου είναι από το αρχείο του Μ. Λεφαντζή]

υλοποιήθηκε, φαντάζουν οι παρατηρήσεις αυτές, παρόλη την πάροδο μισού αιώνα από τότε.

2. Οι ανολοκλήρωτες «Ολυμπιακές» προετοιμασίες του... 1959

Το 1959, η πρώτη επίσημη υποψηφιότητα της Αθήνας για τους Ολυμπιακούς Αγώνες του 1964, θέτει ως πρώτη προτεραιότητα την ύπαρξη ενός μεγάλου Ολυμπιακού Σταδίου. Τα πρώτα άρθρα που αφορούν το θέμα, είναι αυτό του Οδ. Ζούλα, που όμως δεν προτείνει συγκεκριμένο χώρο και αυτό του Λ. Κορομηλά, που προτείνει «το Παναθηναϊκόν Στάδιον να μεταβληθεί εις Ολυμπιακόν», με σκοπό την αποφυγή των τεράστιων δαπανών που προϋποθέτει η δημιουργία του Ολυμπιακού Συγκροτήματος της Καλογρέζας. Το 1959, τόσο ο Κ. Κιτσίκης όσο και ο Π. Μυλωνάς, με διαλέξεις τους στον Παρνασσό, αντιπαράτάχθηκαν σε αυτές τις προτάσεις. Τον Ιούλιο του 1959, η Γενική Γραμματεία Αθλητισμού, εκθέτει τις μακέτες της μελέτης του αρχιτέκτονα Αλ. Μπαλτατζή για το έργο αυτό (**εικ. 3**). Ολόκληρος σχεδόν ο «πνευματικός και επιστημονικός κόσμος, αντιτίθεται εις την αλλοίωσιν του Σταδίου», ξεκινώντας μια «σταυροφορία προς την σωτηρίαν του» μέσα από τις στήλες των εφημερίδων. Ο Τριποδάκης, αποφεύγοντας την παραμόρφωση του σχήματος και της μορφής του Σταδίου και ενδεχομένως του λόφου του Αρδηττού, προτείνει το νέο Ολυμπιακό Στάδιο να χωροθετηθεί στο κέντρο της Αθήνας, χωρίς όμως να εντοπίζει συγκεκριμένη τοποθεσία, και προσδίδει σε αυτό τις αναλογίες και τη μορφή αυτού της Ρώμης, στο οποίο θα τελούσαν οι Ολυμπιακοί Αγώνες το 1960 (**εικ. 4**). Ευτυχώς, η διεύρυνση του Σταδίου δεν έγινε τελικά και αυτό οφείλεται στη συντονισμένη διαμαρτυρία του πνευματικού κόσμου...

3. Μια πρώιμη «ενοποίηση»

Όπως και σήμερα έτσι και το 1955, η Διον. Αρεοπαγίτου και η Αποστόλου Πάυλου ανασκαίπτονταν (για να γίνουν δρόμοι), ενώ υλοποιούνταν η διαμόρφωση των ελεύθερων χωρών των λόφων του Φιλοπάππου και της Ακρόπολης από το Δ. Πικιώνη και τον Π. Βασιλειάδη. Από το φωτορεπορτάζ της *Καθημερινής* που παρουσιάζει την οδό Διονυσίου Αρεοπαγίτου ως μια απέραντη ανασκαφή (**εικ. 6**), μέχρι το άρθρο-συνέντευξη του Προκόπη Βασιλειάδη, που περιλαμβάνει και τον πρωτότυπο χάρτη της περιοχής παρέμβασης, όλοι καταλαβαίνουν πως ο κεντρικός αρχαιολογικός χώρος της Αθήνας «ευτρεπίζεται» κατά τους δημοσιογράφους, και πως έτσι εξασφαλίζεται «η άνετος πρόσβασις των αρχαίων μνημείων και η ευχάριστος παραμονή εις τον αρχαίον χώρον». Κι ενώ το γεγονός των εγκαίνιων της Στοάς του Αττάλου που λαμβάνει χώρα την ίδια περίοδο δεν αφήνει περιθώρια κριτικής, το γεγονός της αποπεράτωσης των έργων γύρω από τη Ακρόπολη, αποτελεί αντικείμενο διαξιφισμών και αντιπαραθέσεων ανάμεσα στους αρχιτέκτονες. Η αντιπολίτευση κατά του Πικιώνη και του έργου του, παίρνει κάθε μέρα και μεγαλύτερες διαστάσεις. Ο δρόμος του Φιλοπάππου χαρακτηρίζεται «σκάνδαλο» και ζητούν να του ματαιώσουν την ολοκλήρωση. Ο Αγγ. Προκοπίου, μέσα από τη στήλη του στην *Καθημερινή*, θεωρεί χρέος του να πάρει θέση και να υποστηρίξει όπως λееι χαρακτηρι-

5

στικά «το σκάνδαλο». Γνωστός υπέρμαχος του Πικιώνη και του αρχιτεκτονικού του ιδιώματος, ο Προκοπίου ξεκινά αντίλογο με τον Κώστα Κιτσίκη, ο οποίος διαλέγει να παραχωρήσει την έγγραφη κριτική του στο *Βήμα*, παραδοσιακό αντίπαλο της *Καθημερινής*. Η θέση του Κιτσίκη, ως συναδέλφου καθηγητή στο ΕΜΠ με τον Πικιώνη, δεν του επιτρέπει κατά μέτωπον επίθεση, έτσι ενώ στην αρχή του άρθρου αναφέρεται στην ορθότητα του πολεοδομικού προγράμματος παρέμβασης (υποστηρίζοντας έτσι τον Π. Βασιλειάδη), αργότερα εντοπίζει «επιμέρους αστοχίες» οφειλόμενες στον Πικιώνη, τον οποίο και ονομάζει σχεδόν ειρωνικά «νοσταλγό της παραδόσεως, όπως λían προσφιλώς απεκλήθη από γνωστόν τεχνοκρίτην». Η συγκάλυψη της ειρωνίας τόσο έναντι του Πικιώνη όσο και του Προκοπίου («γνωστόν τεχνοκρίτην») μειώνεται αισθητά στο δεύτερο μέρος του άρθρου, όπου ο Κιτσίκης θεωρεί τη γραφικότητα στη σύνθεση, αποτέλεσμα της επιδίωξης του Πικιώνη να απούγει τη μονοτονία, και πως η ξερή επανάληψη αυτών των μορφών στα μονοπάτια του Φιλοπάππου, «φθάνει εις ωρισμένα σημεία εις την υπερβολήν, με τα αντιθέμενα και εξεζητημένα σχήματα από μπετόν». Αν αναλογιστούμε ότι αυτή η αυστηρή κριτική, αναφέρεται σε έργα όπως αυτά του Πικιώνη και του Βασιλειάδη, εύλογα αναρωτιόμαστε, πόσο αυστηρή μπορεί να είναι η κριτική στα έργα της σύγχρονης «Ενοποίησης».

4. Μετρό και Τράμ

Μέσα στην πενταετία 1950-55, υπήρξαν δύο εναγωνίες προσπάθειες επίλυσης του θέματος του Ηλεκτρικού Αθηνών-Κηφισιάς (κατ' αναλογία της πενταετίας 1990-95 με το θέμα του Αττικού Μετρό), στο οποίο αναφέρονται αρκετά άρθρα αυτής της περιόδου, με πρώτα βέβαια τα άρθρα του Κ. Μπίρη, ο οποίος νωρίτερα είχε προτείνει για τον Ηλεκτρικό να γίνει υπόγειος, όπου διασχίζει κατοικημένες περιοχές, αφού το τράμ, από τα τέλη του 1953 είχε σταματήσει τη λειτουργία του. Ο Μπίρης, θα γράψει και για το μελλοντικό «μετρό» της Αθήνας λίγο αργότερα, παρουσιάζοντας το πιθανό του δίκτυο σ' ένα χάρτη που δημοσιεύθηκε στην εφημερίδα *Καθημερινή* (**εικ. 5**). Το προτεινόμενο δίκτυο εκείνης της περιόδου, είναι σχεδόν ίδιο με το σύγχρονο, υπό τελειοποίηση δίκτυο του Αττικού Μετρό. Με την επιστροφή «της τυραννιάς» του τράμ στην Αθηναϊκή πραγματικότητα, στις αρχές του 21ου αιώνα, κλείνει ο κύκλος των αντιφάσεων που διατυπώνει ο Μπίρης, αφού αυτή τη φορά, η χρονική οικονομική και τεχνική αδυναμία δημιουργίας γραμμής του Αττικού Μετρό μέχρι τη Γλυφάδα, καλύπτεται με τη δημιουργία τραμ εν είδει «ηλεκτρικού σιδηροδρόμου επιφανείας».

5. Ο «νέος» αερολιμήν του Ελληνικού

Το 1960, γίνεται η παρουσίαση των σχεδίων του νέου κτιρίου του αεροδρομίου του Ελληνικού, από το διάσημο αρχιτέκτονα Έερο Σααρίνεν (**εικ. 7**). Κατ' αναλογία πριν λίγα χρόνια, έγινε και η παρουσίαση του νέου αεροδρομίου «Ελ. Βενιζέλος», από την εταιρεία «Χόκτιφ» χωρίς όμως αρχιτέκτονα αυτή τη φορά. Μετά το μεγάλο δάσκαλο του μοντέρνου Βάλτερ Γκρόπιους, που σχεδίασε την Αμερικάνικη Πρεσβεία, ο Σααρίνεν είναι ο δεύτερος διάσημος αρχιτέκτονας που καλείται να σχεδιάσει ένα σημαντικό κτίριο στην Αθήνα, όπως ήταν αυτό του αερολιμένα.

Όπως και ο Γκρόπιους, ο Σααρίνεν αναφέρει σε συνέντευξή του που δημοσιεύτηκε στο *Βήμα* και την *Καθημερινή*, «ότι το σύγχρονον δυναμικόν σχήμα το οποίον δέον να έχη ένα κτίριον αερολιμένος πρέπει να συνδυασθή με την κλασσικήν ελληνικήν λιτότητα και την σημερινήν αρχιτεκτονική πραγματικότητα της χώρας». Ο Κ. Μπίρης δεν είναι σύμφωνος με όλα αυτά, έτσι σε άρθρο του στην *Καθημερινή* την ίδια περίοδο, εκμυστηρεύεται πως τον Οκτώβριο του 1960 ο Υπουργός των Δημοσίων Έργων Σ. Γίκας του έστειλε τα σχέδια του αρχιτέκτονα Ε. Σααρίνεν να τα εξετάσει και να ασκήσει κριτική επ' αυτών, όπως ανάλογα έπραξε αργότερα το υπουργείο, που του εμπιστεύτηκε τη διόρθωση των σχεδίων διαμόρφωσης της πλατείας Ομονοίας. Ασκώντας κριτική ενάντια στις όψεις που προτείνονται στη μελέτη για το κτίριο του αεροδρομίου, ο Μπίρης αναρωτιέται: «Δια ποιόν λόγον ο ερχόμενος εις Αθήνας επισκέπτης θα αντιμετωπίζη την φασιστικήν και αφιλόξενον αυτήν όψιν εις τον σταθμόν της υποδοχής...». Έπειτα από αυτό που συνέβη, ο Σααρίνεν στον οποίο επιστράφηκαν τα σχέδια με τις παρατηρήσεις του Μπίρη, έκανε κάποιες μικρές αλλαγές στη μελέτη, κατορθώνοντας «να κάνει πιο ήμερη τουλάχιστον την πρόσοψη του κτιρίου». Άρθρα για αυτό το θέμα, γράφτηκαν και στο τότε δελτίο του Συλλόγου Αρχιτεκτόνων. Ας φανταστούμε τον Κ. Μπίρη να διορθώνει τα σχέδια του Σααρίνεν και μετά, ας ξαναυρίσουμε στη σύγχρονη πραγματικότητα του νέου αεροδρομίου της Αθήνας.

Σαν επίλογος: Ο Π. Μιχαήλς, πίστευε πως είναι αδύνατον «να βρεθί αρχιτέκτων που θα δεχθή να αναλάβη τη δικτατορία της Αρχιτεκτονικής», συμπεραίνοντας πολύ σωστά πως η πολιτική εξουσία δε θα πρέπει να εξαντλήσει τις δυνατότητές της στη λιγοστή ποσότητα του έργου των αρχιτεκτόνων, αλλά στην παντοδυναμία των μη αρχιτεκτόνων, δηλαδή στο να ανακόμει τις συνεκνιακές φιλοδοξίες των ομάδων που λυμαίνονται την τύχη της νεοελληνικής πόλης. Στις μέρες μας, που τα μεγάλα δημόσια έργα είναι και αυτά στην πλειοψηφία τους προϊόντα αρχιτεκτονικής χωρίς αρχιτέκτονες, η Αθήνα πάσχει, τόσο πολεοδομικά όσο και αρχιτεκτονικά, από τον ιδί μιας «άτυπης» ανασυγκρότησης, που ελαφρώς μας θυμίζει τον ιδί της «άτυπης» πνευμονίας.

* Το κείμενο αυτό, αποτελεί τμήμα της εισήγησης του γράφοντα, στο συνέδριο «Μετασχηματισμοί της ελληνικής πόλης».

Συζήτηση για τα Ολυμπιακά έργα

συμμετέχουν οι **Ι. Καρανίκας, Ρ. Κλουτσινιώτη, Γ. Σαρηγιάννης, Ε. Λαϊνά , Α. Κωτσάκη**

Το περιοδικό ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΕΣ θέλοντας να πυροδοτήσει ένα γόνιμο διάλογο πάνω στο καίριο θέμα των Ολυμπιακών έργων, της επίδρασής τους στο φυσικό και δομημένο περιβάλλον της Αθήνας, αλλά και των συνεπειών που προξένησαν στο αρχιτεκτονικό επάγγελμα, κάλεσε δύο συναδέλφους με μακρά πείρα –επαγγελματική και συνδικαλιστική– σε συζήτηση, θεωρώντας ότι αυτή δεν θα αποτελέσει παρά την αρχή ενός ευρύτερου και γόνιμου προβληματισμού.

Ε. Λαϊνά: Ακολουθώντας τα πλαίσια δομής του αφιερώματος του Περιοδικού ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΕΣ στους Ολυμπιακούς Αγώνες του 2004 που θα διεξαχθούν στην Αθήνα και προσπαθώντας να αναδείξουμε την επικρατούσα κατάσταση σε επίπεδο αρχιτεκτονικής, θα θέλαμε να μας εκφράσετε τις δικές σας απόψεις ή την προσωπική σας εμπειρία σε σχέση με τα Ολυμπιακά Έργα και με τους τρόπους, μεθόδους, τακτικές που αυτά πραγματοποιούνται.

Ρ. Κλουτσινιώτη: Θα ήταν σκόπιμο να πει ο καθένας την εμπειρία που έχει από τα Ολυμπιακά έργα και μετά να αναφερθούμε σε γενικότερες αντιλήψεις. Η διαμόρφωση του Φαληρικού Όρμου, είναι το μόνο Ολυμπιακό έργο που με έχει απασχολήσει επαγγελματικά και το οποίο δεν ήταν κατά κανένα τρόπο αμιγώς Ολυμπιακό. Είχε προηγηθεί μία σοβαρή προεργασία από τον Οργανισμό της Αθήνας ο οποίος είχε οργανώσει συνάντηση εργασίας όπου είχαν κληθεί να συμμετάσχουν διάφοροι επώνυμοι Ευρωπαίοι αρχιτέκτονες. Εκεί, ολοκληρώθηκε μία συνθετική πρόταση, σε γενική κλίμακα 1:5000,

συνοδευόμενη από αρκετά προοπτικά που διευκρίνιζαν το ύφος αυτού του αστικού μετώπου της Αθήνας, πάνω στην οποία σε δεύτερη φάση στηρίχθηκε η συγκεκριμένη πρόταση για τους Ολυμπιακούς Αγώνες. Με την ανάληψη των Ολυμπιακών Αγώνων από την Αθήνα, η περιοχική μελέτη εμπλουτίστηκε με ένα έργο Ολυμπιακό, ένα μεγάλου μεγέθους μόνιμο στάδιο. Ο γενικός σχεδιασμός του χώρου παρέμεινε στα αρχικά –προ Ολυμπιακών Αγώνων– πλαίσια. Ο Γάλλος αρχιτέκτων Μπερνάρ Ρεϊσέν, ο οποίος συμπράττει σε αυτή την τεράστια ομάδα που δημιουργήθηκε για τις ανάγκες του έργου, είχε κερδίσει στη συνάντηση εργασίας το διαγωνισμό ιδεών (σκίτσα και προοπτικά) για τη διαμόρφωση του Φαληρικού Όρμου. Τα σημαντικότερα προβλήματα όμως, δεν σχετίζονται τόσο πολύ με την αρχιτεκτονική, όσο με την πολεοδομική πλευρά η οποία δεν υλοποιείται στο σύνολό της. Η πρώτη φάση, η ονομαζόμενη ολυμπιακή, αποτελεί προετοιμασία της επόμενης, της μεταολυμπιακής φάσης, όπου και θα ολοκληρωθεί το έργο. Ανακύπτουν έτσι μία σειρά από ερωτήματα όπως: Με τι χρήματα θα ολοκληρωθεί η β΄ φάση; Το έργο αυτό, ένα τεράστιο αντιπλημμυρικό έργο στην ουσία, αποκόπτε με ένα κανάλι όλο το παραλιακό μέτωπο και το μετατρέπει σε νησί, παίρνοντας τον αυτοκινητόδρομο εμπρός από τις περιοχές κατοικίας του Μοσχάτου, της Καλλιθέας και του Παλαιού Φαλήρου και κατεβάζοντάς τον σε ένα επίπεδο «-1» πολύ πιο νότια, μακριά από τις περιοχές κατοικίας, όπου δημιουργούνται διάφοροι χώροι αναψυχής. Η κατασκευή αυτού του έργου

πάνω: Το Ρυθμιστικό Σχέδιο Αθήνας, 1999 [πηγή: Από την έκθεση του ΤΕΕ στο 20ό Συνέδριο της UIA στο Πεκίνο]

δεν έχει καν ξεκινήσει. Υλοποιείται μόνο η πρώτη φάση για τους Ολυμπιακούς Αγώνες. Όσο για τη δεύτερη, αμφιβάλλω αν πρόκειται να γίνει. Επιπλέον, η Ολυμπιάδα επέβαλε ένα δεύτερο μεγάλο αθλητικό έργο στο μυκό του Φαληρικού Όρμου. Ήδη το «Στάδιο Ειρήνης και Φιλίας» δεν καταφέρνει να καλύψει τα έξοδα λειτουργίας του. Πόσο μάλλον ένα δεύτερο στην ίδια θέση; Υπάρχει ακόμη μία σειρά από άλλες υποδομές που είχαν προβλεφθεί σε σχέση με τη συλλειτουργία του ιπποδρόμου και της νότιας παρακείμενης περιοχής. Σχεδιάστηκε μια «εοσιπλανάδα», η οποία έχει ήδη κατασκευαστεί, ένας ευρύς κατάφυτος πεζόδρομος από όπου μπορεί ο περιπατητής να δει την Ακρόπολη, και μακριά στο Φαληρικό Όρμο. Η χρήση του όμως από τον αθηναίο περιπατητή επιβάλλει την ύπαρξη κάποιων υποδομών σε επίπεδο πόλης, οι οποίες δεν υλοποιούνται. Άρα εδώ θα έλεγα ότι μιλάμε για έναν αστικό σχεδιασμό περισσότερο, παρά για αρχιτεκτονικά έργα με εξαίρεση αυτό που είπα προηγουμένως. Το έργο στο οποίο αναφέρομαι όμως, σαφώς είναι εξειδικευμένο και δεν δίνει το στίγμα του για το πώς έγιναν τα ολυμπιακά έργα στην Αθήνα, λόγω της μακράς προεργασίας που υπήρχε για το συγκεκριμένο έργο αρκετά πριν.

Γ. Σαρηγιάννης: Τελικά επρόκειτο περί κάποιου διαγωνισμού; Κλειστού ή ανοικτού;

Ρ. Κλουτσινιώτη: Είχαν οργανώσει συνάντηση εργασίας καλώντας αρχιτέκτονες από τα Ολυμπιακά έργα της Βαρκελώνης, χωρίς τη δική μας συμμετοχή. Στη συνέχεια προκηρύχθηκε εκδήλωση ενδιαφέροντος με το Νόμο 716. Έγινε μία σύμπραξη πολλών ελληνικών γραφείων. Η διαμόρφωση του χώρου, σχεδιάστηκε από τον Μπερνάρ Ρεϊσέν.

Γ. Σαρηγιάννης: Ποιος έκανε τη μελέτη διαμόρφωσης;

Ρ. Κλουτσινιώτη: Η ΕΥΔΕ ΟΕ. Αυτή είχε τα κονδύλια.

Γ. Σαρηγιάννης: Με δικούς της αρχιτέκτονες;

Ρ. Κλουτσινιώτη: Αρχιτέκτονες, όχι. Με κάποιους Συμβούλους, κυρίως πολιτικούς μηχανικούς του ΥΠΕΧΩΔΕ, Συμβούλους του Γραφείου Υπουργού, οι οποίοι έκαναν επιλογές μάλλον αναπιολόγητες.

Γ. Σαρηγιάννης: Σε υλικά; Σε κατασκευή;

Ρ. Κλουτσινιώτη: Όχι. Ως προς το τι θα περιλάβει η α΄ φάση.

Γ. Σαρηγιάννης: Προγραμματισμό;

Ρ. Κλουτσινιώτη: Ναι, προγραμματισμό, αλλά χωρίς να προκύπτει ευθέως. Για παράδειγμα, το ζήτημα δεν είναι ότι ήταν φτηνό ή ακριβό να μεταφερθεί πιο κάτω από τη σημερινή του θέση ο αυτοκινητόδρομος. Εδώ κατασκευάζεται ένας τεράστιος κόμβος στη συμβολή της Κηφισού με την παραλιακή, με τεράστιο κόστος. Για να μεταφερθεί ένας δρόμος δύο χιλιομέτρων προκειμένου να ανασάνουν οι περιοχές κατοικίας και να γίνει και το αντιπλημμυρικό έργο, δεν αρκούν τα χρήματα;

Ι. Καρανίκας: Εγώ θα ξεκινήσω από κάτι γενικότερο. Οι Ολυμπιακοί Αγώνες είναι μία εξωγενής κατάσταση, η οποία έχει επιβληθεί ή προκληθεί από μία μερίδα της κοινωνίας και της πολιτικής ηγεσίας, ενώ από την άλλη μεριά μία πολύ μεγάλη μερίδα της κοινωνίας και της πολιτικής ηγεσίας δεν ήταν τόσο ένθερμη. Οι Ολυμπιακοί Αγώνες είναι ο λόγος που δεν προχωράει το Γ΄ Κ.Π.Σ. και η άλλου τύπου ανάπτυξη. Η δυσπραγία αποδίδεται μάλλον στην πρώτη οργανωτική φάση με επικεφαλής τότε τον κ. Μπακούρη, η οποία έχει εντελώς ξεχαστεί. Η πρώτη φάση προετοιμασίας των ολυμπιακών αγώνων –που ήταν και η πιο σημαντική– ουσιαστικά χάθηκε και μαζί της χάθηκε και πολύτιμος χρόνος. Εξ΄ αιτίας αυτού ή από αυτή τη σκοπιμότητα, ο μελετητής, βρέθηκε εκτός παιχνιδιού. Το παιχνίδι, το πήραν εξ΄ ολοκλήρου στα χέρια τους εδώ και τέσσερα χρόνια οι εργολάβοι, οι οποίοι δεν είναι οι μόνοι υπεύθυνοι. Το μεγαλύτερο μέρος της ηγεσίας και των πολιτικών εκείνης της εποχής δεν πίστευε στους Ολυμπιακούς Αγώνες. Πολύ αργότερα έγινε αντιληπτό ότι θα πραγματοποιηθούν αρχιτεκτονικοί διαγωνισμοί, σωστές μελέτες κλπ. Τα άλλα έπονται. Το θεσμικό υπόβαθρο πολεοδομίας, χωροταξίας είναι ούτως ή άλλως ανίσχυρο και άρα ευάλωτο. Ο γενικότερος σχεδιασμός για τις χωροταξικές ρυθμίσεις των Ολυμπιακών Αγώνων έγινε χωρίς μια γενναία αναθεώρηση του Ρυθμιστικού Σχεδίου της Αθήνας, με συνέπεια να ενσκήψουν προβλήματα αδειοδότησης, Συμβουλίου της Επικρατείας κλπ., τα οποία πολλαπλασιάζονται καθημερινά. Αποτέλεσμα, η αύξηση της δύναμης των εργολάβων. Όσο μειώνεται ο χρόνος μελέτης, αυξάνεται το κέρδος του εργολάβου και η δυνατότητά του να χειριστεί τα θέματα ή να εκβιάσει πολιτικά την οποιαδήποτε ηγεσία. Οι μελετητές πλέον βρίσκονται παραγκωνισμένοι και κυρίως οι αρχιτέκτονες, οι οποίοι έχουν την πιο κρίσιμη εντολή σε σχέση με τη μορφή της πόλης και το αστικό περιβάλλον, αλλά τελικά την πιο μικρή δύναμη, πολιτική, οικονομική, ή παρεμβατική.

Ε. Λαϊνά: Έλληνες λοιπόν αρχιτέκτονες ουσιαστικά δεν χρησιμοποιήθηκαν. Ήρθαν τελικά ξένοι αρχιτέκτονες στην Ελλάδα και αν ναι, με τι κριτήρια αυτοί επιλέχθηκαν;

Ι. Καρανίκας: Θεωρώ ότι δεν ήρθαν αρκετοί ξένοι αρχιτέκτονες στην Ελλάδα για τους Ολυμπιακούς, πιθανώς διότι και οι δύο διαγωνισμοί για το Ολυμπιακό Χωριό ναυάγησαν και μας έμεινε μόνο ένας φηγουράτος Καλατράβα...

κάτω: Φωτορεαλιστική αναπαράσταση της διαμόρφωσης του Φαληρικού Όρμου [πηγή: Αρχιτεκτονικό γραφείο «Θύμιος Παπαγιάννης και Συνεργάτες ΑΕΜ»]

πάνω: Τρισδιάστατη αναπαράσταση του Ολυμπακού Χωριού [πηγή: www.athens2004.com]

Τελικά αυτό που κέρδισε ο Έλληνας αρχιτέκτονας, από τον επιτυχημένο ελεύθερο επαγγελματία με το πολυπληθές μελετητικό γραφείο μέχρι τον τελευταίο υπάλληλο ιδιωτικού γραφείου, είναι το ότι εισήχθη το μεγάλο έργο μέσα στην αρχιτεκτονική πρακτική της Ελλάδας. Μπήκε στην Ελλάδα η μεγάλη κλίμακα. Μπήκε μαζί με τις υπερπαραγωγές και τα multiscinema. Βλέπουμε γύρω ιδιωτικά έργα που δεν έχουν σχέση με τους Ολυμπιακούς Αγώνες, έχουν σχέση όμως με σημαντικές επενδύσεις φυσικά. Όσοι είχαμε εκπαιδευτεί στο πνεύμα του Κωνσταντινίδη και των λοιπών δασκάλων της εποχής –εγώ δεν είμαι από αυτούς, μια και σπούδασα έξω και έτσι δεν είχα την άμεση εμπειρία– νομίζω ότι δεν είχαμε την προετοιμασία να αντιμετωπίσουμε τέτοιες κλίμακας έργα.

Ε. Λαϊνά: Θα θέλατε να αναφερθείτε στον τρόπο με τον οποίο έγινε αυτό;

Ι. Καρανίκας: Για παράδειγμα η Hochtief με το Διεθνές Αεροδρόμιο των Σπύτων, έδωσε πολύ καλή τεχνική εκπαίδευση έργου μεγάλης κλίμακας σε μερικές χιλιάδες εργαζομένων, οι οποίοι τώρα ξέρουν πώς να ολοκληρώσουν σωστά ένα κτίριο. Η τελευταία φορά που είχε γίνει κάτι ανάλογο στην Ελλάδα ήταν από το γραφείο Δοξιάδη και από γραφεία που σχετιζονταν με έργα στη Μέση Ανατολή. Πολλοί συνάδελφοι, λοιπόν, ανέλαβαν τμήματα έργων υπεργολαβικά. Μέσω των υπεργολαβίων υπάρχει διασπορά της μελέτης. Είναι σαφές ότι καμμία σχεδόν μελέτη δεν εκπονήθηκε αποκλειστικά στην έδρα των γραφείων όπου ανετέθησαν. Όσο για τη δημιουργία των μεγάλων γραφείων, που μερικοί είχαν στόχο, επιμένω ότι δεν υπήρχε ο χρόνος και έτσι μάλλον χάθηκαν ευκαιρίες δημιουργίας βιώσιμων μονάδων.

Α. Κωτσάκη: Τα Ολυμπιακά έργα απετέλεσαν έναν εξωγενή παράγοντα που διόγκωσε ορισμένα από τα γραφεία χωρίς εξελικτική διαδικασία, με προοπτικές μάλλον δυσοίωνες. Η ευκαιρία να δημιουργηθούν κάποια μεγάλα σχήματα χάθηκε. Ή μήπως δεν έπρεπε να ξεκινήσει καθόλου τελικά;

Ι. Καρανίκας: Αυτό είναι σαφές. Όμως δεν πρέπει να μας διαφεύγει ότι αρκετοί συνάδελφοι, οι οποίοι μέχρι χθές συνωστίζονταν στα πολεοδομικά γραφεία ως απλοί διεκ-

περαιωτές, ασχολήθηκαν με μεγάλα έργα μέσω των υπεργολαβιών και βέβαια το όφελος ήταν μεγάλο σε επίπεδο εμπειρίας.

Γ. Σαρηγιάννης: Ποιες εκτιμάτε ότι είναι οι επιπτώσεις των ολυμπιακών έργων στο Λεκανοπέδιο;

Ι. Καρανίκας: Υπάρχει μεγάλη επίπτωση στο Λεκανοπέδιο και οι επιπτώσεις θα πρέπει να μελετηθούν διεξοδικά. Η μεταολυμπιακή χρήση και διαχείριση των έργων θα κρίνει τη χρησιμότητά τους. Αλλά η μεταολυμπιακή διαχείριση δεν εξαρτάται καθόλου από τον Αθήνα 2004. Πρέπει να βγει ένα συμπέρασμα, κατά τη γνώμη μου, αφού χάθηκε από εμάς –από το σύλλογο, τους αρχιτέκτονες–, αφού χάθηκε αυτό το παιχνίδι, αν είναι να γίνει κάτι αποτελεσματικό για το χώρο θα αφορά δράσεις για τα μεταολυμπιακά. Τα μεταολυμπιακά δεν τα έχει σκεφτεί κανείς σοβαρά. Τελικά όμως όλη αυτή η υπόθεση, και ας παρεξηγηθώ, παραμένει θετική, ιδωμένη στενά, για τους αρχιτέκτονες και το επάγγελμα.

Γ. Σαρηγιάννης: Όσον αφορά τη διασπορά μέσω των υπεργολαβιών, η διαδικασία είναι κατανοητή. Η αρχική σύλληψη των έργων όμως από ποιους έγινε;

Ρ. Κλουτσινιώτη: Πολλές από αυτές τις μελέτες των μελετοκατασκευών ανετέθησαν σε αξιόλογα μελετητικά γραφεία, με την προϋπόθεση να έχουν τη δυνατότητα να αντιμετωπίσουν ένα κτίριο μεγάλης κλίμακας σε 30 ημέρες. Εκεί απαιτείται ένας μηχανισμός υποστήριξης το λιγότερο τριάντα (30) ατόμων. Τα γραφεία αυτά μοιράστηκαν τις αναθέσεις του Δημοσίου και ετοίμασαν τις προκαταρκτικές μελέτες, καθορίζοντας παράλληλα τη μορφή των κτιρίων. Οι αναθέσεις έγιναν απευθείας ή με τον 716, για το στάδιο προμελέτης. Νομίμως πάντα και βέβαια χωρίς διαγωνισμό όποιου τύπου. Ακολούθησε η μελετοκατασκευή.

Α. Κωτσάκη: Ο παραδοσιακός ρόλος του αρχιτέκτονα-δημιουργού, ο οποίος ήλεγχε και την τελευταία λεπτομέρεια, έχει αναπροσαρμοστεί πλήρως. Με τη διασπορά και τις υπεργολαβίες ουσιαστικά χάνεται και η πατρότητα του έργου.

Ι. Καρανίκας: Αυτό είναι βέβαιο. Παρόλα αυτά, το Ολυμπιακό Χωριό για παράδειγμα δεν θα μπορούσε να παραχθεί με κανέναν άλλο τρόπο εν Ελλάδι. Έχω δει την αδράνεια της ΔΕΠΟΣ, έχω δει τις ικανότητες του ΟΕΚ, δεν κρίνω την ποιότητα αυτών που φτιάχνει, αλλά ήταν ο μόνος μηχανισμός που μπορούσε να παράγει αυτό το έργο σε αυτό το χρόνο και ήταν προς τιμήν της πολιτικής ηγεσίας που εντέλει πήρε αυτή τη ρεαλιστική απόφαση. Επιμένω. Γι αυτό έκανα την εισαγωγή για το χρόνο. Ο ΟΕΚ έχει κατασκευάσει εν Ελλάδι τα τελευταία 60-70 χρόνια, τις περισσότερες χιλιάδες τετρ. μέτρα κατοικιών και όταν αγνοούμε αυτό το θέμα και το αναθέτουμε να το κάνει ένας αρχιτεκτονικός διαγωνισμός ιδεών και κάποιος εργολάβος που θυμήθηκε την κατοικία χθες, τότε αγνοούμε την πραγματικότητα. Παρόλα αυτά, όσο και άσχημο να βγει το αποτέλεσμα, σας βεβαιώ ότι είναι καλύτερο από αυτό της Αυστραλίας από όσα μας έχουν περιγράψει.

Ρ. Κλουτσινιώτη: Και κάτι γενικότερο. Τα σημαντικά έργα

μέση: *Ο ανισόπεδος κόμβος της Αττικής Οδού στη Λ. Κύμης. 11/2002 [πηγή: www.aodos.gr (η ιστοσελίδα της Αττικής Οδού ΑΕ)]*
κάτω: *Φωτορεαλιστική αναπαράσταση της δισμόρφωσης του χώρου αφετηρίας Μαραθώνιου Δρόμου στον Μαραθώνα [πηγή: Αρχιτεκτονικό γραφείο Ξ. Θεώνη και Γ. Ζακυνθινός]*

και τα μεγάλα κονδύλια δεν αφορούν καθόλου σε αρχιτεκτονικές παρεμβάσεις, αλλά κυρίως σε συγκοινωνιακές υποδομές... προγραμματισμένες από την εποχή του Κόπη Βασιλειάδη, όπως για παράδειγμα η περίφημη Αττική Οδός, δηλαδή η Σταυρού-Ελευσίνος... Οι πολεοδομικές επιπτώσεις είναι ασφαλώς αρνητικές, κυρίως διότι η πιθανή αναθεώρηση του ρυθμιστικού σχεδίου της Αθήνας θα βασιστεί αναγκαστικά σε προειλημμένες αποφάσεις που έγιναν στα πλαίσια της Ολυμπιάδας.

Ε. Λαϊνά: Το πρόβλημα εντοπίζεται μάλλον στην έλλειψη στρατηγικού σχεδιασμού σε επίπεδο πόλης. Η Βαρκελώνη, για παράδειγμα, σχεδιάστηκε ώστε να μετατραπεί σε μίας παγκόσμιας εμβέλειας τουριστική πόλη. Η Ατλάντα είχε σαν στόχο να αξιοποιήσει τα κτίρια των Ολυμπιακών Αγώνων, στα οποία θα μετέφεραν μεταγενέστερα την έδρα τους μεγάλες πολυεθνικές...

Ρ. Κλουτσινιώτη: Μπορεί και η Αθήνα να γίνει Βαρκε-

λώνη για οκτώ χρόνια. Η πλασματική εικόνα της Βαρκελώνης, είναι πιθανόν να επαναληφθεί και για την Αθήνα. Τα media και ο μαζικός τουρισμός είναι γνωστό ότι μας έχουν κυριεύσει. Η διαδικασία όμως των Ολυμπιάδων

μάλλον δεν δίνει καμία δυνατότητα για ουσιαστικές βελτιώσεις.

Ε. Λαϊνά: Στη Βαρκελώνη, όμως, το αποτέλεσμα δεν ήταν πλασματικό. Βλέπουμε ότι μετά από δέκα χρόνια έχει αυξηθεί πολλαπλάσια το τουριστικό της εισόδημα, αναβαθμίστηκαν υποβαθμισμένες περιοχές, υλοποιήθηκαν έργα επώνυμων αρχιτεκτόνων, ενώ το προφίλ της πόλης έχει προβληθεί ιδιαίτερος προς τα έξω. Η εικόνα της πόλης που έχει επικρατήσει είναι κατά πολύ βελτιωμένη από εκείνη του παρελθόντος.

Ρ. Κλουτσινιώτη: Μπορεί να γίνει το ίδιο και με την Αθήνα. Αυτό όμως δεν σημαίνει κάτι.

Α. Κωτσάκη: Μήπως τελικά έχουν εναποτεθεί υπερβολικές ελπίδες για αναβάθμιση, μέσω των Ολυμπιακών έργων;

Ε. Λαϊνά: Το θέμα είναι ότι δεν υπήρξε ξεκάθαρος στόχος.

Ι. Καρανίκας: Οποιοσδήποτε όμως και να είναι ο στόχος, η συμβολή του επιτυχημένου αρχιτεκτονικού έργου, είτε διαφημιζομένου είτε τοποθετημένου στο χώρο, δεν είναι τόσο σημαντική. Το πρόβλημα ξεκινά από το ρυθμιστικό σχέδιο της Αθήνας, το μονίμως υπό αίρεση, που είναι καταδικασμένο να υποδέχεται νέες παραμέτρους, όπως τους Ολυμπιακούς Αγώνες ή τους μετανάστες. Συμπερασματικά, αφού χάθηκε από τους αρχιτέκτονες η ευκαιρία σε αυτή τη φάση, πεδίων δόξης λαμπρόν στα μεταολυμπιακά. Το σίγουρο πάντως είναι ότι κατά τη διάρκεια των Ολυμπιακών Αγώνων, τα media θα μονοπωλήσουν το ενδιαφέρον. Βέβαια, αν σε αυτά παίρνανε αρχιτέκτονα για να συμβάλει, θα το θεωρούσα ένα θετικό βήμα, διότι θα το αποφύγουν και αυτό. Θα πάρουν την Χ ή Ψ διαφημιστική εταιρεία.

Ρ. Κλουτσινιώτη: Η προσέλευση υπολογίζεται σε 120.000 επισκέπτες την ημέρα. Το θέαμα όμως θα το παρακολουθούν από τους δέκτες τους επτά δισεκατομμύρια άνθρωποι. Αυτό ενδιαφέρει, το σκηνικό. Είναι, πάντως, πολύ πιθανό ότι στο τέλος θα μείνουμε με χιλιάδες απορίες. Διότι τα ολυμπιακά έργα δεν είναι ολοκληρωμένα, ούτε ως προς τις προγραμματικές επιλογές. Και τα έργα που εκτελούνται σήμερα, ολοκληρώνονται μόνο ως προς τις πρώτες φάσεις. Έτσι, θα φτάσουμε στο σημείο να προσεγγίζουμε τους χώρους και να αναρωτιόμαστε τι είναι αυτό που βλέπουμε. Ας θυμηθούμε τι έγινε με τον Ζισκάρ ντ' Εστέν στη Συγγρού.

Ι. Καρανίκας: Και είναι ο μόνος τρόπος! Αν, δηλαδή, μου είχαν δώσει τη μελέτη του Μαραθωνίου δρόμου, σίγουρα με μικρή αμοιβή, θα επέλεγα κάθε ένα χιλιόμετρο κάποια στάση, θα τοποθετούσα από τη μία πλευρά μία εξέδρα με τηλεοράσεις και από την άλλη ένα σκηνικό. Η λήψη του Μαραθωνίου, π.χ. στην Ιαπωνία, θα ήταν αριστούργημα!

Α. Κωτσάκη: Συνήθως με την ευκαιρία των Ολυμπιακών Αγώνων προβάλλεται και η αρχιτεκτονική της πόλεως.

Ρ. Κλουτσινιώτη: Έχουμε, αρχαία μνημεία, κλασική εποχή, βυζαντινά, νεοκλασικισμό, ...και τελεία. Ποια αρχιτεκτονική;

Ολυμπιακά έργα και Αθήνα

του **Γεώργιου Μ. Σαρηγιάννη**, αρχιτέκτονα

Πριν ακόμη από την ανάληψη της Ολυμπιάδας είχε εκφραστεί έντονα η αντίθεση σ' αυτό το εγχείρημα, τόσο λόγω του εκφυλισμού του θεσμού σε εμποροπανήγυρη μεγάλων συμφερόντων, (έτσι κι' αλλιώς από την επανίδρυσή τους ήταν σε ρατσιστική βάση), όσο και για τη διαφαινόμενη κερδοσκοπική παρέμβαση στον κερδοφόρο αστικό χώρο, με ήδη διαφαινόμενες καταστροφικές επιπτώσεις στην Αθήνα. Δεν μιλάμε βέβαια για την οικονομική επιβάρυνση στον κρατικό προϋπολογισμό, αυτό είναι ένα ακόμη μεγάλο θέμα που θα δούμε στη συνέχεια.

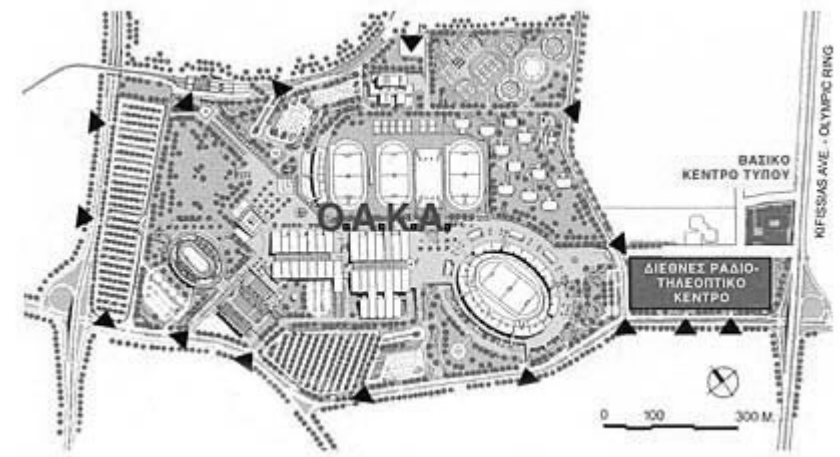
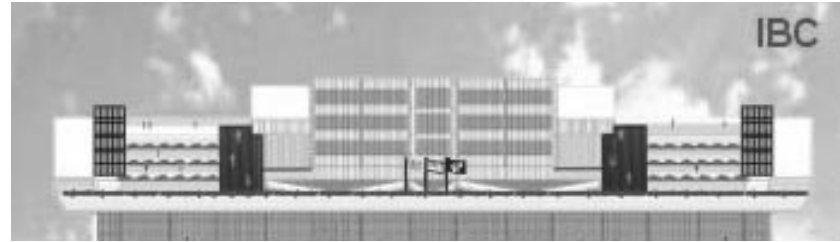
Το 1985 θεσμοθετήθηκε το Ρυθμιστικό Σχέδιο Αθηνών σε κατεύθυνση συγκράτησης δυσμενών τάσεων (μικρά κέντρα, όχι στο νέο αεροδρόμιο, σχεδιασμός μεταφορικού συστήματος δημοσίων μέσων σταθερής τροχιάς), το οποίο το 1992 τροποποιήθηκε σε κατεύθυνση έντονης εμπορευματοποίησης του χώρου και ανοίγοντας δρόμο σε μεγάλες επενδύσεις (μεγάλα υπερτοπικά κέντρα, εμπορικά, συνεδριακά, διοικητικά κ.ά) που επιζητούσε τόσο το μεγάλο κεφάλαιο όσο και η κατεύθυνση της οικονομίας μας μετά το 1985.

Η Ολυμπιάδα, χρησιμοποιήθηκε από τους ιδιαίτερα μεγάλους επιχειρηματικούς κύκλους (οι οποίοι «βοήθησαν» στην επιλογή της Αθήνας, αλλά και ανέλαβαν έμμεσα και τη διοργάνωσή τους με δικούς της ανθρώπους – έχουν αναφερθεί στον τύπο σχέσεις ιθυνόντων της «Αθήνα 2004

ΑΕ» τουλάχιστον με τρεις μεγάλους οικονομικούς οργανισμούς), ως «καταλύτης» (εν ονόματι της Νέας Μεγάλης Ιδέας του Έθνους) για την πραγμάτωση έργων και θεσμών που σε κανονικές συνθήκες δεν θα περνούσαν με τίποτα. Για παράδειγμα, τεράστια κονδύλια σε ξένες υπηρεσίες για φακέλωμα και με κάθε σύγχρονο τρόπο αστυνόμευση των πολιτών αλλά και οικοδόμηση ενός ορατού αστυνομικού κράτους που δεν θα διαλυθεί μετά την Ολυμπιάδα, είναι ένα μικρό μέρος των ενεργειών αυτών, που έχουν όμως μεγάλη σημασία, οικονομική αλλά και πολιτική.

Στον τομέα όμως της πολεοδομίας τα πράγματα είναι ορατά ευκολότερα. Κατασκευάζεται μια σειρά έργων με δύο χαρακτηριστικά: πρώτον έχουν ιδιαίτερα μεγάλες και δυσμενείς περιβαλλοντικές επιπτώσεις και δεύτερον, κατασκευάζονται κυρίως με δημόσιο χρήμα, αλλά μετά την Ολυμπιάδα θα παραδοθούν στους επενδυτές που «κουνέβαλαν» με ελάχιστο ποσό, για αποκλειστική εκμετάλλευση για δεκάδες χρόνια, αλλάζοντας και τη χρήση τους.

Σε γενικές γραμμές αυτό που χαρακτηρίζει τα ολυμπιακά έργα είναι η μεταολυμπιακή τους χρήση, η οποία και φανερώνει το γιατί ουσιαστικά έγινε το κάθε έργο. Σημειώνεται από τώρα, ότι αν και εφ' όσον κάποιο έργο είχε και ένα καλό στοιχείο, αυτό συνήθως δεν κατασκευάζεται, όπως το «οικολογικό πάρκο» και το κανάλι στο Φαληρικό Όρμο, το «μητροπολιτικό πάρκο» στο Ελληνικό, ο προα-

στειακός σιδηρόδρομος Πειραιά-Σιδηροδρομικό Κέντρο Αχαρνών, το τραμ που περνά συνεχώς συμπληγάδες μέχρι να ολοκληρωθεί και κάποια ελάχιστα ακόμη. Αντίθετα, τα υπόλοιπα μέρη των έργων που κυρίως αφορούν τομείς για μεταολυμπιακή εκμετάλλευση, αυτά όχι μόνο κατασκευάζονται, αλλά και επαυξάνονται στην πορεία της κατασκευής τους, όπως οι ανισόπεδοι κόμβοι στην Κηφισίας, η παραλιακή, ο Κηφισός, τα «χωριά τύπου» που δεν προβλεπόταν κανένα και ξαφνικά ξεφύτρωσαν τέσσερα προοριζόμενα για «εμπορικά, συνεδριακά κέντρα και κέντρα αναψυχής» κ.ά.

Η τωρινή κατεύθυνση των επενδυτών, μετά το «μπουμ» των απλών εμπορικών κέντρων (π.χ. της Λ. Κηφισίας, της Παραλιακής κ.ά.) το οποίο κατέληξε σε «κραχ» και μετατράπηκαν τα περισσότερα σε κτίρια γραφείων, είναι τα μεγάλα σύνθετα «εμπορικά» κέντρα, τα οποία περιλαμβάνουν εκτός από τις εμπορικές χρήσεις, και αναψυχή, γραφεία ιδιωτικής διοίκησης, συνεδριακά κέντρα, ξενοδοχειακές μονάδες κ.ά. και περιτοιχίζονται από γιγαντιαία πάρκινγκ, ενώ ταυτόχρονα είναι και σε συγκοινωνιακούς κόμβους. Το Ολυμπιακό Χωριό Τύπου στο Μαρούσι στη διασταύρωση προαστιακού/ΗΣΑΠ/Αττικής οδού που με διάφορες μεθοδεύσεις πέρασε στην κυριαρχία του Λάτση, το Ολυμπιακό χωριό που είναι λίγο απομακρυσμένο και χωρίς ακόμη συγκοινωνιακή σύνδεση δεν έχει αποκτήσει ως τώρα «επενδυτή», ο πρώην Ιππόδρομος Φαλήρου που αναβάλλεται για αργότερα η αξιοποίησή του δεδομένου ότι κινδυνεύει να μην προλάβει να γίνει ως το 2004 η μεταφορά του στο Μαρκόπουλο, αλλά και ο νέος Ιππόδρομος στο Μαρκόπουλο, ο Άγιος Κοσμάς και ο Φαληρικός Όρμος, όλα θα έχουν ως μεταολυμπιακή χρήση τέτοιου είδους δραστηριότητες.

Ακόμη, κατασκευάζονται ένα σωρό παρόμοια έργα, τα οποία έχουν ως κοινό γνώρισμα αυτή την περίφημη «μεταολυμπιακή χρήση» η οποία είναι στόχος των επενδυτών, αλλά και εκείνα τα έργα στα οποία παραμένει η ολυμπιακή

χρήση, υποκρύπτεται στο υπόβαθρο κάποιο συγκεκριμένο επιχειρηματικό κίνητρο. Για παράδειγμα, είχε παραξενέψει πολλούς η εμμονή της κυβέρνησης και της «Αθήνα 2004 ΑΕ» στην κατασκευή του κτιρίου πιγκ-πόγκ στο Γαλάτσι, παρ' όλες τις αντιρρήσεις της αρχαιολογικής υπηρεσίας (το κτίριο ύψους πάνω από 25 μέτρα, είναι σε απόσταση αναπνοής από τη βυζαντινή εκκλησία της «Ομορφοκλησιός»), μέχρι που αποκαλύφθηκαν τα κίνητρα, όταν πληρώθηκαν 9 δισεκατομμύρια δραχμές στους κληρονόμους των καταπατητών Βείκων ως «απαλλοτριώση», επιτυχόνοντας έτσι πέρα από την είσπραξη αυτού του ποσού που δεν είναι ευκαταφρόνητο, και την «αναγνώριση» ιδιοκτησίας στους κληρονόμους των Βείκων, πράγμα που ως τώρα κανένα δικαστήριο δεν τους αναγνώρισε. Στη συνέχεια έγινε γνωστό, ότι ο νομικός σύμβουλος της εταιρείας «Αθήνα 2004 ΑΕ» ήταν και δικηγόρος των Βείκων, ενώ γνωματεύσεις υπέρ τους ανάμεσα στους άλλους είχαν εκδώσει και ο πρόεδρος του Εθνικού Κτηματολογίου !

Ως προς το μεταφορικό σχέδιο της Ολυμπιάδας, έχει επισημανθεί από την εποχή του «Φακέλου Διεκδίκησης» ότι στηρίζεται επάνω στα οδικά δίκτυα και όχι στα δημόσια μέσα μαζικών μεταφορών. Η ευκαιρία να αποκτήσει η Αθήνα ένα ικανοποιητικό σύστημα μέσων σταθερής τροχιάς και κυρίως τραμ, ουσιαστικά χάθηκε και μόνο χάρις στις πιέσεις της ΔΟΕ (εκεί καταστήσαμε, να χρωστάμε χάρη και στους επικυρίαρχους κερδοσκοπούς μας!!!) κατασκευάζεται ένα ελάχιστο μήκος γραμμής τραμ, το οποίο τορπιλίζεται κάθε μέρα από τον Υπουργό Πολιτισμού, ορισμένους δημάρχους, ακόμη και από ...οικολογικές οργανώσεις, με στόχο το κουτσοφρέμα του και τελικά την ακρήστευσή του. Στη γραμμή αυτή, προγραμματίζονται και κατασκευάζονται πλήθος τεραστιώνων ανισόπεδων κόμβων σε όλη την Αττική, (Κηφισίας, παραλιακή, Κηφισός), γίνονται διανοίξεις αρτηριών (Λ. Κηφισίας, Λ. Ραφήνας, η περίφημη «μαραθώνια διαδρομή των ...έξη λωρίδων κυκλοφορίας!!!) που για χάρη τους κόβονται χιλιάδες δέντρα, από τα ελάχιστα που είχαν απομείνει στην έρμη γή.

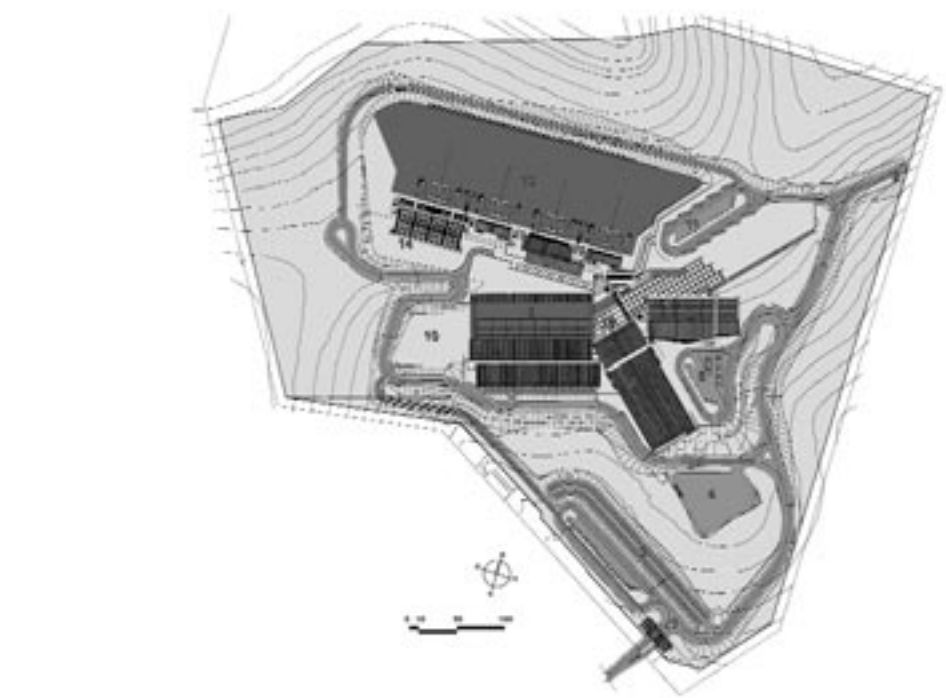
Παράλληλα, όλες οι κεντρικές πλατείες της Αθήνας μετατρέπονται σε κρανίου τόπο, αφού αποψιλώνονται από τα δέντρα τους και κατασκευάζονται υπόγεια πάρκινγκ (Κολωνάκι, Κάνιγγος, κ.ά.) ενώ με το περίφημο «πολινομοσχέδιο» περί ολυμπιακής φιλοξενίας νομιμοποιούνται και προβλέπονται αυξήσεις συντελεστών δόμησης σε σταθμούς των ΗΣΑΠ και του Μετρό, περνάν γραμμές υπερυψηλής τάσης μέσα από κατοικημένες περιοχές, κατασκευάζουν Κέντρα Υπερυψηλής Τάσης δίπλα σε σχολεία και κατοικίες (Αργυρούπολη, Ηλιούπολη, Μαρούσι, Χαλάνδρι).

Και μερικά για τις πολιτιστικές επιπτώσεις της ολυμπιάδας στην Αθήνα. Ο σύγχρονος Ηρόστρατος, ο κ. Υπουργός «Πολιτισμού», αφού κατέστρεψε το μοναδικό νεολιθικό οικισμό στο Ζαγάνι για χάρη των εργολάβων της Hochtief, κατέστρεψε στο Μαραθώνα πέρα από τον υδροβιότοπο του Σχοινιά, και τον ιστορικό τόπο της Μαραθωνίας Μάχης, πείθοντας (;) Ξένα Πανεπιστήμια, την Ακαδημία Αθηνών, την Αρχαιολογική Εταιρεία και πλήθος ειδικών επιστημόνων, ότι το Μαραθώνιο Πεδίο ήταν ...θάλασσα, στη συνέχεια εφόρμησε και κατά του ιερού βράχου της Ακρόπολης στήνοντας σε ελάχιστη απόσταση το τεραστιόδεσ κτίριο του Νέου Μουσείου Ακρόπολης το οποίο πνίγει το προστατευόμενο κτίριο του Βάιλερ, υψώνει αναιδώς το ...ανάστημά του σε ύψος 35 μέτρων ανταγωνιζόμενο

κάτω: Το Ολυμπιακό Κέντρο Ιστιοπλοΐας στον Αγ. Κοσμά [πηγή: Από την έκθεση του ΤΕΕ στο 20ό Συνέδριο της UIA στο Πεκίνο]

πάνω: Όψη του Διεθνές Κέντρου Ραδιοτηλεόρασης (IBC) [πηγή: www.sportsnet.gr (η ιστοσελίδα της Γενικής Γραμματείας Αθλητισμού)]
κάτω: Κάτοψη των Ολυμπιακών εγκαταστάσεων στην Καλογρέζα. [πηγή: www.athens2004.com]

πάνω: Φωτορεαλιστική αναπαράσταση του Ολυμπιακού Κωπηλατοδρόμιου στον Σχοινιά [πηγή: www.athens2004.com]

κάτω: Τοπογραφικό του Ολυμπιακού Κέντρου Σκοποβολής στο Μαρκόπουλο [πηγή: www.athens2004.com]

τον Παρθενώνα, και καταστρέφει ολόκληρη τη μοναδική βυζαντινή συνοικία των Αθηνών που μόλις αποκαλύφθηκε. Και όλα αυτά για τη Νέα Μεγάλη Ιδέα, την Ολυμπιάδα του ντόππινγκ, της Κόκα Κόλα, του Κόκαλη και της θυγατρικής της CIA που θα μεριμνήσει για την ασφάλειά μας πριν, κατά και κυρίως μετά το πανηγύρι.

Κατά την άποψη του επίτιμου Προέδρου του Ε. Τμήματος του ΣτΕ κ. Δεκλερή, όλα τα Ολυμπιακά Έργα είναι παράνομα, και έχει απόλυτα δίκιο. Πετάχτηκαν στον κάλαθο των αχρήστων, νομολογία, νόμοι, ακόμη και το Σύνταγμα. Παραβιάζεται ο Αρχαιολογικός Νόμος, οι περιβαλλοντικοί Νόμοι, το νομοθετημένο Ρυθμιστικό Σχέδιο Αθηνών.

Αν εξετάσουμε τα οικονομικά της Ολυμπιάδας, είναι γνωστό ότι ο αρχικός προϋπολογισμός που επίσημα ομολογήθηκε ότι ήταν πλαστός για να πάρουμε τους αγώνες, έχει τώρα τετραπλασιαστεί, και είναι επίσης γνωστό ότι

έχουν περικοπεί κονδύλια από πλήθος άλλους τομείς (κυρίως κοινωνικούς, υγείας, πρόνοιας, παιδείας, αλλά και άλλων έργων σε όλη την Ελλάδα) για να τροφοδοτήσουν τον Μολώχ της Ολυμπιάδας και των διαπλεκομένων συμφερόντων της. Συγκεκριμένα, ο «φάκελλος διεκδίκησης» το 1997 προέβλεπε μισό τρίς δραχμές, το Μάιο του 2000 επίσημα ανέβηκε στο ενάμισι τρίς, ενώ τον Ιούλιο του ίδιου έτους στα δύο τρίς, τον Αύγουστο του 2001 μιλούσαν για δυόμισι τρίς, και έχουμε ακόμη μέλλον.

Ποιος μοιράζεται την πίττα τώρα; Κατ' αρχήν οι λεγόμενοι «χορηγοί» οι οποίοι πέρα από το ότι τις «χορηγίες» τις εισπράτουν στο πενταπλάσιο σύμφωνα με δημοσιεύματα του τύπου περνώντας τα ποσά στον τελικό καταναλωτή, τους δίνονται και φοροαπαλλαγές δισεκατομμυρίων με το Νόμο 2833/2000, οι πολίτες δηλαδή τους πληρώνουν δυο φορές! Και βέβαια, είτε είναι χορηγοί είτε όχι, εισπράττουν μυθώδη κέρδη από τα έργα, τις προμήθειες και τις υπηρεσίες. Τρανταχτό παράδειγμα είναι η Χαλυβουργική των Αγγελόπουλων, η οποία έχει στην Αθήνα 2004 ΑΕ δικό της άνθρωπο τον επικεφαλής της, η οποία είναι και χορηγός, και από την άλλη μεριά ετοιμάζεται να επανέλθει δυναμικά στην αγορά δομικού χάλυβα είτε συνεχίζοντας τη δραστηριότητά της ως «εμπορική εισαγωγική εταιρεία» είτε επανερχόμενη στη βιομηχανική της παραγωγική δραστηριότητα. Ήδη ως εταιρείες μεγάλων αναθέσεων αναφέρθηκαν ήδη στον οικονομικό τύπο ονόματα όπως η ISB του μόνιμου εργολάβου ραδιοτηλεοπτικών της ΔΟΕ, Μανόλο Ρομέρο (170 δις δρχ), τα δίκτυα NBC (240 δις), CBC (11,1 δις) Eurovision (118,2 δις) Japan Pool (26,5 δις) και μερικά ακόμη μικρότερα. Από τους χορηγούς –ευεργέτες– δωρητές κ.λπ. αναφέρονται τράπεζες όπως η Πίστews, ενώ οι ξένες πρεσβείες π.χ. το Ελληνοβρετανικό Επιμελητήριο, και προσωπικά ο τότε πρέσβυς των ΗΠΑ Ν. Μπέρνς έχουν δραστηριοποιηθεί έντονα με διοργάνωση συσκέψεων επιχειρηματιών, οι γνωστοί Αγγελόπουλοι, Κόκαλης, Λάτσης, πολλές γνωστές εταιρείες όπως η Κόκα Κόλα, η ΦΑΓΕ η Adidas, και πολλές άλλες. Εν τω μεταξύ συσκέψεις οργανώνουν και πολλές γνωστές εταιρείες όπως η Daimler-Craysler κ.ά. Στο μήτινγκ του κ. Μπέρνς, μετείχαν η Bank of America, η Brown and Root και η Bechtel που είναι και «χρηματοοικονομικοί σύμβουλοι» της ελληνικής Κυβέρνησης, η General Electric, η Motorola, η Raytheon που κατασκευάζει τους πυραύλους πάτριος, η Delta Air Lines και πολλές άλλες, ενώ από ελληνικής πλευράς, πέρα από την τότε Υπουργό Πολιτισμού μετείχαν και εκπρόσωποι των εταιρειών του Κόκαλη, του Δοξιάδη, των Αγγελόπουλων κ.ά., του Σαραντόπουλου, της ΕΡΓΟΚΑΤ, της ΑΛΤΕ, της ΔΙΕΚΑΤ και άλλων κατασκευαστικών ομίλων, και πολλοί άλλοι. Βέβαια, η πίττα δεν μοιράζεται στα μήτινγκ αλλά στα γραφεία των υπουργών, και τα πηγαινέλα τότε του Μπέρνς και τώρα του Μίλλερ και άλλων πρέσβων μέχρι να κατοχυρωθεί η Ασφάλεια των Ολυμπιακών στις θυγατρικές της CIA και άλλων, ή να δοθεί η κατασκευή του Ολυμπιακού χωριού σε συγκεκριμένες εταιρείες ήταν (και είναι) συνεχή.

Τελικά αναρωτιέται κανείς γιατί τόσο εύκολα μας την έδωσαν; μήπως γιατί σίγουρα η Στοκχόλμη αλλά ακόμη και η Ρώμη δεν θα παρουσίαζαν τέτοιες «ευκαιρίες» στους επιχειρηματίες και επενδυτές όσες η Αθήνα; Και ακόμη μήπως ελπίζουν και σε έναν «άγριο» καπιταλισμό με απεριόριστες και ανεξέλεγκτες «ευκαιρίες» όπως στην Κίνα όπου επίσης με πολύ ευκολία τους έδωσαν στο Πεκίνο για το 2008;;

Η Αθήνα και τα Ολυμπιακά έργα

του **Μιχαήλ Δεκλερή**, Επ. Αντιπροέδρου του ΣτΕ, Προέδρου του Επιμελητηρίου Περιβάλλοντος και Βιωσιμότητας

1. Η τέλεση των Ολυμπιακών Αγώνων του 2004 στην Αθήνα ήταν μια καλή ευκαιρία για την εξυγίανση του πολεοδομικού ιστού των Αθηνών, ο οποίος ευρίσκεται σε διηνή κατάσταση τις τελευταίες δεκαετίες. Είναι πασίγνωστο ότι σοβαρή συζήτηση για τη βελτίωση του ιστού αυτού δεν νοείται, αν δεν αναχωρεί από την ανάγκη ριζικών και εκτεταμένων αναπλάσεων για τη δημιουργία της ελλειπούσης βιοσφαίρας και την ανάπτυξη των αναγκών ελευθέρων χώρων. Κατά τη Νομολογία του Ε' Τμήματος του ΣτΕ, η δόμηση της πόλεως έχει υπερβεί προ πολλού την φέρουσα ικανότητα των συστημάτων υποστηρίξεως της ζωής στην πρωτεύουσα. Επομένως, η ανάληψη της ευθύνης των Ολυμπιακών Αγώνων είχε ως λογική προϋπόθεση τη βιωσιμότητα των ολυμπιακών έργων και την προσήκουσα κατανομή των στο δομημένο χώρο της πόλεως, εις τρόπον ώστε εκ της εκτελέσεώς των να προκύψει η ενδεδειγμένη ανάπλαση και εξυγίανση του οικιστικού ιστού των Αθηνών.

κάτω: Φωτορεαλιστική αναπαράσταση του Ολυμπιακού Χωριού στους Θρακομακεδόνες [πηγή: Από την έκθεση του ΤΕΕ στο 20ό Συνέδριο της UIA στο Πεκίνο]

2. Εξ άλλου, η τέλεση των Ολυμπιακών Αγώνων στην Ελλάδα υπάγεται αυτονοήτως στους περιορισμούς της ελληνικής πολιτιστικής κληρονομιάς που κατοχυρώνεται στο Σύνταγμα και επιβάλλει τον απόλυτο σεβασμό της Ολυμπιακής ιδέας. Η Ολυμπιακή ιδέα, ως γνωστόν, επιβάλλει το σεβασμό της φύσεως, την αρμονία των έργων του ανθρώπου με το εξαιρετικό ελληνικό φυσικό περιβάλλον και τη λιτότητα των αρχιτεκτονικών παρεμβάσεων σε πλήρη συμφωνία με τις λεπτές γραμμές του ελληνικού και αττικού τοπίου. Από της πλευράς αυτής, η εμπειρία και οι υποδείξεις των αλλοδαπών διαχειριστών της ολυμπιακής ιδέας ουδεμίαν αξίαν και ισχύν έχουν εντός των ορίων της Ελλάδος. Διότι εδώ η Ολυμπιακή ιδέα έχει νομικήν ισχύ και περιεχόμενο. Κατά συνέπειαν, οι εμπορικές πρακτικές που συνδυάστηκαν με την τέλεση των Ολυμπιακών Αγώνων εκτός Ελλάδος κατά τις προηγούμενες διοργανώσεις, έπρεπε να είναι παραδείγματα προς αποφυγήν στον ελληνικό χώρο.

Τούτο σημαίνει ότι η τέλεση των Ολυμπιακών Αγώνων και η κατασκευή των ολυμπιακών έργων με κανένα τρόπο δεν θα μπορούσε να συνδυαστεί, πολλώ δε μάλλον να υπαγορευθεί από οικονομικά κίνητρα είτε προβαλλόμενα ως αναπτυξιακά είτε αφορώντα στις μεταολυμπιακές χρήσεις των έργων. Αποκλειστικό νόμιμο και προσήκον κριτήριο για την εκτέλεση των ολυμπιακών έργων θα ήταν η βιωσιμότης των, καθοριζομένη αφ' ενός μεν υπό των κανόνων της αρχιτεκτονικής κληρονομιάς μας, αφ' ετέρου δε από το σεβασμό του φυσικού περιβάλλοντος των Αθηνών που είναι αρρήκτως συνδεδεμένο με αυτήν.

3. Αντί όλων αυτών, έκπληκτος ο καλόπιστος αναγνώστης του Νόμου για τα ολυμπιακά έργα διαπιστώνει, ότι ο Έλλην νομοθέτης διακηρύσσει ότι η τέλεση των Ολυμπιακών Αγώνων και η εκτέλεση των ολυμπιακών έργων πρέπει να είναι αφορμή οικονομικής αναπτύξεως και ευκαιρία για τη δημιουργία μεταολυμπιακών επιχειρήσεων. Αλλά η πραγματικότητα υπερέβη και αυτόν τον αντισυνταγματικό νόμο. Διότι όχι μόνον δεν ελήφθησαν υπ' όψιν οι ανάγκες αναπλάσεως και εξυγιάνσεως των Αθηνών, όχι μόνον δεν ελήφθη μέρμνα να γίνουν έργα που τουλάχιστον θα εβλαπταν ολιγότερον, αλλ' αντιθέτως εθυσιάσθησαν και οι τελευταίοι ενοσπομείναντες ελεύθεροι χώροι, κατεστράφη πλήρως το μέτωπο της πόλεως προς τη θάλασσα και επιπλέον, υπό το πρόσχημα των Ολυμπιακών Αγώνων και των ολυμπιακών έργων, απεφασίσθησαν και εξετελέσθησαν και άλλα έργα που δεν έχουν καμμία σχέση με τους Ολυμπιακούς Αγώνες και δεν θα ήταν επιτρεπτά σε καμμία άλλη εποχή. Υπό την έννοια αυτή μπορεί να ληχθεί ασφαλώς, ότι οι Ολυμπιακοί Αγώνες ήταν η χαρακτηριστική βολή στο όνειρο της αναπλάσεως των Αθηνών.

μέση: Η κατασκευή του Κέντρου Γραπτού Τύπου (MPC) στο Μαρούσι [πηγή: www.michaniki.gr (η ιστοσελίδα της Μηχανικής ΑΕ)]
κάτω: Ο ανισόπεδος κόμβος της Αττικής Οδού στη Λ. Κηφισίας, 11/2002 [πηγή: www.aodos.gr (η ιστοσελίδα της Αττικής Οδού ΑΕ)]

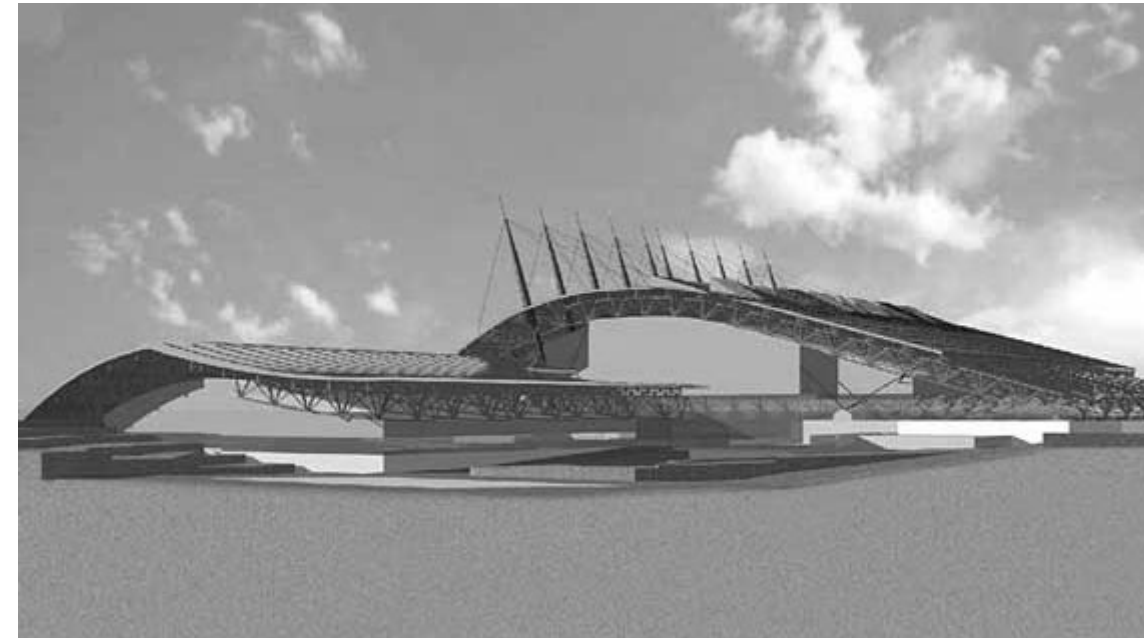
4. Μια σύντομη επισκόπηση μερικών από τα ολυμπιακά έργα είναι εύκολο να δείξει του λόγου το αληθές: Ι. Ορισμένα έργα παρεβίβασαν εμφανώς τη φέρουσα ικανότητα της Αττικής γης. Το ΣτΕ (Ε΄ Τμήμα) είχε επανειλημμένως αποφανθεί, ότι για τον ανωτέρω λόγο δεν ήτο πλέον επιτετραμμένη η επέκταση του σχεδίου της μείζονος πόλεως των Αθηνών και είχαν ειδικά αποκλείσει την επέκταση γνωστών προαστίων, ως λ.χ. το Αμαρούσιον κλπ., απέρριψαν σταθερώς τα κατά καιρούς προταθέντα σχέδια διαταγμάτων. Είχε δε σαφώς εξηγήσει στη Διοίκηση, ότι ουδέ σπιθαμή αδόμητης γης δεν θα ηδύνато να οικοδομη-

θεί. Εν τούτοις, πρώτο και καλύτερο μεταξύ των ολυμπιακών έργων το «Ολυμπιακό Χωριό» προσέθεσε μια κωμόπολη 25.000 κατοίκων (κατά τις κυβερνητικές δηλώσεις) στο πολεοδομικό συγκρότημα της πρωτευούσης μαζί με όλα τα συμπαρομαρτούντα εξ' επόψεως κυκλοφοριακού φορτίου και αποβλήτων. Η σφράγιση μεγάλης εκτάσεως εδάφους στους πρόποδες της Πάρνηθος και σε περιοχή υψηλής σεισμικότητας, καθ' ην στιγμήν πλησίον υπήρχαν ήδη υποβαθμισμένοι και σεισμόπληκτοι οικισμοί οι οποίοι θα ηδύναντο να αναπασθούν με την ευκαιρία της δημιουργίας του Ολυμπιακού Χωριού, δίδει το μέτρον της παραβιάσεως όλων των αρχών της βιωσιμότητας.

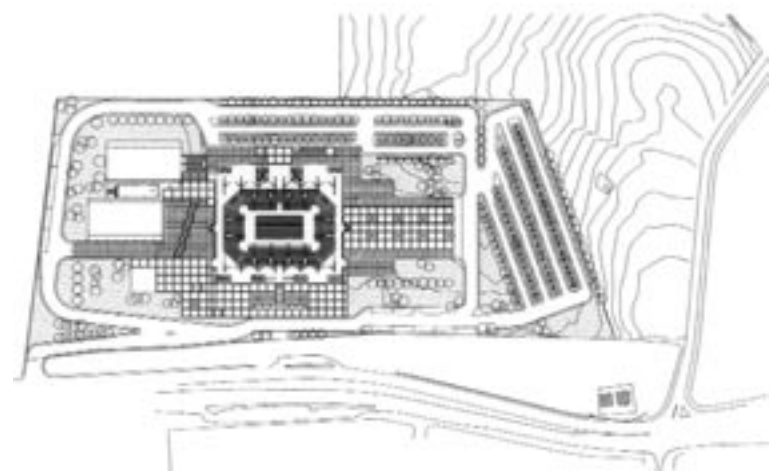
2. Παρόμοια ισχύουν και για έτερο ολυμπιακό έργο, τιτλοφορούμενο ως «χωριό των δημοσιογράφων», με το πρόσχημα του οποίου σφραγίσθησαν πολύτιμοι ελεύθεροι χώροι του Αμαρουσίου. Εκεί η παραβίαση της νομιμότητας ήτο ευθεία και κατάφωρος, διότι την ανάγκη διασώσεως του φυσικού περιβάλλοντος του Αμαρουσίου, ενός προαστίου που είχε ήδη γίνει βορά της αγρίας αναπτύξεως των τελευταίων χρόνων, είχαν επανειλημμένως τονίσει το Ε΄ Τμήμα του ΣτΕ.

3. Αλλά και αν αποσύρει κανείς το βλέμμα του από τα βόρεια προάστια και στραφεί προς τα νότια και το Σαρωνικό, εκεί τον περιμένει, επίσης, μεγαλύτερη απογοήτευση. Το Κράτος γνέχθη τη μετατροπή της πόλεως των Αθηνών σε ένα άμορφο πολεοδομικό τέρας, στο οποίο έχουν εγκλωβισθεί περισσότεροι από 5.000.000 άνθρωποι. Για τους ανθρώπους αυτούς και ιδίως για τα ευπαθή μέλη, όπως τα παιδιά και οι γέροντες, η πρόσβαση στο θαλάσσιο μέτωπο του Σαρωνικού έχει προδήλως ζωτική σημασία. Οποιαδήποτε πολεοδομική ρύθμιση που θα εσέβeto τις ανάγκες των ανθρώπων αυτών, θα άφηνε οπωσδήποτε

ελεύθερη μια ζώνη πρασίνου ικανού πλάτους που θα άρχιζε από τον Πειραιά και θα κατέληγε στη Βουλιαγμένη. Αντί τούτου, επεκράτησε η λογική της χρυσής ευκαιρίας για την ένταση των εμπορικών χρήσεων του Σαρωνικού, ρητώς απηγορευμένη από τη Νομολογία του Ε΄ Τμήματος του ΣτΕ Και βεβαίως, η λογική αυτή οδήγησε σε τέρατα και σημεία: Αφού μέσα σε θύελλα διαμαρτυριών εγκατελείφθη η φαινή ιδέα της κατασκευής νησίδος (!) στον Άγιο Κοσμά, τελικώς το τμήμα επλήρωσε η ακτή. Με πρόσχημα την κατασκευή Κέντρου Ιστιοπολίας, θα κατασκευασθεί

μέρος της πόλεως, κανενός η κατανόηση δεν θα έφθανε μέχρι του σημείου να αποδεχθεί τη μετάλλαξη των οδών αυτών σε αυτοκινητοδρόμους ταχείας κυκλοφορίας που θα διασπούσαν την ενότητα της πόλεως. Και αυτό όμως έγινε και μάλιστα με το γνωστό αποσπασματικό τρόπο, κατ' αποτέλεσμα του οποίου και η πόλις να διαιρεθεί και καμμία κυκλοφοριακή βελτίωση να μην προκύψει. Πρόκειται για τη γνωστή ιστορία των κόμβων της Λεωφόρου Κηφισίας, οι οποίοι περιορίσθηκαν τελικώς σε έναν, η κατασκευή του οποίου δυσχερώς δύναται πλέον να δικαιολογηθεί.

5. Σε άλλες περιπτώσεις, το εναπομείναν ελάχιστο πράσινο των Αθηνών εθυσιάσθη αδιατάκτως για την εκτέλεση ολυμπιακών έργων τα οποία θα μπορούσαν κάλλιστα να είχαν κατασκευασθεί αλλού με τη συγκατάθεση των κατοίκων και προς εξυγίανση της περιοχής. Τέτοια ήταν λ.χ. η περίπτωση του ογκώδους κτιρίου για την επιτραπέζια αντισφαίριση (πινγκ-πονγκ). Εδώ ούτε οι Κινέζοι, λάτρεις ως γνωστόν του αθλήματος, δεν θα επιδείκνυσαν μεγαλύτερον ζήλον. Μολονότι για την κατασκευή του έργου είχαν ενδιαφερθεί ο Δήμος Ταύρου, κατ' εξοχήν συγκεντρώνων τις προϋποθέσεις ευεργετικής αναπλάσεως, εν τούτοις προτιμήθηκε η θυσία δασικής εκτάσεως υπερεκατό στρεμμάτων στο Γαλάτσι αλλά και προστατευτέου μνημείου της πολιτιστικής μας κληρονομιάς, παρά τις σφοδρές αντιρρήσεις της αρχαιολογικής υπηρεσίας και των κατοίκων και οργανώσεων της περιοχής.

τεράστια μαρίνα προδιαγραφών μη αναγκαίων για την εξυπηρέτηση του αθλήματος, και κοντά σ' αυτήν ένα γιγαντιαίο σύμπλεγμα εμπορικών χρήσεων (συνεδριακό κέντρο, ελικοδρόμιο) ασχέτων με τα ολυμπιακά έργα, λίαν προσοδοφόρων όμως για τους μεταολυμπιακούς επενδυτές.

4. Από τη δίνη των ολυμπιακών έργων απεδείχθη αδύνατο να διαφύγει και το οδικό δίκτυο των Αθηνών. Κάποιες κυκλοφοριακές ρυθμίσεις βεβαίως θα ήσαν αναπόφευκτες εν όψει των κυκλοφοριακών αναγκών των αγώνων. Λαμβανομένου όμως υπ' όψιν, ότι το υπάρχον οδικό δίκτυο περιβάλλεται από οικιστικό ιστό και είναι, κατ' ουσίαν οργανικό

πάνω: Τρισδιάστατη αναπαράσταση και τοπογραφικό του Ολυμπιακού Γυμναστηρίου στο Γαλάτσι [πηγή: www.athens2004.com]

Ολυμπιάδα και Αρχιτεκτονική

του **Πάνου Κόκκορη**, αρχιτέκτονα

Μεταχειρίζομαι τα εισαγωγικά του τίτλου σαν διαβατήριο για να γράψω το ακόλουθο κείμενο συνειδητά εκτός θέματος, δεδομένου ότι οποιαδήποτε απόπειρα συσχετισμού, με την Αρχιτεκτονική, των σταδιακά εμφανιζόμενων κυριακών προϊόντων της αλλόφρονος Ολυμπιακής προετοιμασίας ισοδυναμεί με την τοποθέτηση, σε κοινό πλαίσιο αξιών και σύγκρισης, της μαγειρικής τέχνης δίπλα στο big Mac.

Αντί ν' αναλωθεί κανείς εδώ, σκιαμαχώντας ανώφελα, με την υποστήριξη του παραπάνω ισχυρισμού – που τον θεωρώ αυτονόητο, ακόμη και για όσους έχουν κάθε είδους συμφέρον να θίγονται απ' αυτόν έμμεσα ή άμεσα-προτείνω ως σαφώς χρησιμότερη τη στροφή της προσοχής μας στο πεδίο λειτουργίας των ορισμών. Δηλαδή, σχηματοποιώντας, στη θεμελιακή πνευματική και κοινωνική λειτουργία σύλληψης, επιλογής, επεξεργασίας, και ανάδειξης των εννοιών και στο συνακόλουθο εύστοχο ταίριασμα τους με λέξεις.

Εάν το πεδίο αυτό, που συνιστά ικανή και αναγκαία συνθήκη συνεννόησης και επικοινωνίας, εν τέλει ύπαρξης –στα ιστορικά πάντα πλαίσιά του– ενός δεδομένου κοινωνικού και πολιτισμικού δείγματος, αστοχήσει, διαφθαρεί ή διαλυθεί, τότε αυτόματα συμπαρασύρει επί τα χείρω πλείστες όσες εκφάνσεις της ανθρώπινης ζωής, και βεβαίως την αρχιτεκτονική. Και αυτό δυστυχώς συμβαίνει τώρα πια ανεξέλεγκτα.

Η κοινωνική ζωή

– Προφανώς δεν διέπεται από ένα ομοιογενές και αμετάκλητο σύστημα αξιών, στόχων και επιδιώξεων

– Βεβαίως είναι πολυδιασπασμένη –όπως ένας χάρτης– σε πλήθος υποσυνόλων, άλλοτε συμπληρωματικών, άλλοτε αντιθεμένων, κάποτε εντελώς ασύμβατων.

Τα μέλη του κάθε τέτοιου υποσυνόλου αναπτύσσουν οικείους κώδικες επικοινωνίας, δηλαδή αναδεικνύουν ενδιαφέροντα, στόχους, έννοιες άρα και γλώσσα, λόγο άρα και προσήκουσα πράξη. Όλα αυτά αντιστοίχως διαφοροποιημένα από εκείνα άλλων κοινωνικών υποσυνόλων ή ομάδων ή «τάξεων».

– Είναι σαφές ότι ανά πάσα στιγμή εκτρέφονται κινήσεις και δυναμικές μεταξύ των ζωντανών αυτών υποσυνόλων, κυβερνημένες από κίνητρο πότε την επικυριαρχία, πότε την συγκώνευση, πότε την αμοιβαία απομάκρυνση.

– Και είναι, τέλος, κοινός τόπος ότι ο παραπάνω σχηματικά περιγραφόμενος κοινωνικός και πολιτισμικός χάρτης αλλά, κύρια, οι ιδιαιτερότητες, ανισομέρειες και διαφορές δυναμικού που ιστορικά τον διαμόρφωσαν (όχι ως οριστικό παγιωμένο προϊόν –που ουδέποτε προοριζόταν να υπάρξει– αλλά) ως αέναο γίνεσθαι, τελούν υπό απηγή διωγμό.

ομογενοποίηση (που η φιλοσοφική τους κοιτίδα εξαντλείται μονοσήμαντα στο πλέον αντιπνευματικό των αιτημάτων: την ευκολία) επικειρείται η ακύρωση της φυσικότητας (και άρα της δύσκολης προβλεψιμότητας) του κοινωνικού γίνεσθαι και η υποκατάσταση της από «κατάλληλες» προδιαγραφές. Ούτως ώστε, τα «άτομα» (και όχι πια πρόσωπα) να μπορούν να «ανακτήσουν» τη χαμένη τους κοινωνική και πολιτισμική λειτουργία υπό όρους ενός καλά σφραγισμένου και ελεγχόμενου μουσειακού στεγανού.

Συνακόλουθα, ευημερούν μεταξὺ άλλων:

– Τα θεματικά πάρκα

– Οι «ανακτήσεις» αρχαίων, ακρογιαλιές, «κεντρικότητες», παράδοσης κ.τ.λ.

– Αλλά και, βεβαίως, οι νεολογισμοί, απαραίτητοι για να σημάνουν βαρυσήμαντα όλη αυτή την κενολογία και κενοδοξία (ερείπια = ενοποίηση αρχαιολογικών χώρων, ακρογιάλι = θαλάσσιο μέτωπο, κάποια ερεθίσματα καταναλωτικού κυρίως χαρακτήρα = κεντρικότητα, αποκατάσταση = αναπαλαίωση...)

Και έστω ότι για πολλές αξιοσέβαστες πλην ήδη καταργημένες εκφάνσεις του πολιτισμού προσπερνιέται σχεδόν ανενδοίαστα ως φυσιολογική ή ακόμη και επαινετή η αντιμετώπισή τους ως μουσειακών εκθεμάτων ή/και τουριστικών προϊόντων (μουσεία υδροκίνησης, ρεμπέτικες βραδιές στο Μέγαρο Μουσικής), παρόλο που παράλληλα με την εμπορική τους δικαίωση και την καλή επιμορφωτική τους προαίρεση δεν μπορεί να μην επισημάνει κανείς και την σαφώς ύποπτη πτυχή τους: αυτή δηλαδή της –για αποσιωπούμενο λόγο– παγανιστικής ψευδονεκρανάστασης και τελετουργικής περιφοράς ξοδώνων στερημένων πια απ' οποιοδήποτε νόημα.

Ωστόσο, σε αντιδιαστολή με τα παραπάνω, ειδικότερα για την αρχιτεκτονική ανακλύπτουν οι εξής επιπολέες που εμποδίζουν μια θαρρετά ομολογημένη περαίωση της στο «μουσείο».

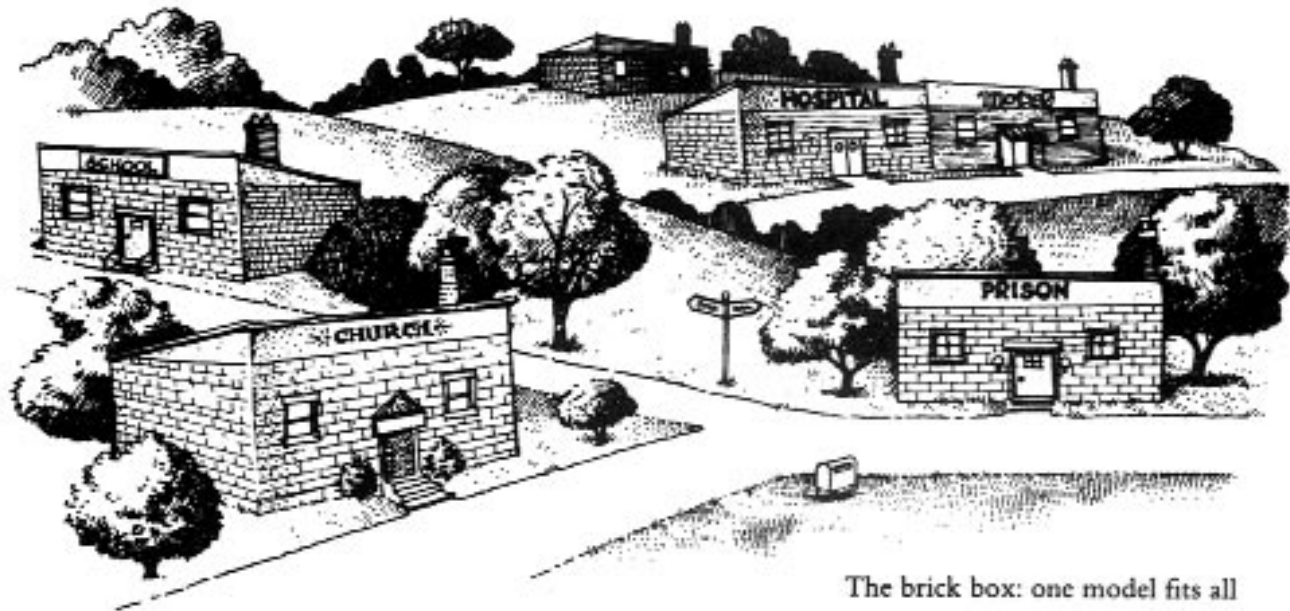
Φαίνεται ότι η απήχηση της αρχιτεκτονικής ως εν δυνάμει έξωθεν καλής μαρτυρίας είναι πολύ ισχυρή. Με αποτέλεσμα να καθίσταται πολύ δύσκολη έως αδύνατη η αποστασιοποίηση από τους ισχυρισμούς της για οποιοδήποτε από τα εμπλεκόμενα σε αυτήν μέρη (λήπτες αποφάσεων, παραγωγοί, καταναλωτές).

Είτε λοιπόν επειδή ο «ατταβισμός» της μόννης ακέραια δημόσιας και πανταχόθεν δηλούμενης εμπράγματης δημιουργίας είναι αρχέγονος, άρα πεισματικά επίμονος ως ένστικτο· είτε διότι συνεπάγεται μη ευκαταφρόνητο κόστος για οποιονδήποτε (με την εξαίρεση ίσως εκείνων που απορροφούν αλλότρια κονδύλια), ελάχιστοι δείχνουν έτοιμοι ν' απεμπολήσουν το δικαίωμά τους στα «νάματα»

της αρχιτεκτονικής, (με οποιονδήποτε τρόπο και αν ο καθένας τα ερμηνεύει, τα προσωποποιεί ή τα γεύεται). Κι όμως το αντίθετο, θα ήταν τόσο βολικό (και ταιριαστό με την πανταχόθεν επελαύνουσα σημαία της ευκολίας). Τότε δεν θα είχε ποτέ αναφωθεί ο πειρασμός για αξιολόγηση υπό όρους αρχιτεκτονικής πολλών από τα τεκμήρια των επικρατούντων ηθών περί την οικοδόμηση και την κατασκευή κτιριακών και άλλων έργων.

Κάπως έτσι, σταχυολογώντας:

– Οι πλατείες της ΕΑΧΑ ΑΕ δεν θα καταγράφονταν ως αρχιτεκτονική επιτυχής ή όχι αλλά αποκλειστικά ως βάνουσα δείγματα ψηφοθηρικού καιροσκοπισμού. Αναφέρομαι σε βανουσιότητα που τις χαρακτήρισε ως «εκστρατείες» ήδη από τη σύλληψή τους ως προγραμμάτων και που τις στιγμάτισε αναπότρεπτα σε κάθε φάση της μετέπειτα εξέλιξής τους.

– Πολύ σχετικά δείγματα επίσης ρηχού και πολυμένου καιροσκοπισμού –και ουδόλως καθ' οποιονδήποτε τρόπο αρχιτεκτονική– αποτελούν τα έργα των λεγόμενων Ολυμπιακών αναπλάσεων (ΥΠΕΧΩΔΕ). Με μόνη διαφορά τους από το προηγούμενο παράδειγμα την απουσία του άλλοθι των Αρχιτεκτονικών Διαγωνισμών και την υποκατάσταση της προσωποκεντρικής πυγμής που ηγείται της ΕΑΧΑ ΑΕ από έναν ορυμαγδό υπηρεσιών σενάως αντικρουόμενων και πειθόμενων μόνο σε στείρα διαδικαστικές προτροπές.

– Ο αποκαλούμενος «τελευταίος αρχιτεκτονικός διαγωνισμός» για το Μουσείο της Ακρόπολης δεν θα έπρεπε να περάσει στην ιστορία και στις συνειδήσεις ως οτιδήποτε άλλο από αυτό που πραγματικά ήταν: Μια θορυβώδης παρέλαση βαρύγδουπων απαιτήσεων (στη συντριπτική τους πλειονότητα αυτονόητων ή ανόητων υπό την έννοια της άκαιρης – πρώιμης γνωστοποίησής τους) που κορυφώθηκαν στην «οικονομικά συμφέρουσα προσφορά» και που απευθύνθηκαν κατά πλειοψηφία σε εσμούς ειδικοτήτων ουδεμία σχέση έχουσών με αρχιτεκτονική.

– Για το Μέγαρο Μουσικής, και το κάθε «μέγαρο» κατ' αναλογία, που είναι πασιφανές πώς λαχταρούν, πέρα από την οικονομική και ιδρυματική ευμάρειά τους και κάτι επι-

πρόσθετο ως αδιαπραγμάτευτη συνθήκη ύπαρξής τους, δηλαδή την άνευ όρων αναγνώρισή τους σε κορυφαία οικοδομικά επιτεύγματα:

Τι δικαιότερο από την απόδοση σ' αυτά τιμών όχι για αρχιτεκτονική αξία (που την αγνοούν, δεν την επεδίωξαν και δεν την έχουν) αλλά, πιθανόν, για υψιπετή εφαρμογή τεχνικών ακουστικής, μηχανισμών σκηνής, επίτευξη (και πειστική έκφραση προς κάθε κατεύθυνση) διακοσμητικού περιβάλλοντος απολύτως προσπιτού σε νεόπλουτες νοοτροπίες;

– Τέλος, πάμπολλες κατασκευές που, υπό το ένδυμα

α. της επαύλεως

β. του κυρίου «προβολής»,

αυτοδιορίζονται, με άγνοια και βαρβαρότητα, μεταπράτες, αντιστοίχως, παράδοσης και πρωτοπορίας,

θα μπορούσαν εύστοχα να εκληφθούν όχι ως ατυχή περιστατικά αρχιτεκτονικής αλλ' ως αποδοτικότητας εργαστή-

ρια επεξεργασίας και εκτόνωσης ψυχοπνευματικών διαταραχών.

Η ανασυγκρότηση του γλωσσικού άρα και του διανοητικού οπλοστασίου έτσι ώστε ν' αναδεικθούν στο φως οι πραγματικές σημασίες που πρόσκεινται σε πλείστες όσες εκφάνσεις της δημόσιας κτιριακής συμπεριφοράς, θεωρώ ότι θ' αποτελούσε μια κρίσιμη χειρονομία προς την κατεύθυνση του απεγκλωβισμού της αρχιτεκτονικής από πλήθος ετερογενών δεσμεύσεων, παραμέτρων, ρητρών και λοιπών καταστάσεων με τις οποίες κανείς πρωτογενής λόγος την συνδέει.

Αντιλαμβάνομαι πλήρως το οδυνηρό και τις πολυσύνθετες δυσκολίες ενός τέτοιου στόχου. Ωστόσο πιστεύω ότι δεν είναι ακατόρθωτος, και αν ερευνήσει κανείς προσεκτικά το ιδεολογικό τοπίο γύρω του θα διαπιστώσει ότι η καθοριστική αρχή έχει ήδη γίνει.

Περίπου προ εικοσαετίας, τότε που στα πρώτα θριαμβευτικά χρόνια του Πανελληνίου Σοσιαλιστικού Μετασχηματισμού εμβρόντητος διάβαζες στις εφημερίδες τις εξαγγελίες (και τα σχόλια) της αείμνηστης ΥΠ.Π.Ο. ότι για νέα αρχιτεκτονικά έργα μουσειών, θεάτρων, πολιτιστικών κέντρων, κ.τ.λ. αλλά για κάτι, τότε, πρωτόκουστο: τις «πολιτιστικές υποδομές».

Πολεοδομικός εμπειρισμός και Ολυμπιακά έργα

του **Γιάννη Σχίζα**, διευθυντή του περιοδικού *ΟΙΚΟΤΟΠΙΑ*

Η Αθήνα πορεύεται στον 21ο αιώνα παραμερίζοντας τις στρατηγικές στοχεύσεις του Ρυθμιστικού Σχεδίου του 1985. Κι ακόμη απέχοντας από τη σκιαγράφηση των νέων αναπτυξιακών τάσεων μέσα στις συνθήκες της ουσιαστικής αύξησης του πληθυσμού, των δραστηριοτήτων, της κυκλοφορίας και των κατασκευών στον ευρύτερο χώρο της Αττικής... Η υπόθεση του συντονισμού των Ολυμπιακών έργων με το πολεοδομικό γίγνεσθαι, προϋπέθετε μια «φουτουριστική» προσέγγιση του αστικού, περιαστικού και ευρύτερου, «βιοτικού» και κυκλοφοριακού χώρου. Όμως η αγχωτική επιδίωξη της Ολυμπιακής Συναίνεσης σε συνδυασμό με την κυρίαρχη «συμφεροντοκρατική» ιδεολογία, απέτρεψε τη χάραξη κάποιων γενικών κατευθύνσεων. Τα Ολυμπιακά έργα εκτυλίχθηκαν μέσα στις συνθήκες ενός θεωρητικού κομφουζιονισμού, ο εμπειρισμός περιόρισε τους κατασκευαστικούς προγραμματισμούς σε πολύ μικρές κλίμακες, το «βλέποντας και κάνοντας» προβιβάσθηκε σε υπέρτατο πολεοδομικό αξίωμα. Ενώ από τη μια πλευρά τα υποβόσκοντα συμφέροντα της γαιοκτησίας διαμόρφωναν ένα πλαίσιο εχθρικό απέναντι σε κάθε μακρόπνοη χωροταξική σύλληψη, από την άλλη πλευρά η αποδυνάμωση της κοινωνίας των πολιτών απέτρεπε τη διαμόρφωση αντίπαλων τάσεων στις δυνάμεις πολεοδομικής αδρανείας, κατά τα πρότυπα του τέλους της δεκαετίας του 1970 και των αρχών του 1980: Τότε που ο Στέφανος Μάνος πρότεινε την ανάπτυξη «αντίπαλων πόλεων» κατά του πολεοδομικού υδροκεφαλισμού και ο Αντώνης Τρίτσης υποστήριζε

τη διατήρηση της περιαστικής γεωργίας και την αποτροπή της Αθηναϊκής «μετάστασης» στο χώρο των Μεσογείων... Σήμερα ο εμπειρισμός και η «εργαλειοποίηση» της διάνοησης βραχυκυκλώνουν τον κοινωνικό διάλογο. Όμως η επισήμανση των επιπτώσεων των ολυμπιακών έργων και η προσπάθεια ενσωμάτωσής τους στις λειτουργίες του πολεοδομικού συγκροτήματος, αποτελούν ζωτική ανάγκη. Και τα δύο αυτά ζητήματα –επιπτώσεις και ενσωμάτωση– συνδέονται με την επαναδιατύπωση σειράς στρατηγικών κατευθύνσεων – ή ερωτηματικών, καθώς η «μεταμοτέρνα» πολεοδομική αντίληψη θέτει υπό αμφισβήτηση αρκετές παραδοσιακές βεβαιότητες... Το ερώτημα που προέχει αφορά την υπέρβαση του πληθυσμιακού optimum μέσα στις συνθήκες του πολεοδομικού συγκροτήματος της πρωτεύουσας. Δηλαδή, από μια άλλη σκοπιά, το κατά πόσο η αποκέντρωση ή έστω η αποσυμφόρηση εξακολουθεί να αποτελεί στόχο ευρείας αποδοχής, σε αντίθεση με τη σημερινή λειτουργία της Αθήνας ως «μαύρης τρύπας» του Ελληνικού οικονομικού διαστήματος...

Το ερώτημα σχετικά με την πορεία του πολεοδομικού συγκροτήματος προς έναν άμορφο και υπερεξαπλωμένο σχηματισμό, ή αντίθετα προς ένα οριοθετημένο και «κεντρομόλο» συγκρότημα, τίθεται προς τους διαχειριστές της χωροταξικής πολιτικής, αλλά και προς την ευρύτερη κοινωνία των πολιτών. Το ερώτημα της ιδιωτικής κινητικότητας που αναπτύσσεται δυσανάλογα με τα δίκτυα που δημιουργούνται για την εξυπηρέτησή της, είναι σημαντικό μέσα στις συνθήκες του νέου καταμερισμού των αστικών λειτουργιών, των οποίων η «αποσασιοποίηση» επαυξάνει την κυκλοφορία και τα κυκλοφοριακά αδιέξοδα... Το ερώτημα της διατήρησης της (όποιας...) λειτουργικότητας των «αστικών κυττάρων» των συνοικιών, ή αντίθετα της παραγωγής υπερτοπικών λειτουργιών καταναλωσιμων από «μοναχικούς» χρήστες... Το ερώτημα σχετικά με τη δημόσια αισθητική που υπερβαίνει σαφώς την αισθητική των ολυμπιακών έργων –για την επιλογή είτε μιας «σημειακής γκλαμουριάς», πολυέξοδης και ενδοχομένως νόμιπ, είτε μιας διάχυτης αισθητικής αναβάθμισης. Κι από κοντά έρχεται το ζήτημα της διαχείρισης του αστικού και περιαστικού τοπίου, της μεταχείρισης της φύσης εντός αλλά και στην περίμετρο του πολεοδομικού σχηματισμού, με γνώμονα την υποστήριξη της «φυσικότητας» και συνέχειας της μορφής του χώρου, ή αντίθετα με γνώμονα τη συμβατική «χρησιμοθηρική» αντίληψη. Σημαντικότατο επίσης είναι το ερώτημα των επιπτώσεων των ολυμπιακών έργων στην ταξική φυσιογνωμία της σημερινής πολεοδομικής ανάπτυξης: «Ολυμπιακή βιτρίνα» προς όφελος των ευκατάστατων περιοχών ή χρήση των ολυμπιακών έργων με στόχο την άρση των ανισοτήτων που πλήττουν τις περιθωριακές περιοχές του λεκανοπεδίου; Η απάντηση σε αυτά τα ερωτήματα είναι ουσιαστικά επι-

λογή αξιών και κριτηρίων. Που δεν αποτελούν «αξιώματα προς επιλογή» αλλά νοητικά εγχειρήματα με γνώμονα την ποιότητα ζωής.

Μεταολυμπιακά κόστη...

Σε αυτή την τηλεγραφική έκθεση του ζητήματος των πολεοδομικών κριτηρίων και των ολυμπιακών πεπραγμένων, θα άξιζε να προτάξουμε το «χωριό του τύπου» στην Αμυγδαλέζα, που ματαιώθηκε πρόσφατα, ύστερα από προσφυγή κατοίκων στο Συμβούλιο της Επικρατείας. Η εναλλακτική λύση της εξυπηρέτησης των δημοσιογράφων μέσω της προσφυγής σε ξενοδοχεία Γ΄ κατηγορίας –λύση που θα περιόριζε τον προϋπολογισμό των αγώνων, θα έσωζε το χώρο από την προσθήκη νέου μπετόν, θα αποσοβούσε μια ακόμη απομείωση της «φυσικότητας» αλλά και θα εξάλειφε το πρόβλημα του μελλοντικού μετασχηματισμού του «χωριού»– αναφέρθηκε μάλλον «μελαγχολικά» από τους κυβερνητικούς παράγοντες, παρέχοντας ένα δείγμα των πολεοδομικών τους προσανατολισμών...

Όσον αφορά τα ολυμπιακά έργα της παραλιακής ζώνης του Σαρωνικού, αυτά δεν θα μπορούσαν να θεωρηθούν συμβατά με το Ρυθμιστικό Σχέδιο, που υπό τη μορφή Νόμου (1515 του 85, άρθρο 15 παρ. 3) πρόβλεπε «τη διέυρυνση και ενίσχυση του κοινόχρηστου, δημόσιου χαρακτήρα της (παραλιακής) ζώνης για όσο το δυνατό περισσότερες και πολυπληθέστερες ομάδες χρηστών, με παράλληλη αύξηση της προσπελασιμότητάς της»... Οι χώροι των ειδικών Ολυμπιακών αγωνισμάτων –π.χ. του κόκεϊ, που θα διεξαχθεί στο Ελληνικό παρά την αρχική πρόβλεψη της τέλεσής του στο Καραϊσκάκη– θα απαιτήσουν είτε αυξημένα κόστη για τη μετεξέλιξή τους σε χώρους γενικών χρήσεων, ή αντίθετα, εφόσον διατηρηθούν στην παρούσα τους κατάσταση προτεινόμενοι σε

μελλοντικές αθλητικές διοργανώσεις, θα αποκοπούν από την τοπική ζωή και θα απαιτήσουν αυξημένα κόστη συντήρησης. Η διαμόρφωση ενός υπερτοπικού ψυχαγωγικού πόλου στο παλιό αεροδρόμιο θα ενισχύσει τις ροές κυκλοφορίας προς και από την περιοχή και θα εντείνει τις ανισότητες με άλλες περιοχές του πολεοδομικού συγκροτήματος. Υπό το κράτος των μεταολυμπιακών προβλημάτων, είναι φανερό ότι σχέδια όπως αυτά για τον Ελαιώνα Αθηνών –συνολικής έκτασης 9000 στρεμμάτων– θα μείνουν στο «ράφι» μερικές ακόμη δεκαετίες, καταδικάζοντας σε ψυχαγωγική υστέρηση τις δυτικές περιοχές...

Σε πείσμα των ελλειμμάτων του ενδοαστικού και περιαστικού χώρου σε πράσινο, οι παράγοντες του ολυμπιακού εγχειρήματος του 2004 κάθε άλλο παρά διέπρεψαν στην ενσωμάτωση δένδρων και θάμνων στο αστικό τοπίο. Τα νούμερα των προβλεπόμενων φυτεύσεων αναθεωρήθηκαν προς το χειρότερο, ενώ η καθυστέρηση αυτών των φυτεύσεων έδειξε την υποβόσκουσα εργολαβική λογική, που έβλεπε τα φυτά «ταχιαυξή» τόσο όσο και οι οικοδομές... Και ενώ η Αθήνα περιοριζόταν στην ελλειμματική βιομάζα των νεοανικών και απειθαρχων –σε σχέση με τις «υπόλοιπες» κατασκευές– δένδρων, η τσιμεντοκρατορική λογική έδινε ένα ακόμη δείγμα γραφής με την ανάπλαση της πλατείας Ομονοίας... Βέβαια ο αρχιτέκτων κ. Καλαντιδης διαβεβαίωνε τους αντιρρησίες ότι «θα το συνηθίσουνε» (Λυγή, 26.4.2003), όμως δεν θα ήταν άστοχο να υποστηρίξουμε ότι ο κοινωνικός εθισμός στην ασχήμια έχει κι αυτός τους δικούς του χρόνους, που είναι προφανώς μεγαλύτεροι αυτών που χρειάστηκαν κάποιοι για να περιγράψουν «τη μαγευτική ομορφιά της πόλης αυτής»... («Αθήνα 2002: απόλυτος ρεαλισμός», 8η Διεθνής Έκθεση Αρχιτεκτονικής)...

Το Ολυμπιακό χωριό στο Τατόι αποτελεί οπωσδήποτε ένα στοιχείο «ενσωματώσιμο» στη ζωή του λεκανοπεδίου, με την έννοια ότι ανταποκρίνεται στην καλύπτουσα ζήτηση χώρου για κατοικία. Η διοργάνωση του 2004 δεν τόλμησε να καινοτομήσει όσον αφορά το ζήτημα της χωροθέτησης του Ολυμπιακού χωριού και να επιδείξει τόλμη κατά τα πρότυπα της διοργάνωσης του Σίδνεϊ 2000, όπου π.χ. οι αγώνες μπις βόλεϊ έγιναν στον κόλπο Homebush ύστερα από ένα δραστικό καθαρισμό του από τα βιομηχανικά απόβλητα... Με δεδομένη πλέον αυτή την απώλεια ελεύθερης και γόνιμης γης, μετά την Ολυμπιάδα θα τεθεί το ζήτημα του μετασχηματισμού των κτιρίων σε χώρους ελκυστικούς με βάση τα σύγχρονα αιτήματα χρήσης και κατοίκησης. Και σ' αυτή την περίπτωση τα «μεταολυμπιακά» κόστη θα είναι αναπόφευκτα, αλλά όχι και μοναδικά: Γιατί η κατάληψη ή τσιμεντοποίηση χώρων σε μια τόσο μεγάλη κλίμακα του συγκεκριμένου Αττικού χώρου, συνδράμει κι αυτή το γενικότερο ρεύμα απομείωσης της «φυσικότητας» και «ανοικτότητας». Το ρεύμα που τρέπει σε φυγή τους πολίτες και οδηγεί στην αναζήτηση της εξοχής σε μια όλο και μεγαλύτερη χωρική εμβέλεια, με συνέπεια τη διαρκή κατανάλωση χρόνου, πόρων και περιβάλλοντος. Κι ακόμη με συνέπεια τα μνημόσυνα για τις χαμένες γραφικότητες και την επιδείνωση της ποιότητας ζωής, στο στυλ που πάλαι ποτέ (1968) δίδαξε το Weekend του Ζαν Λυκ Γκοντάρ... Ανεξάρτητα από την οικονομική έκβαση του 2004, η μεταολυμπιακή Αθήνα θα είναι το πεδίο οξέυτων προβλημάτων. Ως υποψήφια νέων αθλητικών διοργανώσεων αλλά και ως πόλος έλξης επισκεπτών, θα βρίσκεται αντιμέτωπη με το πρόβλημα της συνολικότερης δυσμορφίας και δυσλειτουργίας του χώρου της: Του οποίου η λύση προϋποθέτει τον κριτικό λόγο, δηλαδή όχι την αυταρέσκεια ή τη σνομπ υπέρσπιση του πολεοδομικού χάους...

κάτω: Η περιοχή του Ελαιώνα [πηγή: www.minerv.gr (η ιστοσελίδα του ΥΠΕΧΩΔΕ)]

πάνω: Σίδνεϊ. Το Ολυμπιακό συγκρότημα στον κόλπο Homebush, φωτ. από το δορυφόρο Ikonos [πηγή: www.mfb-geo.ch]

ΣΥΓΧΡΟΝΑ ΣΥΣΤΗΜΑΤΑ TRAM ΚΑΙ ΕΠΙΦΑΝΕΙΑΚΟΥ ΜΕΤΡΟ

Διεθνές Συνέδριο, Πανεπιστήμιο Πατρών, 19 και 20 Μαΐου 2003

Με οργάνωση του Σπουδαστηρίου Μεταφορών και Κυκλοφορίας του Τμήματος Πολιτικών Μηχανικών του

Πανεπιστημίου Πατρών και της Περιφέρειας Δυτικής Ελλάδας και με τη συνεργασία του Συλλόγου Ελλήνων Συγκοινωνιολόγων, έγινε στην Πάτρα το Διεθνές Συνέδριο με θέμα «Σύγχρονα Συστήματα Τραμ και Επιφανειακού Μετρό». Σε δέκα συνεδριάσεις εξετάστηκαν επτά θεματικές ενότητες, που αφορούσαν το νέο τραμ της Αθήνας, ειδικά τεχνικά στοιχεία τροchioδρόμων, σχεδιασμό και λειτουργία τροchioδρόμων σήμερα, διάφορα χρηματοοικονομικά θέματα, μελέτες και εφαρμογές σε άλλες ελληνικές πόλεις (Καλαμάτα, Πειραιάς, Βόλος, Λάρισα, Πάτρα), εφαρμογές τροchioδρόμων σε ευρωπαϊκές πόλεις και θέματα διαμόρφωσης διαδρόμων τροchioδρόμων.

Στο Συνέδριο, αναφέρθηκαν από 47 εισηγήσεις, τα σχέδια και οι διαδικασίες κατασκευής του τραμ της Αθήνας και οι δυσκολίες που αυτό αντιμετωπίζει – κυρίως από την ανατιολόγητα εχθρική στάση ορισμένων κύκλων, αλλά και από την

άγνοια του κόσμου στο τι σημαίνει σύγχρονο τραμ. Στο σημείο αυτό καταλυτικές ήταν οι εισηγήσεις που ανέλυσαν τα σύγχρονα τραμ στις ευρωπαϊκές πόλεις, αλλά και εκείνες που πληροφορούσαν για τις τεχνικές και κατασκευαστικές δυνατότητες που εφαρμόζονται σήμερα. Ιδιαίτερη εντύπωση έκαναν οι παρουσιάσεις των μελετών για ελληνικές πόλεις της επαρχίας, όπου σχεδιάζονται ελαφρά τραμ με

αλλά που στο τέλος της εισήγησής τους φάνηκε ότι οι προϋποθέσεις που έθεταν γι' αυτό ήταν τουλάχιστον εξωπραγματικές.

Η άριστη οργάνωση του Συνεδρίου, οι συμμετοχές που κάλυπταν ένα μεγάλο μέρος όσων σήμερα ασχολούνται στην Ελλάδα με το θέμα, οι συζητήσεις που έγιναν, η διαφωτισική Έκθεση της «Ευώνυμης Βιβλιοθήκης» και του «Συλλόγου Φίλων του Σιδηροδρόμου» σχεδίων και υλικών για τραμ (ιστορικό και σύγχρονο), έδωσαν στο Συνέδριο ένα πολύ ζωντανό τόνο και πραγματικά ήταν πολύ εποικοδομητικό στο σύνολό του.

Γ. Μ. Σαρηγιάννης

ΠΑΝΕΛΛΗΝΙΑ ΑΠΕΡΓΙΑ ΜΗΧΑΝΙΚΩΝ

Στις 28 Μαΐου οι Μηχανικοί της χώρας κατέβηκαν σε απεργία. Η συγκέντρωση έγινε στο Εθνικό Μετσόβιο Πολυτεχνείο, με πρωτοβουλία του Τ.Ε.Ε. και με την υποστήριξη του Ε.Μ.Π., όλων των επιστημονικών συλλόγων, καθώς και των μηχανικών της ΕΥΔΑΠ και του ΟΤΕ. Κινητοποιήσεις έγιναν ταυτόχρονα σε 17 πόλεις της περιφέρειας. Στη συγκέντρωση παρευρέθηκαν ο Πρόεδρος του ΣΑΔΑΣ-ΠΕΑ, Παναγιώτης Γεωργακόπουλος, μέλη του διοικητικού συμβουλίου, καθώς και μέλη της διοικούσας επιτροπής του Τ.Ε.Ε. Ο Γιάννης Αλαβάνος, Α΄ Αντιπρόεδρος Τ.Ε.Ε., απύθυνε ένα δυναμικό χαιρετισμό.

Βασικά ενάντια στη συστηματική περιθωριοποίηση των μηχανικών

και τη βίαία ανατροπή των όρων άσκησης του επαγγέλματος, που ύπουλα επιχειρείται και από αυτή την ηγεσία του ΥΠΕΧΩΔΕ, η απεργία έγινε για τους παρακάτω λόγους, όπως αναφέρθηκαν από τους οργανωτές:

- Όχι στην περιφρόνηση του μεγαλύτερου κεφαλαίου της χώρας, του επιστημονικού της δυναμικού.
- Όχι στην εκτέλεση έργων χωρίς μελέτες.
- Όχι άλλα θύματα από μη ασφαλείς κατασκευές.
- Ναι στην προστασία του περιβάλλοντος.
- Όχι στις αναθέσεις μελετών και έργων χωρίς διαφάνεια και υγιή ανταγωνισμό.
- Όχι στη διασπάθιση του δημόσιου χρήματος.
- Όχι στην κατάρτιση νομοσχεδίων με αφανείς σκοπιμότητες και αυθαιρεσίες.
- (Ναι στην κατάρτιση νομοσχεδίων με υπευθυνότητα και διάλογο).
- Ναι σε μελέτες και έργα που εξυπηρετούν την ασφάλεια των πολιτών, το δημόσιο συμφέρον και την ποιότητα ζωής όλων μας.
- Όχι στο ολιγοπώλιο έργων και μελετών.
- Ναι σε ισχυρή δημόσια διοίκηση.

Οι ελεύθεροι επαγγελματίες μηχανικοί αποτελούν μειοψηφία στον κλάδο, ενώ ελάχιστοι είναι πλέον οι συνάδελφοι που επιχειρούν να ανοίξουν γραφείο όταν αποφοιτήσουν. Αν και ήταν μάλλον ισχνή η συμμετοχή των μηχανικών, πιστεύεται ότι ένα δυναμικό πρώτο μήνυμα ελήφθη. Καθώς το τοπίο φαίνεται δυσοίωνο, οι κινητοποιήσεις θα συνεχιστούν.